

SIPATING PARAGA ING CEBUNG *REMBULAN WUNGU*
ANGGITANIPUN ARDINI PANGASTUTI BN
WONTEN ING KALAWARTI DJAKA LODHANG TAUN 2011
(*TINJAUAN PSIKOLOGI SASTRA*)

SKRIPSI

Dipunaturaken dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Minangka Jejangkeping Pandadaran

anggayuh Gelar Sarjana Pendidikan

dening :

Eko Kurnia Budi Gunawan

09205241018

JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA JAWA
PRODI PENDIDIKAN BAHASA DAERAH
FAKULTAS BAHASA DAN SENI
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
2013

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Sipating Paraga Ing Cebung Rembulan Wungu Anggitnipun Ardhini Pangastuti BN Wonten Ing Kalawarti Djaka Lodhang Taun 2011 (Tinjauan Psikologi Sastra)* menika saged dipunujekaken awit sampun pikantuk palilah saking *pembimbing*.

Yogyakarta, 20 Juli 2013

Pembimbing I,

Dr. Suwardi, M.Hum.

NIP. 19640403 199001 1 004

Yogyakarta, 20 Juli 2013

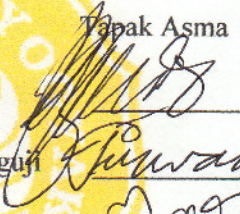
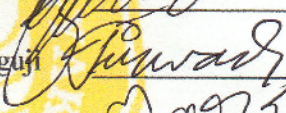
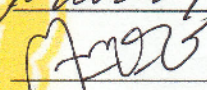
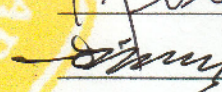
Pembimbing II,

Dr. Purwadi, M. Hum

NIP. 19710916 2005501 1 001

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Sipating Paraga Ing Cerbung Rembulan Wungu Anggitnipun Ardhini Pangastuti BN Wonten Ing Kalawarti Djaka Lodhang Taun 2011 (Tinjauan Psikologi Sastra)* menika sampun dipunandharaken ing pendadaran wonten sangajenging *Dewan Penguji* ing tanggal Agustus 2013 saha dipuntetepaken lulus.

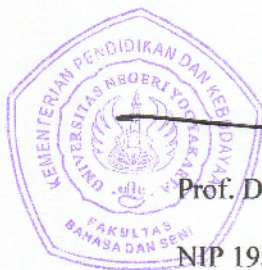
Asma	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Drs. Hardiyanto, M.Hum.	Ketua Penguji		22/8-13
Dr. Purwadi, M.Hum.	Sekretaris Penguji		22/8-13
Drs. Afendy Widayat, M.Phil.	Penguji I		22/8-13
Dr. Suwardi, M.Hum.	Penguji II		22/8-13

Yogyakarta, Agustus 2013

Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M. Pd.

NIP 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tandha tangan ing ngandhap menika, kula

Nama : EKO KURNIA BUDI GUNAWAN

NIM : 09205241018

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta

ngandharaken bilih *karya ilmiah* menika asil panaliten kula piyambak. Samangertos kula, *karya ilmiah* menika boten ngandhut *materi* ingkang kaserat dening tiyang sanes, kajawi perangan-perangan tartamtu ingkang kula pendhet sarana kangge dhasar panyeratan kanthi nggatosaken tata cara lan paugeran panyeratan *karya ilmiah* ingkang umum.

Seratan ing wedharan menika kaserat kanthi saestu. Menawi kasunyatanipun kabukten bilih wedharan menika boten leres, bab menika dados tanggel jawab kula pribadhi.

Yogyakarta, 6 Agustus 2013

Panyerat,

Eko Kurnia Budi Gunawan

SESANTI

“Laa hawla wa laa quwwata illa billah”

(Boten wonten daya lan kekiyatan kajawi namung saking kersaning Allah)

La Tahzan

(Ampun sedhih)

PISUNGSUNG

Skripsi menika kula aturaken dhateng tiyang sepuh kekalih ingkang sampun
paring panyengkuyung, donga saha ingkang sanget kula tresnani.

PRAWACANA

Puji lan syukur konjuk dhumateng Allah SWT ingkang sampun paring rahmat saha hidayah dhateng panyerat, saengga panyerat saged mujudaken skripsi menika kanthi lancar lan boten wonten perkawis ingkang dados reribeting lampah. Panyeratan skripsi menika saged kawujud inggih amargi wontenipun panyengkuyung saking mapinten-pinten pihak. Awit saking menika, panaliti ngaturaken agunging panuwun dhateng pihak-pihak ing ngandhap menika.

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, M. Hum. minangka dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta,
2. Bapak Dr. Suwardi, M. Hum. minangka Ketua Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring idi tumrap panyerat,
3. Bapak Dr. Suwardi, M. Hum. minangka *pembimbing I*, ingkang sampun paring bimbingan saha piwulang tumrap panyerat kanthi sabar,
4. Bapak Dr. Purwadi, M.Hum. minangka *pembimbing II*, ingkang sampun paring bimbingan saha piwulang tumrap panyerat kanthi sabar,
5. Bapak Hardiyanto, M. Hum. minangka *penasehat akademik* ingkang sampun paring piwulang saha wejangan ing salaminipun sinau wonten ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah,
6. Bapak lan Ibu Dosen jurusan Pendidikan Bahasa Daerah maturnuwun awit saking ilmu, piwulang, lan wejangan salaminipun panyerat maguru ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah,
7. Staff admin Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah inggih menika Ibu Ika ingkang sampun mbiyantu panyerat salaminipun ngangsu kawruh.
8. Bapak Kasiyo saha Ibu Sumiyantini mingka tiyang sepuh kekalih, panyerat matur nuwun awit saking donga pangestu saha wejangan-wejanganipun, saengga panyerat saged mujudaken skripsi menika,
9. Sedaya kulawarga, inggih menika Budhe Murdiyati, Lik Sumaryono, Lik Mulyana, Lik Budi, Pak Iti, dik Entik saha ingkang boten saged kula sebataken satunggal mbaka satunggal, matur nuwun awit saking sedaya peparing donga pangestunipun,

10. Kanca-kanca Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah angkatan 2009 mliginipun kanca-kanca kelas A, kanca-kanca kos Bapak Ibu Rubidi saha kanca-kanca kos Ibu Sri.

11. Sedaya pihak ingkang sampun paring panyengkuyung.

Panyerat ngrumaosi bilih skripsi menika taksih tebih saking ingkang nami sampurna, nanging panyerat gadhah pangajeng-ajeng sageda skripsi menika migunani tumrap sok sintena ingkang maos. Mekaten kalawau atur sapala saking panyerat, mugi-mugi skripsi menika saged murakabi.

Yogyakarta, Agustus 2013

Panyerat,

Eko Kurnia Budi Gunawan

DHAFTAR ISI

Kaca

HALAMAN JUDUL	i
PASARUJUKAN	ii
PENGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI.....	v
PISUNGSUNG.....	vi
PRAWACANA	vii
DHAFTAR ISI	ix
DHAFTAR TABEL	xii
DHAFTAR LAMPIRAN	xiii
SARINING PANALITEN	xv
 BAB I PURWAKA	 1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis	4
C. Watesaning Perkawis	5
D. Wosing Perkawis	6
E. Ancasing Panaliten	6
F. Paedahing Panaliten	7
G. Watesaning Istilah	7

BAB II GEGARAN TEORI	9
A. Sastra	9
B. Cerbung	10
C. Penokohan saha konflik	12
1. Penokohan	12
2. Konflik	16
D. <i>Psikologi Sastra</i>	18
1. <i>Psikoanalisis</i>	22
a. <i>Id</i>	24
b. <i>Ego</i>	25
c. <i>SuperEgo</i>	26
E. Panaliten Ingkang Relevan	27
F. Nalaring Pikir	29
 BAB III CARANIPUN PANALITEN	 31
A. Jinising Panaliten	31
B. Dhata saha Sumbering dhata	32
C. Caranipun Ngempalaken Dhata	33
D. Pirantining Panaliten.....	34
E. Caranipun Nganalisis Dhata	35
F. Caranipun Ngesahaken Dhata	37
 BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGANIPUN....	 38
A. Asiling Panaliten	38
1. Sipating Paraga	39
2. <i>Konflik Psikis</i>	42
B. Pirembagan	44
1. Wujud sipating paraga wonten ing cebung <i>Rembulan</i> <i>Wungu</i> angitanipun Ardhini Pangastuti	

BN.....	44
a. <i>Id</i>	44
1) Polos	45
2) Pados Kepuasan	46
3) Gampang <i>Putus Asa</i>	47
4) Gampang Kenging Pengaruh	54
5) Gampang Duka	56
b. <i>Ego</i>	57
1) Gemati	58
2) Ngawigatosaken	63
3) Tresna	66
4) Pendhirian ingkang kiyat	70
c. <i>Super Ego</i>	74
1) Ngakeni Kalepatan	74
5) Wicaksana	80
2) Sareh	84
3) Netepi Janji	89
 2. Wujud <i>konflik psikis</i> wonten ing cebung <i>Rembulan Wungu</i> anggitanipun Ardhini Pangastuti BN	
.....	92
a. <i>Id</i>	93
1) Emosi	93
2) Cuwa	95
3) Binggung	99
b. <i>Ego</i>	109
1) Iba	110
2) Kuwatos	118
c. <i>Super Ego</i>	131
1) Nyesel	131
2) Nemtokaken Pilihan	138

BAB V PANUTUP.....	151
A. Dudutan.....	151
B. Pamrayogi.....	152
C. Implikasi.....	152
DHAFTAR PUSTAKA.....	153
LAMPIRAN.....	155

DHAFTAR TABEL

	Kaca
Tabel 1 : Wujud sipating paraga-paraganipun wonten ing cerbung <i>Rembulan Wungu</i> anggitanipun Ardhini Pangastuti BN.	41
Tabel 2 : Wujud <i>konflik psikis</i> paraga-paraganipun wonten ing cerbung <i>Rembulan Wungu</i> anggitanipun Ardhini Pangastuti BN.	43
Tabel 3 : Analisis wujud sipating paraga saha <i>konflik psikis</i> wonten ing cerbung <i>Rembulan Wungu</i> anggitanipun Ardhini Pangastuti BN.	159

DHAFTAR LAMPIRAN

		Kaca
Lampiran 1	: Ringkesaning cerbung <i>Rembulan Wungu</i> anggitanipun Ardhini Pangastuti BN	155
Lampiran 2	: Tabel analisis wujud sipating paraga saha <i>konflik psikis</i> wonten ing cerbung <i>Rembulan Wungu</i> anggitanipun Ardhini Pangastuti BN	159

**SIPATING PARAGA ING CERBUNG *REMBULAN WUNGU*
ANGGITNIPUN ARDHINI PANGASTUTI BN WONTEN ING
KALAWARTI DJAKA LODHANG TAUN 2011 (TINJAUAN PSIKOLOGI
SASTRA)**

**Dening Eko Kurnia Budi Gunawan
NIM 09205241018**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken wujud sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN. Sipating paraga inggih menika sipat ingkang dipungadhah paraga kangge nggambaraken wujud manungsa utawa fabel ingkang ngemot unggah-ungguh saha tindak-tanduk amargi nglampahi prastawa wonten ing salebetipun cariyos. Dene *konflik psikis* inggih menika samubarang ingkang gadhah sipat ingkang boten ngremenaken para paraganipun ingkang boten saged milih prastawa ingkang dipunlampahi wonten ing salebetipun cariyos.

Subjek panaliten, inggih menika cerbung *Rembulan Wungu* ingkang kaandharaken mawi basa Jawa. Panaliten menika ngrembag babagan wujud sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun. Wonten ing panaliten menika Data dipunkempalaken mawi cara maos saha nyerat. Piranti wonten ing panaliten menika awujud kertu analisis dhata. Dhata ingkang sampun kapanggihaken lajeng dipunanalisis mawi cara *analisis deskriptif*. Caranipun ngesahaken dhata wonten ing panaliten menika mawi validitas semantik saha *reliabilitas intrarater*.

Asiling panaliten nedahaken bilih panaliti menika manggihaken (1) wujud sipating paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* menika wonten tigang *struktur* kapribadhen inggih menika sipat ingkang kalebet *id* (sipat polos, pados kepuasan, gampang *putus asa*, saha gampang kenging pengaruh, sipat ingkang kalebet *ego* (sipat gemati, ngawigatosaken, tresna saha pendhirian ingkang kiyat, sipat ingkang kalebet *super ego* (sipat ngakeni kalepatan, sareh, wicaksana saha netepi janji. (2) wujud *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* menika wonten tigang *struktur* kapribadhen inggih menika ingkang kalebet *id* (*konflik psikis* ingkang wujudipun raos emosi, cuwa saha binggung), ingkang kalebet *ego* (*konflik psikis* ingkang wujudipun raos iba saha kuwatos) ingkang kalebet *super ego* (*konflik psikis* ingkang wujudipun raos nyesel saha nemtokaken pilihan.

BAB I

PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Pangrembakanipun donya menika boten uwal saking pangrembakanipun kabudayan ingkang paring maneka warni kabudayan ingkang sarwa enggal. Pangrembakanipun kabudayan menika saged paring paedah kanthi sae saha saged ugi paring paedah kanthi boten sae. Pangrembakanipun kabudayan wonten paedahipun tumrap bangsa Indonesia salahsatunggalipun inggih menika wonten ing babagan sastra. Kathah ngelmu-ngelmu sastra ingkang enggal tuwuh amargi pangrembakanipun kabudayan. Wonten ing babagan sastra, kathah teori sastra ingkang ngrembaka saha saged dipunginakaken kangge dhasaring panaliten ilmiah.

Sastra menika salah satunggaling *cabang* saking basa saha seni. Sastra ingkang kasebat seni inggih menika asiling saking cipta, rasa saha karsanipun manungsa ingkang awujud basa lisan utawi basa sinerat. Awit saking menika sastra inggih menika pamanggih ingkang dipunraosaken saking prastawa ingkang dipunlampahi pangripta minangka *media* ingkang dados *media apresiasinipun*.

Sastra ingkang dipunripta saking pamanggihipun pangripta menika sastra ingkang sipatipun *imajinatif*, ingkang ngginakaken basa ingkang endah. Karya sastra nyariosaken prastawa-prastawa pagesangan wonten ing masarakat saha wonten salebetipun cariyos menika ngandhut amanat-amanat ingkang saged dipuntingali saking sipat-sipating paraga menika.

Kasusastran Jawi menika saged dipunperang dados geguritan, prosa saha drama. Sejarah kasusastran Jawi menika saking jaman Jawa kina (kakawin), Jawa tengahan (kidung), Jawa enggal saha Jawa *modern* (cerkak, cerbung, *biografi*, *novel* saha *roman*).

Wonten ing salebeting karya sastra menika temtunipun wonten *unsur ekstrinsik* saha *unsur intrinsik*. *Unsur ekstrinsik* inggih menika *unsur* saking sajawining karya sastra ingkang saged ndayani wujud saha wosing karya sastra, kadosta *agama*, *politik*, *sosiologi*, *sejarah* saha *budaya*.

Unsur intrinsik inggih menika kalebet tema, paraga utawi sipating paraga, setting, alur, gaya bahasa, *sudut pandang* saha amanat. Sipating paraga menika saged narik kawigatosanipun pamaos karya sastra. Saking sipat paraga menika saged dipunmangertosi *alur* cariyosipun saha saged ngraosaken menapa mawon *konflik* wonten ing salebetipun cariyos menika.

Wonten ing cariyos fiksi menika wonten gegayutanipun antawisipun sipating paraga kaliyan alur cariyosipun, amargi saking alur cariyos menika saged dipuntingali sipat-sipatipun paraganipun. Wonten ing salebetipun cariyos menika ketingal *unsur psikologi* saking para paraganipun ingkang kagungan sipat-sipat ingkang maneka warna. Wonten gegayutanipun antawisipun paraga kaliyan *psikologi*, amarga saking *aspek kejiwaan* menika boten uwal saking sipating paraga ingkang dipunserat pangripta ingkang ngginakaken *teori psikologi*. Sipating paraga wonten karya sastra menika saged dados cerminan saking manungsa utawi cariyos menika saged saking *imajinasinipun* pangripta ingkang dipunadaptasi saking kasunyatan wonten ing donya menika.

Sipat paraga menika saged dipunanalisis wonten ing *psikologi* sastra. *Psikologi* sastra inggih menika kajian sastra ingkang ngrembag karya minangka *aktivitas kejiwaan*. *Psikologi* sastra menika nyinau babagan jiwa manungsa ingkang dipuncerminaken wonten ing salebeting karya sastranipun. Saengga karya sastra boten saged uwal saking *konteks kejiwaan* manungsa.

Psikologi sastra inggih menika *aspek kejiwaan* ingkang awujud *unsur psikologi* ingkang sampun nyawiji wonten ing salebetipun karya sastra. Salah satunggaling karya sastra ingkang awujud seratan inggih menika cerbung ingkang nyariyosaken pagesangan wonten ing padintenan.

Cariyos sambung utawi asring dipunsebat cerbung menika salah satunggaling prosa jawa modern. Cerbung inggih menika cariyos ingkang wonten cariyos sambunganipun. Wonten ing jaman samenika cerbung–cerbung sampun kathah ingkang dipunripta. Kathah kalawarti ingkang nyithak cerbung–cerbung wonten ing salebeting *rubrik* ing kalawarti menika.

Cerbung Rembulan Wungu dening Ardini Pangastitu BN menika salah satunggaling cerbung ingkang dipuncithak wonten ing kalawarti Djoko Lodhang wonten ing taun 2011. Jangkepipun cerbung menika wonten 16 *episode*. *Setting* wonten ing tlatah kutha Yogyakarta. Alur ingkang dipunginakaken inggih menika alur maju. Perkawis wonten ing salebeting cariyos sambung menika nyariosaken babagan tiyang ingkang bebrayan, mliginipun perkawis anak turun. Sipat saha perkawis wonten ing salebeting cariyos sambung menika *kompleks*. Amanat saking cerbung *Rembulan Wungu* inggih menika tiyang gesang menika kedah

dedonga saha percaya marang Gusti saha kedah sabar menawa dipunsukani ujian wonten ing pagesangan menika.

Ngelmu *psikologi* sastra ingkang dipundadosaken acuan inggih menika adhedhasar *teori psikoanalisis* Sigmund Freud. *Teori* menika ngandharaken bilih saben manungsa menika kagungan kathah sipat ingkang maneka warni. Sipat menika saged ketingal saking ngalam sadhar, ngalam bawah sadar saha ngalam boten sadharipun manungsa. Awit saking menika panaliti gadhah kekajengan nliti cerbung *Rembulan Wungu* saking *aspek kejiwaan* paraganipun. Panaliti menika nliti *aspek kejiwaan* para paraganipun ngginakaken *teori psikoanalisis* saking Sigmund Freud. Awit saking menika panaliti nliti sipating paraga saha perkembanganipun sipat paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* menika ngginakaken *tinjauan psikologi* sastra.

B. Undheraning Perkawis

1. Kadospundi sipat paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 saking *id ego super ego* wonten ing *Psikoanalisis* Sigmund Freud?
2. Kadospundi *konflik psikis* ingkang dipunlampahi paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 saking *id ego super ego* wonten ing *Psikoanalisis* Sigmund Freud?
3. *Faktor* menapa kemawon ingkang ndayani pangrembakanipun sipat paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN

wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 saking *id ego super ego* wonten ing *Psikoanalisis* Sigmund Freud?

4. Kadospundi sipating paraga menika ingkang ngadhepi perkawis wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 saking *id ego super ego* wonten ing *Psikoanalisis* Sigmund Freud?
5. Kados pundi pangrembakanipun *kejiwaan* ingkang dipunlampahi paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 saking *id ego super ego* wonten ing *Psikoanalisis* Sigmund Freud?
6. Amanat menapa kemawon ingkang saged dipunpendhet saking cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 saking *id ego super ego* wonten ing *Psikoanalisis* Sigmund Freud?

C. Watesanipun Perkawis

Wonten ing panaliten menika amrih saged *fokus* anggenipun nliti kedah wonten watesanipun perkawis. Watesanipun perkawis wonten ing panaliten menika inggih menika sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 kanthi adhedhasar teori *Psikoanalisis* Sigmund Freud.

D. Wosing Perkawis

1. Kadospundi sipat paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 kanthi adhedhasar teori *Psikoanalisis* Sigmund Freud?
2. Kadospundi *konflik psikis* ingkang dipunalami paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 kanthi adhedhasar teori *Psikoanalisis* Sigmund Freud?

E. Ancasipun Panaliten

Ancasipun panaliten menika inggih menika.

1. Saged ngandharaken sipat paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 kanthi adhedhasar teori *Psikoanalisis* Sigmund Freud.
2. Saged ngandharaken perkawis ingkang awujud *konflik psikis* paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang taun 2011 kanthi adhedhasar teori *Psikoanalisis* Sigmund Freud.

F. Paedahing Panaliten

Panaliten menika gadhah paedah bilih.

1. Saged mretelaken kanthi cetha sipating paraga ingkang dipuntingali saking *id, ego*, saha *super ego* migunakaken *Psikoanalisis* Sigmund Freud saha *konflik psikis*ipun.
2. Saged dados bahan pirembagan kangge panaliten salajengipun, mliginipun ingkang ngrembag babagan sipating paraga migunakaken *tinjauan psikologi sastra*.

G. Watesaning Istilah

1. Sipating paraga inggih menika sipat ingkang nggambaraken paraga ingkang awujud sipat lair saha batin ingkang saged paring pengaruh wonten ing pamanggih saha tindak-tandukipun.
2. cerbung inggih menika cariyos rekaan ingkang nggambaraken paraga-paraga, prastawa-prastawa saha setting ingkang dipunsusun kanthi runtut wonten ing salebetipun kalawarti awujud serial ingkang ngemot perkawis-perkawis ingkang saged dadosaken ewah-ewahanipun paraga-paraganipun.
3. Kalawarti Djaka Lodhang inggih menika kalawarti basa Jawa ingkang terbit setunggal Minggu kaping pisan ingkang saben dinten Setu.
4. *Psikologi sastra* menika wonten gegayutanipun ingkang *funksional*, amargi sami anggenipun nyinau babagan *aspek kejiwaan* manungsa. Wonten ing ranah kajian sastra, *psikologi sastra* menika dipunginakaken kangge nliti

babagan sipating paraga wonten ing karya sastra ingkang ngemot segi-segi kejiwaan *sudut pandang psikologi*.

5. *Psikoanalisis* menika *teori* saking ngelmu *psikologi* ingkang ngrembag babagan ngelmu *kejiwaan*. *Teori psikoanalisis* menika dipuntepangaken dening Sigmund Freud. *Teori* menika saged dipungayutaken kaliyan sipating paraga wonten ing salebeting karya sastra ingkang dipunsebat *psikologi* sastra. Panaliten *psikologi* sastra ingkang wonten ing salebetipun karya sastra menika ngemot tigang *ranah kejiwaan* wonten ing ngalam ngandhap sadaripun inggih menika *id*, *ego* saha *super ego*.

BAB II

GEGARAN TEORI

A. Sastra

Sastra inggih menika asilipun saking cipta, raos saha karsanipun manungsa. Sastra menika uga kalebet wonten ing babagan seni. Sastra menika saged awujud prosa, drama, saha geguritan. Sastra miturut andharanipun Agni (2009 ; 5) inggih menika seserepan saking basa *Sansekerta*, inggih menika saking tembung *stra* ingkang tegesipun pandom. Tembung sastra menika kadadosan saking sas saha tra ingkang tegesipun sas menika piwucal utawi nasehat, saha tra menika tegesipun piranti. Saking pamanggih wonten ing inggil menika saged kadudut bilih sastra inggih menika piranti kangge piwulang. Salajengipun tembung sastra menika dipunginakaken wonten ing “kasusastraan” utawi jinis seratan ingkang wonten tegesipun utawi seratan ingkang migunakaken pandom kangge nyerat karya sastra.

Sastra Miturut Hartoko saha Rahmanto (1985: 124) inggih menika ingkang dados *fungsi estetik* wonten ing salebeting lingkungan kabudayaan tartamtu. Andharan menika nerangaken bilih sastra menika gadhah sisi kaendahan wonten ing salebeting lingkungan budaya tartamtu.

Sastra menika wewujudan kreatif ingkang migunakaken basa ingkang dados wujudipun. Menika sami kaliyan pamanggihipun Semi (1988: 8) ingkang ngandharaken bilih sastra inggih menika wujud saking asiling seni *kreatif* ingkang objekipun inggih menika manungsa saha pagesanganipun ingkang ngginakaken basa

ingkang dados *medium*ipun. Saking pamanggih wonten ing inggil menika ngandharaken bilih sastra menika wujud seni *kreatif* manungsa ingkang ngginakaken basa ingkang dados sarananipun.

Miturut andharanipun Daiches (wonten ing Ibnu Wahyudi, 2003: 7) sastra inggih menika piranti ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken salah satunggaling jinising kawruh ingkang boten saged dipunandharaken kanthi cara sanes. Dados sastra menika dipunginakaken kangge ngandharaken kawruh ingkang unik saha saged nambah ngelmu kangge pamaosipun.

Sastra manika dipundamel ngginakaken imajinasi pangriptanipun. Menika kados ingkang dipunandharaken Wellek saha Warren (1990: 3) bilih sastra menika kalebet kegiatan kreatif wonten ing salebeting karya seni. Saking andharan wonten ing inggil menika sastra inggih menika seni sastra ingkang ngemu karya ingkang migunakaken *kreatifitas*.

Saking saperangan pamanggih wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih sastra menika piranti ingkang migunakaken basa endah saha *imajinatif* ingkang dipunginakaken kangge piwulang.

B. Cerbung

Kasusastran Jawi menika saged dipunperang dados geguritan, prosa saha drama. Sejarah kasusastran Jawi menika saking jaman Jawi kina (kakawin), Jawi tengahan (kidung), Jawi enggal saha Jawi *modern* (cerkak, cerbung, *biografi*, *novel* saha *roman*). Sami kaliyan novel saha cerkak, cerbung menika uga cariyos rekaan ingkang

ngemot *unsur-unsur intrinsik* saha *ekstrinsik* ananging cerbung menika wonten cariyos candhakanipun wonten ing seri cariyos salajengipun.

Pamanggihipun Sumardjo (1985: 79) ngandharaken bilih cerbung menika nyariyosaken prastawa ingkang *luar biasa* amargi saking prastawa menika saged nuwuhaken perkawis ingkang saged damel ewah-ewahing pagesangan paraganipun. Pamanggih wonten ing inggil menika ngandharaken menawa cerbung menika nyariyosaken cariyos ingkang saking prastawa-prastawanipun menika saged nuwuhaken perkawis-perkawis ingkang saged damel ewah-ewahanipun pagesangan paraganipun.

Cerbung miturut Sudjiman (1984: 53) inggih menika cariyos *rekaan* ingkang dawa ingkang nggambaraken paraga-paraga, prastawa-prastawa saha setting ingkang sampun dipunsusun. Andharan menika ngandharaken menawa cariyos sambung menika cariyos *rekaan* ingkang dawa ingkang nggambaraken paraga, prastawa saha setting. Salajengipun Sudjiman ugi nambah (1984: 14) bilih cerbung menika cariyos *rekaan* ingkang dipunperang dados perangan-perangan kanthi runtut wonten ing salebeting *surat kabar* utawi kalawarti. Salebetipun kathah perkawis-perkawis ingkang ketinggal wonten ing cerbung menika ingkang dipunginakaken wonten ing perangan-perangan seri cariyosipun. Dados cerbung menika cariyos *rekaan* ingkang dipundamel dados perangan seri-seri kanthi runtut wonten ing salebeting *surat kabar* utawi kalawarti ingkang ngemot perkawis-perkawis wonten ing salebeting seri cerbung menika.

Cerbung menika bilih cariyos ingkang nggambaraken utawi dados kaca benggala wonten ing pagesangan manungsa. Andharan menika sami kaliyan pamanggihipun Suhardjo (1989: 12) bilih cariyos sambung inggih menika gambaran saking *fragmen* pagesanganipun manungsa kanthi wekdal ingkang langkung dawa wonten ingkang ngemot perkawis-perkawis ingkang wonten ing pungkasaning cariyos saged dadosaken ewah-ewahing paraganipun. Pamanggih wonten ing inggil menika njlentrehaken menawa cerbung menika ingkang dados kaca benggala saking pagesanganipun manungsa ingkang ngemot perkawis-perkawis ingkang saged dadosaken ewah-ewahan paraganipun.

Saking saperangan pamanggih-pamanggih wonten ing inggil menika dipunpendhet dudutanipun bilih cerbung menika cariyos rekaan ingkang nggambaraken paraga-paraga, prastawa-prastawa saha setting ingkang dipunsusun kanthi runtut wonten ing salebetipun kalawarti awujud serial ingkang ngemot perkawis-perkawis ingkang saged dadosaken ewah-ewahanipun paraga-paraganipun.

C. Penokohan saha Konflik

1. Penokohan

Ngelmu sastra menika minangka asilipun saking cipta, raos saha karsa ingkang wonten gegayutanipun kaliyan pagesanganipun manungsa. Cipta, raos saha karsa menika ingkang andadosaken sipating manungsa menika. Wonten ing karya sastra menika ugi wonten sipat-sipat ingkang wonten ing salebeting paraga. Sipat-sipat paraga menika saking pamanggihipun panggangit ingkang ngandharaken salah

satunggaling prastawa ingkang sampun utawi saweg anggenipun kalampahan. Bedanipun sipat paraga wonten ing salebeting karya sastra menika awujud cerminan saking donya pagesangan menika.

Miturut andharanipun Abrahams (wonten ing Nurgiyantoro, 2010: 165) bilih paraga ingkang wonten ing salebeting cariyos inggih menika manungsa-manungsa ingkang dipuntampilaken wonten ing karya *naratif* utawi drama ingkang pamaos menika saged nafsiraken gadhah *kualitas* moral saha kecenderungan tartamtu ingkang dipuncariyosaken wonten ing karya sastra.

Paraga wonten ing salebeting cariyos menika sami kadasta manungsa ingkang gesang. Paraga menika ingkang dados alur utawi ingkang dados cariyos menika saged ketinggal saking sipatipun. Miturut Nurgiyantoro (1995: 165) sipating paraga menika asring dipuntegesaken sami kaliyan sipat utawi *karakter* ingkang wonten ing papan, paraga saha sipat ingkang tartamtu wonten ing salebeting cariyos. Andharan menika ateges sipating paraga menika dipuntegesaken sipat utawi *karakter* ingkang salebetipun ngemot sipat paraga ingkang tartamtu.

Unsur sipating paraga menika wigatos sanget wonten ing salebeting cariyos. Amargi saking paraga, para pamaos cariyos menika saged mengertos alur cariyosipun. Miturut pamanggihipun Jones (wonten ing Sayuti dkk, 1996: 29) sipating paraga inggih menika panggambaraning paraga saking sipat-sipatipun, unggah-ungguh, saha sedaya tindak-tandukipun wonten ing cariyos menika. Dados pamanggihipun wonten ing inggil menika njlentrehaken menawi sipating paraga menika ingkang nggambaraken sipat-sipat ingkang ngemot unggah-ungguh saha

tindak-tandukipun. Salajengipun saking andharanipun Muh. Thani Ahmad (wonten ing Sayuti dkk, 1996: 29) sedaya sipating manungsa menika saged dipuntingali saking raos, estetika, polahing pikir saha caranipun tumindak manungsanipun. Dados pamanggih menika ngandharaken menawi sipat manungsa menika saged dipuntingali saking isining unggah-ungguh saha tindak-tanduk paraganipun.

Miturut Panuti Sudjiman (wonten ing Ibnu Wahyudi dkk, 2003: 86) sipating paraga inggih menika individu ingkang dados rekaan ingkang gadhah wujud manungsa utawi awujud kewan ingkang nglampahi prastawa utawi ingkang tumindak wonten ing salebeting cariyos. Sipating paraga menika awujud paraga rekaan ingkang wujudipun saged awujud manungsa utawi kewan ingkang nglampahi prastawa-prastawa wonten ing salebeting cariyos.

Andharan sanes saking Wellek saha Warren (1990: 287) bilih wujud sipating paraga ingkang paling prasaja inggih menika saking paraga menika dipunsukani nama. Dados wujud sipating paraga menika ingkang paling prasaja inggih menika paraganipun dipunsukani nama.

Sinaosa paraga saha penokohan menika namung paraga ingkang dipunanggit dening pangripta, ananging ing salebeting cariyos menika dipundamel kanthi sami kaliyan gesanging padintenan (Nurgiyantoro, 2010: 167). Dados pagesanganipun paraga menika lumampah kados dene gadhah pamanggih saha pangraos saha gayut kaliyan wosipun cariyos menika.

Saking peranan-peranan andharan wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih sipating paraga menika sami kaliyan karakter

ingkang dipungambaraken wujud manungsa utawi fabel ingkang migunakaken sipat-sipat ingkang ngemot unggah-ungguh saha tindak-tanduk amargi anglampahi prastawa-prastawa wonten ing salebetipun cariyos. Sipat-sipating paraga wonten ing salebetipun cariyos menika rekaan, dados sipat-sipat menika kayal utawi namung imajinasi.

Adhedhasar teori ingkang dipunginakaken wonten ing sipating paraga menika wonten gegayutanipun kaliyan panaliten psikologi sastra menika, ningali saking aspek *psikologinipun* antawisipun penokohan kaliyan *psikologi* menika wonten gegayutanipun. Wonten ing karya sastra menika unsur paraga utawi penokohanipun dipuntingalaken kanthi jangkep saking tindak-tanduk saha sipatipun. Paraga menika minangka unsur ingkang wigatos wonten ing salebeting karya sastra, amargi paraga-paraga menika ingkang dipunginakaken kangge ngandharaken kekajenganipun wonten ing wosing cariyos ingkang dipunripta panganggit menika mawi pawicantenan, tindak-tanduk saha sipatipun saengga unsur psikologis menika gayut tumrap unsur penokohan menika.

2. Dredah/ Konflik

Wonten ing salebeting cariyos menika tamtu wonten dredahipun utawi perkawis ingkang kedah dipunlampahi dening paraga-paraganipun wonten ing salebeting cariyos. Miturut Meredith saha Fitzgerald (wonten ing Nurgiyantoro, 2010: 122) dredah inggih menika samubarang ingkang gadhah sipat ingkang boten ngremenaken ingkang kadadosan utawi katindakaken dening paraga-paraga ingkang boten gadhah kalodhangan kangge milih prastawa ingkang dipunlampahi piyambakipun wonten ing salebetipun cariyos. Sami kaliyan pamanghipun Wellek saha Werren (wonten ing Nurgiyantoro, 2010: 122) bilih dredah menika wonten ing *pandangan kehidupan* ingkang *normal*, *wajar* saha *faktual* tegesipun boten wonten ing salebeting cariyos saha gadhah teges ingkang *negatif* utawi samukawis ingkang boten ngremenaken. Pamanggih wonten ing inggil menika ngandharaken bilih dredah menika samukawis ingkang sipatipun boten ngremenaken ingkang dipunlampahi dening paragaparanipun. Menika alasanipun menapa manungsa menika langkung remen ngadohi dredah saha gadhah kekajengan pagesangan ingkang tentrem.

Miturut Wellek saha Warren (1990: 285) ngandharaken bilih dredah menika samubarang ingkang *dramatik* ingkang dadosaken *pertarungan* antawisipun kalih kekiyatan ingkang sami, njalari anggenipun *aksi* saha *aksi* walesanipun. Andharan wonten ing inggil menika njlentrehaken bilih dredah menika samubarang ingkang boten ngremenaken, njalari aksi saha reaksi paraga saking prastawa ingkang dipunlampahi.

Salajengipun miturut pamanggihipun Sayuti (2000:42) biih dredah wonten ing salebeting cariyos menika dipunperang dados tigang perangan, inggih menika 1) *social conflict (konflik sosial)* padatanipun awujud dredah paraga ingkang gegayutanipun kaliyan *konflik sosial*. Dredah menika wonten tumrap tindak-tanduk paraga wonten ing *lingkungan sosial* babagan mapinten-pinten perkawis. 2) dredah antawisipun manungsa kaliyan ngalam, dredah menika dipunwastani *physical or element conflict (konflik alamiah)* padatanipun rikala paraganipun boten saged nguawosi utawi dados paedahing saha nglestantunaken ngalam kanthi leres. 3) dredah saking dhirinipun paraga piyambak, dredah menika dipunwastani *psychological conflict (konflik kejiwaan)* ingkang padatanipun awujud daya juang paraga ingkang anglawan dhirinipun piyambak saengga saged nemtokaken menapa ingkang badhe dipuntindhakaken. Andharan menika ngandharaken menawa derdah menika dipunperang dados tigang perangan, inggih menika derdah sosial, derdah alamiah saha dredah kejiwaan ingkang sedaya kala wau dipunlampahi dening paraga wonten ing salebeting cariyos.

Derdah menika *ketegangan* ingkang dipunalampahi dening para paraga. Andharan menika sami kaliyan pamanggihipun Hardjana (1994: 23) bilih dredah menika wonten amarga wonten gegayutanipun kalih paraga utawi kelompok ingkang boten sami utawi beda saengga kekalihipun ngraos *terganggu*. Dredah menika ingkang saking ketegangan dadosaken *percekcokan, perselisihan* utawi *pertentangan*. Wonten ing salebeting cariyos, dredah menika *ketegangan* utawi *pertentangan* antawisipun saking paraga setunggal kaliyan paraga sanesipun.

Wonten ing salebeting dredah menika dipunperang dados kalih perangan inggih menika dredah *fisik* (dredah *eksternal*) saha dredah *internal* (dredah kejiwaan). Miturut Jones (wonten ing Nurgiyantoro, 2010: 124) dredah *internal* inggih menika dredah ingkang dipunsebabaken wonten ing salebeting pangraosipun paraga wonten ing salebetipun cariyos. Pamangggih wonten ing inggil menika ngandharaken bilih dredah kejiwaan menika dredah ingkang wonten ing salebetipun penggalhipun paraga saha dipunlampahi dening paraganipun piyambak.

Saking saperangan teori wonten ing inggil menika dipunpendhet dhudhutanipun bilih dredah menika samubarang ingkang gadhah sipat ingkang boten ngremenaken para paraganipun ingkang boten saged milih prastawa ingkang dipunlampahi wonten ing salebetipun cariyos. Dredah menika dipunperang dados kalih perangan, inggih menika dredah *eksternal* utawi (dredah *fisik*) saha dredah *internal* utawi (dredah kejiwaan).

D. Psikologi Sastra

Sejatosipun ngelmu *psikologi* inggih menika ngelmu ingkang ngrembag babagan *kejiwaan*. Walgito (wonten ing Endraswara, 2008: 93) ngandharaken bilih *psikologi* inggih menika salah satunggaling *cabang* ngelmu ingkang *objek* studinipun inggih menika manungsa saking *psyche* utawi *psicho* ingkang ngewrat pangertosanipun inggih menika jiwa. Pangertosan wonten ing inggil menika ngewrat teges inggih menika ngelmu *psikologi* menika ngelmu ingkang nyinau babagan *kejiwaan*.

Ngelmu *psikologi* sastra menika ngelmu ingkang kaanggep wigatos wonten ing salebetipun *kajian* sastra. Andharan menika sami kaliyan pamanggihipun Endraswara (2011: 96) bilih karya sastra menika *produk* saking kawontenan *kejiwaan* saha pamanggihipun pangripta ingkang wonten ing kawontenan setengah sadar (*subconscious*) salajengipun dados wujud ingkang cetha saengga saged dipunlebetaken wonten ing salebeting wujud tartamtu ingkang kanthi sadar (*conscious*). Pamanggih menika njlentrehaken menawa proses ngripta karya sastra menika dados kalih perangan inggih menika ingkang kapisan wonten ngramu pamanggihipun menika wonten ing keadaan *imajinatif*, salajengipun ingkang kaping kalih pangriptanipun karya sastra menika dipundamel reng-rengan kasunyatanipun ingkang saderengipun wonten ing pamanggihipun.

Wonten ing babagan ngelmu sastra menika uga wonten ngelmu ingkang ngrembag babagan sipat-sipatipun paraga wonten ing salebetipun cariyos menika inggih menika dipunsebat *psikologi* sastra. Miturut Hartoko saha Rahmanto, (1985: 124) *psikologi* sastra inggih menika cabang ngelmu sastra saking *sudut pandang psikologi*. Dados *psikologi* sastra menika salah satunggaling bab panaliten sastra saking sudut pandang *psikologi* wonten ing salebeting karya sastra. Salajengipun Sangidu ngandharaken (wonten ing Lestari, 2012: 7) bilih *psikologi* sastra inggih menika salah satunggaling *disiplin* ngelmu ingkang ningali karya sastra ingkang dados karya ingkang ngemot prastawa-prastawa wonten ing donya pagesanganipun paraga-paraga ingkang *faktual*. Saking andharan menika paring pangertosan bilih *psikologi* sastra menika ngelmu ingkang nyinau babagan ngelmu *kejiwaan*

manungsa saengga karya sastra menika boten saged uwal saking *konteks kejiwaan* manungsa.

Miturut pamanggihipun Endraswara (2011: 96) ngandharaken bilih *psikologi* sastra inggih menika kajian sastra ingkang ningali karya ingkang dados *aktivitas kejiwaan*. Pangripta anggenipun ngripta karya sastra menika ngginakaken cipta, rasa saha karsa. *Psikologi* sastra menika nyinau unsur kejiwaan manungsa, amarga karya sastra menika boten saged uwal saking konteks kejiwaanipun.

Salajengipun gegaran teori ingkang wonten gegayutanipun dening *psikologi* sastra inggih menika saking Jatman (2011: 97) ngandharaken menawa karya sastra kaliyan *psikologi* sastra gadhah gegayutan ingkang *fungsional*. Dados karya sastra saha *psikologi* sastra menika sami anggenipun nyinau babagan ngelmu *kejiwaan* manungsa.

Miturut pamanggihipun Ratna (2004: 343) wonten tigang cara kangge mangertos anggenipun gegayutaning *psikologi* saha sastra inggih menika (1) mangertos unsur-unsur kejiwaanipun panganggit, (2) mangertos *unsur-unsur* kejiwaanipun paraga-paraga *fiksional* wonten ing salebeting karya sastra, saha (3) mangertos *unsur-unsur* kejiwaanipun pamaos. Dados panaliten menika migunakaken cara kangge nggayutaken sastra saha *psikologi*, inggih menika kanthi mangertos *unsur-unsur kejiwaan* pangripta, paraga-paraganipun saha para pamaos.

Wonten ing salebeting karya sastra menika wonten *unsur* psikologinipun. Andharan menika sami kaliyan pamanggihipun Wellek saha Werren (wonten ing salebeting Ratna, 2004: 350) bilih wonten ing salebeting karya sastra menika *unsur*

psikologi sampun nyawiji dados karya seni, saengga tugasipun panaliti inggih menika ngandharaken kanthi gamsahag saha nyata menapa kemawon ingkang wonten ing salebeting karya sastra. Andharan menika ngandharaken menawa ing karya sastra menika wonten *unsur psikologinipun* sampun nyawiji ingkang dipundadosaken dados karya seni, salajengipun panaliti menika ngandharaken menapa kemawon ingkang wonten ing salebeting karya sastra menika.

Salajengipun miturut andharanipun Minderop (2010: 54) bilih *psikologi* sastra inggih menika *telaah* karya sastra ingkang dipunsuraos dados kaca benggala wonten ing *proses* saha *aktivitas kejiwaan*. Pamanggih menika ngandharaken bilih *psikologi* sastra menika ingkang dados kaca benggala kagem *proses* saha *aktivitas kejiwaan* manungsa wonten ing salebeting karya sastra.

Saking mapinten-pinten pamanggih wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutannipun menawa sastra saha *psikologi* sastra menika wonten gegayutanipun ingkang *fungsional*, amargi sami anggenipun nyinau babagan *aspek kejiwaan* manungsa. Wonten ing salebeting karya sastra menika unsur psikologi menika uga sampun nyawiji dados wonten ing salebeting karya seni. *Psikologi* saha sastra menika uga wonten bedanipun inggih menika, sastra nliti *gejala kejiwaan* manungsa ingkang sipatipun *imajiner*, dene *psikologi* menika nliti babagan *kejiwaan* manungsa ingkang sipatipun nyata. *Psikologi* sastra menika uga ngemot teges menawa panaliten *psikologi* sastra menika panaliten ingkang ngrembag babagan *gejala kejiwaan* paraga wonten ing salebeting karya sastra. Panaliten *psikologi* sastra

menika dipuntliti saking *teori-teori psikologi* saha salajengipun dipunanalisis kangge *metode* panaliten ingkang trep kaliyan panaliten menika.

Cara ingkang dipunginakaken kangge nganalisis sipating paraga saha *konflik psikis* wonten ing salebeting karya sastra menika panaliti migunakaken cara kanthi pendekatan psikologi sastra. Dhasar *teori psikologi* sastra ingkang dipunginakaken inggih menika *teori psikoanalisis* saking Sigmund Freud. *Teori psikoanalisis* menika teori ingkang asring dipunginakaken kangge nliti panaliten karya sastra mliginipun babagan *psikologis*.

1. Psikoanalisis

Pendekatan *psikologis* menika kathah ingkang adhedhasar teori *psikoanalisis* ingkang dipundamel dening Freud. *Teori psikoanalisis* menika teori ingkang asring dipunginakaken wonten ing babagan *psikologi* sastra. Miturut Freud menika ngawontenaken panaliten babagan bilih manungsa menika dipunkuasai kaliyan alam batosipun piyambak. Pagesangan menika wonten ing salebeting jiwa ingkang gadhah tigang *tingkat kesadaran* inggih menika (1) sadar (*conscious*), bawah sadar (*preconscious*), saha boten sadar (*unconscious*). Ngalam sadar inggih menika menapa kemawon ingkang dipunlampahi kanthi sadar ing wekdal tartamtu, kayata ningali kanthi sahagsung, kemutan anggenipun prastawa-prastawa ingkang sampun kepungkur, pamanggih, fantasi, saha raos ingkang sedaya manungsa menika gadhah. Ngalam bawah sadar inggih menika menapa kemawon ingkang sedaya wonten ing panganen-angen ingkang sampun dipunsiapaken (*available memory*). *Available*

memory inggih menika sedaya ingkang kanthi gampang dipunemut wonten ing ngalam bawah sadar, saking panganen-angen ingkang boten dipunpenggalih ananging saged emut piyambak. Perangan ingkang paling ageng piyambak menika alam boten sadar (*unconscious mind*). Perangan menika ingkang wonten sedaya ingkang boten dipunsadari ananging saged anglakoni wicanten, tindak-tanduk, saha raos. Wonten ing alam sadar menika anggenipun tindak-tandukipun asring boten sadar wonten ing proses mental ingkang dipuntindakaken.

Miturut Endraswara (2008: 196) *psikoanalisis* inggih menika istilah ingkang mligi ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten *psikologi* sastra. Panaliten menika khas saha ketingal *akademik* menapa dene panaliten ilmiah menika cetha anggenipun dipunlampahi. Dados *psikoanalisis* menika istilah khusus ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten *psikologi* sastra ingkang khas saha cetha anggenipun panaliten menika dipunlampahi.

Wonten ing salebeting teori *psikoanalisis* menika ingkang paling kiyat wonten ing nganalisis karya sastra miturut Freud wonten ing salabetipun (Ratna, 2004: 344) bilih wonten tigang *ranah kejiwaan* ingkang dados kangge pambada kapribaden dados *Id*, *Ego* saha *Super Ego*. Andharan wonten ing inggil menika njlentrehaken menawa wonten ing *teori psikoanalisis* menika wonten tigang *ranah kejiwaan* inggih menika *Id*, *Ego*, saha *Super Ego*. Salajengipun wonten ing salebetipun ranah kejiwaan menika wonten *id*, *ego* saha *super ego*. Tigang *ranah kejiwaan* menika miturut Endraswara (2008: 197) bilih *id*, *ego* saha *super ego* ingkang wonten ing salebetipun manungsa menika paring sebab bilih manungsa

menika wonten ing kawontenanipun bimbang. Andharan wonten ing inggil menika bilih *id*, *ego*, saha *super ego* menika kedah seimbang pangkatipun saengga dadosaken watak ingkang wajar.

Freud ngandharaken (wonten ing Minderop, 2010: 21) bilih *Id* menika dipunumpamikaken dados raja utawi ratu, *Ego* menika ingkang dados perdana menteri saha *Super Ego* menika ingkang dados pandhita. *Id* menika gadhah kuwaos ingkang inggil ingkang kedah dipunkurmati. *Ego* menika ingkang dados perdana menteri kedah saged nglampahi saha ngrampungaken perkawis-perkawis ingkang gayut wonten ing realitas masarakat. Salajengipun *Super Ego* ingkang dados pandhita ingkang paring pertimbangan kangge nilai-nilai ingkang sae saha awon ingkang dipunlampahi dening *Id*.

a. *Id*

Miturut Endraswara (2008: 199) *Id* utawi *Es* inggih menika sipat *primitif* ingkang kedah dipunlampahi. *Id* menika kayata kasunyatan *subjektif primer* wonten ing donya batos saderengipun manungsa menika gadhah pengalaman sajabaning donya menika. Pamanggih wonten ing inggil menikangandharaken menawa *Id* menika sipat ingkang dados *superior* saha kedah dipunlampahi utawi dipunlakokaken.

Salajengipun pamanggihipun Endraswara (2011: 101) *Id* utawi *das es* inggih menika sistem kepribadian manungsa ingkang paling ngandhap piyambak. *Id* inggih menika *aspek kepribadian* ingkang “gelap” wonten ing salebetipun ngalam bawah sadar manungsa ingkang wosipun insting saha nepsu-nepsu ingkang ala saha sipatipun awujud “*energi buta*”. Pamanggih wonten ing inggil menika njlemtrehaken

bilih *Id* menika sipat ingkang paling ngandhap saking manungsa ingkang papanipun wonten ing ngalam bawah sadar ingkang ngemot insting saha nepsu-nepsu ingkang ala.

Salajengipun Minderop menika ngandharaken (2010: 21) bilih *Id* menika *energi psikis* saking naluri ingkang paring prentah dening manungsa kangge nyekapi kabetahan dhasar manungsa kayata ; dhahar, *seks*, nolak raos gerah utawi boten nyaman saha sapanunggasahaipun. Andharan menika negesaken menawa *id* menika *energi psikis* ingkang paring prentah dening manungsa kangge nyekapi kabetahannipun dhasaripun.

Saking saperangan pamanggih wonten ing inggil menika dipunpendhet dudutanipun bilih *id* menika sipat dhasaripun manungsa utawi sipat *superior* ingkang kedah dipunlampahi nalika saderengipun wonten ing donya pagesangan menika.

b. Ego

Wonten ing pangrembakanipun sipat manungsa menika tuwuh anggenipun sipat *ego* ingkang sipatipun adhedhasar saking kasunyatanipun. Miturut Endraswara (2011: 101) bilih *ego (das ich)* inggih menika *sistem* kapribadhen ingkang sipatipun dados ingkang paring arahan manungsa wonten ing donya ingkang dipunlampahi fungsipun adhedhasar saking kasunyatan. Andharan wonten ing inggil menika njlentrehaken menawa *ego* inggih menika sipat manungsa ingkang tuwuh saha ngrembaka ingkang adhedhasar saking kasunyatan.

Manungsa ingkang badhe nyekapi kabetahanipun saha pepenginanipun ingkang adhedhasar kasunyatan menika saged damel struktur kapribaden enggal inggih

menika *ego*. Miturut Minderop (2010: 21) bilih *ego* menika wonten ing tengah-tengahing kekiyatan ingkang beda saha dipunjaga lajeng nurut anggenipun prinsip kasunyatan ingkang badhe nyekapi kabetahanipun manungsa ingkang dipunwatesi kasunyatanipun. Pamanggih menika njlentrehaken bilih *ego* menika sipat manungsa ingkang tuwuh saking pepinginan badhe nyekapi kabetahanipun ingkang adhedhasar kasuntananipun pagesangan.

Wonten ing saperangan pamanggih wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih *ego* menika sipat manungsa ingkang tuwuh saha badhe nyekapi kabetahanipun manungsa ingkang dipunawasi kangge pertimbangan kangge mendhet kaputusanipun saking pamanggih ingkang dipunwatesi saking kasunyatanipun pagesangan menika.

c. Super Ego

Salajengipun sipat manungsa menika kedah dipunkontrol saking pepinginan-pepinginanipun migunakaken *super ego*. Miturut Endraswara (2011: 101) bilih *super ego* (*das ueber ich*) inggih menika sistem kapribadhen ingkang wosipun nilai-nilai utawi pandom ingkang sipatipun *evaluatif* (sae utawi asoripun). Dados andharan menika njlentrehaken menawa *super ego* menika sipat ingkang ginanipun kangge ngontrol sipat-sipat *evaluatif* manungsa supados mangertos anggenipun watesan-watesanipun.

Struktur ranah kejiwaan kaping tiga inggih menika *super ego* ingkang nyarujuk woten ing *moralitas* kapribadhen. Miturut Minderop (2010: 22) bilih *super ego* menika saged dipunwastani “hati nurani” inggih menika sipat ingkang saged ningali

nilai sae saha asor (*consciene*). Pamanggih menika njlentrehaken bilih *super ego* menika hati nurani ingkang paring kontrol saha saged bedakaken sipat ingkang sae saha asor.

Dados saking saperanganpamanggih wonten inginggil menika ngandharaken bilih *super ego* menika sipat manugsa ingkang dipunsebat hati nurani ingkang dipunginakaken kangge ngontrol etika kekajengan-kekajengan ingkang kalebet sae utawi asor.

E. Panaliten ingkang Relevan

Ngelmu sastra menika minangka asilipun saking cipta, raos saha karsa ingkang wonten gegayutanipun dening pagesanganipun manungsa. Cipta, raos saha karsa menika ingkang andadosaken sipating manungsa menika. Wonten ing karya sastra menika uga wonten sipat-sipat ingkang wonten ing salebeting paraga wonten ing karya sastra menika. Sipat-sipat paraga menika saking pamanggihipun panggangit ingkang ngandharaken salah satunggaling prastawa ingkang sampun utawi saweg anggenipun kalampahan menika. Bedanipun sipat paraga wonten ing salebeting karya sastra menika awujud cerminan saking donya pagesangan menika.

Dados wonten ing panaliten menika badhe nliti babagan sipat-sipatipun paraga saha *konflik psikis* ingkang migunakaken *tinjauan psikologi* sastra. Panaliten ingkang sampun wonten ing sakderengipun panaliten menika ingkang dipundadosaken *inspirasi* kangge nliti panaliten menika.

Panaliten menika jumbuh kaliyan panaliten sakderengipun inggih menika panaliten ingkang ngrembag babagan psikologi sastra inggih menika ingkang kaping setunggal dipuntliti dening Prima Rofik Mustofa ingkang ngrembag babagan *psikologi* sipating Paraga *Utama* wonten ing Novel Garuda Putih anggitanipun Suprpto Barata. Skripsi ingkang jumbuh kaping kalih menika skripsi ingkang sampun diteliti dening Dewi Lestari ingkang ngrembag babagan Sipating Paraga *Utama* wonten ing Novel Pisungsung Kang Wingit angitanipun S. Daru Subroto. Salajengipun skripsi ingkang jumbuh kaping tiga menika skripsi ingkang dipuntliti dening Desy Partini ingkang ngrembag babagan *Konflik Sosial* dalam Cerita Sambung “Sing Kendhang lan Sing Ngendhang “ anggitanipun Suryadi WS ingkang sami anggenipun nlti sumber dhata panalitenipun inggih menika ngrembag cariyos sambung.

Skripsi-skripsi woten ing inggil menika wonten bedanipun kaliyan skripsi ingkang dipunteliti dening panaliti menika. Bedanipun saking anggenipun babagan obyekipun panaliten, inggih menika saking skripsinipun saking Prima Rofik Mustofa saha Dewi Lestari menika namung ngrmbag babagan *psikologi* paraga utamanipun kemawon, dene panaliti menika ingkang nlti babagan *psikologi* sedaya paraga-paraganipun. Salajengipun skripsi saking Desy Partini bedanipun wonten ing pirembaganipun inggih menika ngrembag babagan konflik sosial, beda kaliyan panaliti menika ingkang pirembaganipun ngrembag *Psikoanalisis* dening Sigmund Freud ingkang salebetipun wonten *id*, *ego*, saha *super ego*.

F. Nalaring Pikir

Karya sastra menika dipunperang dados prosa, geguritan saha drama. Prosa inggih menika salah satunggaling perangan karya sastra ingkang kalebet gagrak anyar. Wonten ing salebeting karya sastra menika wonten cerkak, cerbung, novel, roman, saha sapunggasahaipun. Cerbung inggih menika cariyos ingkang nyariosaken cariyos ingkang woten candhake utawi cariyos menika wonten sahajutanipun.

Wonten ing salebetipun cerbung menika ngemot unsur-unsur intrinsik saha unsur-unsur ekstrinsik. Wonten ing unsur intrinsik menika wonten tema, paraga, alur, setting, sudut pandang saha amanat, ingkang paling utama inggih menika babagan paraga. Saking paraga menika saged dipuntingali alur cariyosipun. Paraga menika uga dados unsur ingkang saged andadosaken pamaos menika mangertos makna utawi amanat wonten ing cariyos menika.

Saking unsur ekstrinsik menika uga narik kawigatosan inggih menika saking sipating paraganipun (*psikologi*), saking aspek *sosial*ipun, (*sosiologi* sastra) saha sapanungasahaipun. Sipating paraga menika ingkang narik kawigatosanipun panaliti kangge nliti panaliten menika, saengga saged mangertos sipat-sipatipun paraga ingkang dipuntingali saking *aspek psikologi* ingkang wonten ing *kajian* sastra dipunsebat *psikologi* sastra.

Teori ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika saking *teori psikoanalisis* saking Sigmund Freud. Teori menika ngandharaken wonten ing salebetipun sipating paraga wonten ing karya sastra menika ngemot aspek psikologi. Wonten ing teori psikoanalisis menika uga ngandharaken perangan ranah kejiwaan

inggihi menika *id*, *ego* saha *super ego* ingkang saged dipunginakaken kangge golongaken *kejiwaan* paraga-paraganipun wonten ing karya sastra menika.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Jinising panaliten ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten sipating paraga ing cerbung *Rembulan Wungu* dening Ardhini Pangastuti BN ingkang dipunteliti kanthi *Psikoanalisis* saking Sigmund Freud menika migunakaken *pendekatan psikologi* sastra. Teori *psikologi* sastra ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten inggih menika ngginakaken teori *Psikoanalisis* Sigmund Freud. *Teori Psikoanalisis* saking Sigmund Freud menika dipunginakaken amargi saking teori menika saged dipunrembag babagan *id*, *ego*, saha *super ego* saking paraga-paraga wonten ing karya sastra ingkang dipunteliti menika.

Metode ingkang dipunginakaken kangge nliti panaliten menika kedah trep dening panaliten menika, amargi saged trep kaliyan ancasing panaliten menika. *Metode deskriptif* menika ingkang trep dipunginakaken wonten ing panaliten menika. Miturut Widodo kalihan Muhtar (2000:15), panaliten *deskriptif* menika salah satunggaling cara panaliten ingkang dipunginakaken kangge pados kawruh ingkang kathah tumrap sumbering dhata panaliten ing wekdal tartamtu. Dados pamangih wonten ing inggil menika ngandharaken panaliten *deskriptif* menika cara ingkang dipunginakaken kangge ngempalaken kawruh ingkang sumber dhata panalitenipun wonten ing wekdal tertamtu.

Pamanggihipun Ratna, (2004: 53), panaliten *deskriptif* menika dipunadani kanthi cara ngandharaken *fakta-fakta* ingkang salajengipun dipunlampahi analisisipun. Andharan wonten ing inggil menika ngandharaken menawa panaliten deskriptif menika kanthi cara ngandharaken *fakta-fakta* saha salajengipun dipunanalisis. Saking saperangan andharan wonten ing inggil menika saged dipunpendhet dudutanipun bilih panaliten deskriptif menika panaliten ingkang ancasipun ngandharaken salah satunggaling perkawis ing sumbering panaliten adhedhasar *fakta-fakta* saking sumber panaliten, lajeng dipuntliti kanthi *teori-teori* ingkang jumbuh kalihan perkawis ingkang dipuntliti.

Dipunpilih *metode deskriptif* kangge panaliten menika, amarga panaliten menika panaliten pustaka saengga langkung sae ngginakaken *metode deskriptif*. *Metode deskriptif* menika dipunginakaken kangge ngandharaken sipating paraga saha *konflik psikis* wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* ingkang dipunginakaken *pendekatan psikologi* sastra kanthi adhedhasar *teori Psikoanalisis* Sigmund Freud.

B. Dhata saha Sumbering Dhata

Sumber dhata panaliten menika cerbung ingkang irah-irahanipun *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN ingkang dipuncithak dening kalawatri Djaka Lodhang rikala taun 2011. Cerbung *Rembulan Wungu* menika wonten 16 seri wonten ing no seri.

Panaliten menika kalebet panaliten pustaka ingkang dhatanipun wonten subjek saha objekipun. Subjek wonten ing panaliten menika cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN ingkang dipuncithak dening kalawarti Djaka Lodhang rikala taun 2011. Objek wonten ing panaliten menika babagan sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunteliti migunakaken *psikoanalisis* Sigmund Freud.

C. Caranipun Ngempalaken Dhata

Panaliten menika kalebet panaliten pustaka saengga cara kangge ngempalaken dhata ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika kanthi cara maos lan nyatet. Kegiatan maos menika dipunlampahi kanthi *cermat* kanthi dipunambali malih saengga dhata ingkang dipunrembag menika wonten gegayutanipun kaliyan *fokus* panaliten menika babagan sipating paraga saha perkawis ingkang dados *konflik* kanthi teori *psikoanalisis*.

Kegiatan panaliti menika nalika maos menika (1) maos sedaya seri cerbung *Rembulan Wungu* ingkang dipunpilih menika ingkang dados fokus panaliten, inggih menika sipating paraga saha dredahing *psikis* paragawonten ing salebeting cariyos sambung menika ingkang migunakaken *teori psikoanalisis* Sigmund Freud. (2) menawa cariyos menika sampun dipunwaos, lajeng dipunsukani titikanipun wonten perangan-perangan tartamtu ingkang dipuntingali ngemot *unsur-unsur* sipating paraga saha *konflik psikis*. Salajengipun dipundamel kertu dhata kangge pambiyantu panaliti merang dhata dados langkung gampil anggenipun nliti. Cak-cakanipun

anggenipun damel kertu dhata inggih menika kanthi cara nyerat inggih menika (1) nyerat asiling dhata saking panaliten, inggih menika babagan sipating paraga saha dredahing *psikis* kanthi *psikoanalisis* Sigmund Freud. (2) nyerat pethikan-pethikan dhata wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* ingkang awujud ukara utawa wacana.

D. Pirantining Panaliten

Panaliten ingkang dipuntliti menika kalebet panaliten pustaka ingkang sumber dhatanipun awujud cerbung kanthi irah-irahanipun *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN. Piranti wonten ing panaliten menika awujud kertu analisis dhata. Kertu analisis dhata menika dipunginakaken dening panaliti kangge nyatet dhata-dhata ingkang wonten gegayutanipun kaliyan perkawis ingkang sampun disukani titikanipun wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN menika. Tuladha kertu analisis dhata ingkang dipunginakaken wonten panaliten menika wonten ing ngandhap menika.

Tabel Kertu Analisis Dhata.

No	No dhata	Nukilan Dhata		Kaca	Sipating paraga	<i>Konflik psikis</i>	Indikasi Psikis			Katrangan
		B. Jawa	B. Indo				<i>id</i>	<i>Ego</i>	<i>Super ego</i>	
1	Atika	“Maturnuwu n marang pangertiane panjenengan . Aku wis kepingin banget duwe momongan. ” Kandhane karo ngesun mripate sik lanang.	“Terima kasih kamu telah mengerti. Aku sudah ingin sekali punya anak,” katanya sambil mencium mata suaminya.	Seri: 1, 25	Tresna	Kuwatos		✓		

E. Caranipun Nganalisis Dhata

Analisis *deskriptif* menika analisis ingkang dipunginakaken kanthi cara tafsiran. Asilipun saking analisis menika dipunserat kanthi wujud andharan-andaran arupi *penguraian* utawi andharan *fakta-fakta*. Metode ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika ngginakaken *metode deskriptif*. Cara nganalisis dhata kanthi *deskriptif* menika dipunginakaken wonten ing panaliten ingkang wujud dhatanipun *verbal* saha sipatipun *interpretatif* (Endraswara, 2008: 71). Panaliten ingkang migunakaken *metode deskriptif* menika dipunginakaken minangka dhata-dhata ingkang wonten ing panaliten menika awujud ukara-ukara wonten ing salebetipun cariyos menika. Analisis ingkang dipunginakaken menika kanthi cara *deskriptif*.

Kaping pisan dhata ingkang awujud ukara pawicantenan paraga-paraga saha *diskripsi* monolog menika wonten ing sipat-sipatipun paraga saha *konflik psikis* menika dipundeskrripsikaken migunakaken *teori psikoanalisis* saking Sigmund Freud.

Sasampunipun dhata-dhata menika diipundeskrripsikaken, salajengipun kaping kalih dhatanipun dipunanalisis wonten ing tabel utawa proses *tabulasi*. Proses *tabulasi* menika proses nganalisis dhata ingkang ngginakaken tabel ingkang adhedhasar *identifikasi unsur-unsur* ingkang trep kaliyan analisis panaliten menika.

Kaping tiga inggih menika *interpretasi*. Wonten ing panaliten menika migunakaken pendekatan *psikologi* sastra ingkang salebetipun migunakaken *teori psikoanalisis* Sigmund Freud. Saklajengipun dhatanipun dipunlebetaken ingkang salebetipun wonten ing tabel *id, ego* saha *super ego*. Ingkang kaping sekawan menika *inferensi*. *Inferensi* inggih menika dipunginakaken kangge gayutaken *teori-teori* wonten ing bab kalih saha *referensi* sanes ingkang gayut kaliyan panaliten menika adhedhasar saking dhata panaliten saha asiling panaliten menika. Sasampunipun dhata-dhata menika dipungayutaken kaliyan *teori-teori* saha *referensi* sanes menika salajengipun dipunpendhet dudutanipun ingkang adhedhasar saking panaliten saha pirembagan. *Inferensi* panaliten menika ngliputi sipating paraga saha *konflik psikis* paraga-paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN wonten ing kalawarti Djaka Lodhang.

F. Caranipun Ngesahaken Dhata

Cara anggenipun ngesahaken dhata wonten ing panaliten menika kanthi ngginakaken *validitas* saha *reliabilitas* dhata. Panaliten menika ngginakaken *validitas semantik*, tegesipun inggih menika makna simbolik ingkang gayut kaliyan konteks menika dipunukur tingkat *sensitif* (Endraswara, 2011: 164). Wonten ing panaliten menika *validitas semantis* dipunginakaken kangge mangertosi *tingkat kesensitifan makna simbolik* ingkang wonten gegayutanipun kaliyan konteksipun.

Lajeng *reliabilitas* ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika ngginakaken *reliabilitas intrarater* (Endraswara, 2011: 164) inggih menika kagiatan kanthi cara maos saha mangertos wosing dhata panaliten menika kanthi tliti saha dipunambali waosanipun kanthi pikantuk dhata ingkang ajeg.

BAB IV

ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten

Asiling panaliten wonten ing panaliten Sipating Paraga ing Cerbung *Rembulan Wungu* Anggitanipun Ardini Pangastuti BN Wonten ing Kalawarti Djaka Lodhang Taun 2011 inggih menika awujud diskripsi babagan sipat paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi paraga-paraganipun. Asilipun panaliten menika awujud cengkorongan menika dipunandharaken dados kalih peranganingkang wonten gegayutanipun kaliyan ancasipun panaliten ingkang saben perangan menika dipundamel tabel. Sasampunipun tabel menika dipundamel, salajengipun dipunrembag kanthi cetha. Deskripsi wonten ing panaliten menika ingkang adhedhasar saking sipating paraga saha perkawis *konflikpsikis* ingkang dipunandharaken wonten ing pirembagan.

Perkawis ingkang dipunalami dening para paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN inggih menika babagan sipat-sipatipun saha *konflik psikis* para paraganipun ingkang kadadosan saking donya sadar saha donya boten sadaripun. Wonten ing sipat-sipatipun para paraga menika kadadosan saking donya boten sadar ingkang salebetipun ngemot *id, ego* saha *super ego*. Saking donya sadar menika ingkang njalari *konflik psikis* ingkang dipunlampahi para paraga menika ingkang taksih migunakaken pangraos saha pamanggihipun. Saking pangraos

saha pamanggih menika para paraga menika saged paring daya kangge nglampahi *konflik psikis* ingkang dipunlampahi para paraga-paraganipun.

Sipat-sipat para paraga wonten ing salebeting cerbung *Rembulan Wungu* menika wonten maneka warna. Dados saben paraga menika gadhah sipat piyambak-piyambak. Sipating paraga menika ingkang njalari perkawis menapa wonten kahanan ingkang boten dipunsenengi menika dadosaken *konflik psikis* wonten ing salebeting pangraosipun para paraganipun. *Konflik psikis* ingkang dipunlampahi para paraganipun menika kalampahan amargi kekajenganipun para paraganipun boten gayut kaliyan kasunyatan saengga andadosaken cuwa pangraosipun para paraganipun.

1. Sipating Paraga

Sipating paraga menika nggambaraken kualitas paraga ingkang sipatipun sae menapa asoripun sipat saking lair menapa dene batosipun paraga wonten ing salebeting cariyos sambung *Rembulan Wungu*. Sipat-sipat kala wau ingkang njalari utawa ingkang saged paring pengaruh dhateng pamanggih saha tindak tandukipun. Amargi saged paring pengaruh dhateng pamanggih saha tindak-tandukipun menika saged ketingal bedanipun paraga setunggal saha sanesipun. Anggenipun sipat menika saged dipungambaraken saking pawicantenan para paraganipun utawa narasi ingkang dipunandharaken dening pangriptanipun.

Sipat-sipating paraga wonten ing salebeting cerbung *Rembulan Wungu* menika dipunperang dados tigang peranan, inggih menika *id*, *ego* saha *super ego*. Tigang

perangan menika ingkang dipunginakaken panaliti kangge nemtokaken sipat-sipat ingkang kagolong wonten ing *struktur* kapribadhen paraganipun.

Sipat-sipating paragaipun menika ngliputi sipat-sipat ingkang sae menapa dene sipat ingkang asor. Tuladhanipun sipat ingkang sae menika sipat ingkang purun ngakeni kaluputan ingkang sampun dipunlampahi. Paraga ingkang namanipun Atika menika purun ngakeni kaluputanipun dening Mahendra garwanipun amargi sampun damel kaluputan ingkang ageng dening garwanipun. Salajengipun menika sipat ingkang asor menika tuladhanipun gampang *putus asa*. Atika menika sampun *putus asa* amargi sampun damel balewisma sampun sedasa warsa menika ananging dereng dipunsukani momongan lan sapanunggalanipun.

Tabel 1. Wujud Sipating Paraga-Paraganipun

No	Struktur kapribadhen	Sipating Paraga	No Dhata					
			Atika	Mahendra	Eric	Ibu	Tante Lisa	Gilar
1	Id	Polos						90, 91
		Pados kepuasan			72, 74,			
		Gampang <i>putus asa</i>	2, 9, 16, 18, 20, 21, 26, 27, 30, 31	56, 58	71, 79, 80		84	
		Gampang kenging pengaruh	3, 6, 8					
		Gampang duka	12, 23					
2	Ego	Gemati	5	38, 43, 44	76, 78	81, 82, 83	88	93, 94

Tabel salajengipun

No	Struktur kapribadhen	Sipating Paraga	No Dhata					
			Atika	Mahendra	Eric	Ibu	Tante Lisa	Gilar
2	Ego	Mawigatos-aken		55, 60			85, 86, 87	89, 92
		Tresna	1	36, 37, 42, 57, 59, 68	75, 77			
		Pendhirian ingkang kiyat	10, 19	62	70			
3	Super ego	Ngakeni kalepatan	4, 11, 13, 15, 17, 22, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 34		73			
		Wicaksana		39, 46, 48, 52, 54, 66, 67				
		Sareh		41, 45, 47, 50, 51, 61, 62, 63, 64, 65,				
		Netepi janji	35	40, 49, 53, 69				

Asiling panaliten sipating paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* saking cengkorongan tabel setunggal menika gandharake bilih paraga-paraganipun kagungan tigang *struktur* kapribadheningkang wonten tiga welas jinising sipat. Sipat-sipating paraga setunggal paraga saha paraga sanesipun menika kagungan sipat langkung saking setunggal. Ananging saben paraga-paraganipun menika kagungan sipat ingkang *dominan* wonten ing salebeting *karakteripun*. Sipat ingkang *dominan* menika sipat ingkang langkung kathah dipungadahi dening paraga-paraganipun wonten ing tabel sipating paraga. Sipat *dominan* menika ingkang minangka sipat aslinipun

paraga-paraganipun. Tuladhanipun paraga Atika menika kathah kagungan sipat ngakeni kalepatanipun, dene paraga Mahendra menika kathah kagungan sipat ingkang sareh. Dados sipat dominan paraga Atika saha Mahendra menika dipuntingali saking struktur kapribadhen *super ego* inggih menika sipat ngakeni kalepatan saha sareh.

2. *Konflik Psikis*

Wonten ing *teori psikoanalisis* ingkang dipunandharaken dening Sigmund Freud menika wonten tigang *ranah kejiwaan* ingkang dipunginakaken dados *struktur* kapribadhen. *Struktur* kapribadhen menika dipunperang dados *id*, *ego* saha *super ego*. Saking struktur kapribadhen menika saged ketingal *konflik psikis* ingkang saweg dipunlampahi dening para paraganipun kayata saweg cuwa, emosi, nyesel, bingung, iba, nindakeken kalepatan, nemtokaken pilihan saha kuwatos.

Faktor ingkang njalari konflik psikis para paraganipun menika saking *faktor eksternal*. *SFaktor eksternal* utawa *faktor* ingkang saking sajabaning dhiri menika ingkang ndayani utawi njalari padudon wonten ing salebeting batos ingkang dadosaken *konflik psikis*. Konflik psikis ingkang dipunlampahi paraga-paraga menika kadadean saking perkawis ingkang saweg dipunlampahi paraga-paraganipun. Perkawis ingkang njalari *konflik psikis* menika perkawis ingkang damel *pertentangan* dening paraga-paraganipun. Perkawis ingkang damel *pertentangan* para paraganipun menika antawisipun kekajengan para paraganipun beda kaliyan kasunyatan saengga

dadosaken dredah wonten ing salebeting pangraosipun paraga ingkang dadosaken *konflik psikis*.

Tabel 2. Wujud *Konflik Psikis* Paraga-Paraganipun

No	Wujud konflik psikis	Struktur kapribadhen			No dhata
		Id	ego	Super ego	
1	Emosi	✓	✓		12, 22
2	Cuwa	✓	✓		2, 70, 78, 83, 90
3	Nyesel	✓		✓	4, 11, 13, 15, 21, 23, 24, 27, 28, 31, 32, 33
4	Nemtok-aken pilihan	✓		✓	17, 34, 39, 40, 44, 46, 48, 49, 50, 52, 60, 62, 63, 64, 68, 72
5	Binggung	✓	✓		3, 7, 8, 9, 16, 19, 30 20, 25, 26, 29, 30, 55, 57, 69, 73
6	Iba	✓	✓		38, 42, 47, 65, 66, 67, 74, 75, 77, 87, 93
7	Kuwatos	✓	✓		1, 10, 18, 41, 43, 45, 51, 53, 54, 56, 58, 59, 61, 76, 80, 81, 82, 85, 86, 88, 91

katrangan : : menika nedahaken *konflik* ingkang dipunlampahi langkung kiyat
: menika nedahaken *konflik* ingkang dipunlampahi boten kiyat

Asiling panaliten *konflik psikis* para paraganipun wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* saking cengkorongan tabel kalih menika ngandharaken bilih para paraganipun kagungan pitung jinising *konflik psikis*. *Konflik psikis* ingkang dipunlampahi para paraganipun menika kadadosan saking kekajeganipun ingkang beda kaliyan kasunyatanipun. Tuladhaipun paraga Atika menika milih priya liya ingkang paring wiji wonten ing badanipun. Atika milih dalan mekaten amargi sampun sedasa taun menika sampun bangun bale wisma ananging dereng dipunsukani putra. *Konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening Atika menika saking sasuwenehipun bangun

bale wisma kaliyan garwanipun dereng dipunsukani putra, saengga Atika milih dalan pintas ingkang pados priya sanes kangge dhonoraken wijiipun.

B. Pirembagan

Panaliten wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN dipunpanggiaken asiling panaliten ingkang awujud sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening sedaya paraga-paraganipun. Wonten ing ngandhap menika pirembagan saking asiling panaliten kasebat.

1. Wujud sipating paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardini Pangastuti BN.

Wujudipun sipating paraga ingkang dipunlampahi dening para paraganipun wonten tiga *struktur* kapribadhen ingkang dipunperang dados tiga welas jenis sipat. Sipat ingkang kalebet wonten ing *id* inggih menika polos, pados kepuasan, gampang *putus asa*, gampang kenging pengaruh saha gampang duka. Sipat ingkang kaping kalih menika ingkang kalebet *ego* inggih menika gemati, mawigatosaken, tresna saha pendhirian ingkang kiyat. Salajengipun sipat ingkang kaping tiga menika ingkang kalebet *super ego* inggih menika ngakeni kalepatan, wicaksana, sareh saha netepi janji. Wondene katranganipun kados ing ngandhap menika.

a. *Id*

Sipat ingkang kalebet *id* menika sipat dhasaripun manungsa utawa sipat ingkang superior awujud nepsu-nepsu ingkang kedah dipuncukupi. Dados sipat-sipat ingkang kalebet *id* wonten ing panaliten menika sipat ingkang ngginakaken nepsu kemawon

wujudipun nolak pangraosan ingkang boten dipunremeni. Sipat-sipat ingkang kalebet *id* dipunrembag kados wonten ing ngandhap menika.

1) Polos

Sipat polos ingkang dipungadhah para paraganipun menika kalebet struktur kapribadhen *id*. Sipat polos menika sipat ingkang saderengipun gadhah pengalaman sajabaning donya pagesangan. Wonten ing panaliten menika sipat polos menika ketinggal wonten paraga Gilar.

(90) “Pak guru agama ing sekolahan mau ngendika kaya mangkono, Ma. Nanging Gusti Allah iku Maha Asih, Ma.” (Ardini Pangastuti, seri : 12)

Sipat polos ingkang ketinggal ing pethikan pawicantenan paraga Gilar kaliyan Atika menika nggambaraken sipat polos Gilar anggenipun nampa sedaya ngendikanipun Pak Guru. Miturut Gilar sedaya ingkang dados narik kawigatosan babagan pelajaran menika dipunaturaken dening Mamanipun. Gilar menika namung saged niru anggenipun andharan Pak Guru menawa Gusti Allah menika Maha Welas Asih. Sipat polos menika uga ketinggal amargi raos pengein mangertos. Raos kepingin mangertos menika nggambaaraken paraga Gilar nalika nyuwun pirsu dhateng Atika kadosta wonten ing ngandhap menika.

(91) Karo nyerhake barang sing dipilih marang mamahe, bocah kuwi takon kanthi polos, “Ma, om kuwi mau sapa? Geneya Mama kok nglarang Om kuwi nyenggol aku?” (Ardini Pangastuti, Seri : 13)

Pethikan wicanten Gilar saha Atika wonten ing inggil menika nggambaraken raos pengin mangertos Gilar menapa wonten tiyang ingkang namung badhe ngelus

rambut boten angsal. Kanthi nyuwun pirs dhateng Atika, Gilar kepingin mangertos sinten tiyang ingkang badhe ngelus rambut wau, menapa boten dipunparengaken. Sipat polos ingkang dipungadhah dening para paraga Atika saha Gilar menika wonten amargi saking raos boten mangertos, saengga nuwuhaken pangraos ingkang badhe dipunmangertosi. Titikanipun sipat polos inggih menika dipungadhah dening paraga ingkang taksih kagungan sipat ingkang *kekanak-kanakan*.

2) Pados kepuasan

Sipat pados kepuasan menika sipat ingkang asor, amargi sipat menika namung kepingin nyekapi kabetahan napsunipun. Sipat menika dipungadhahi dening paraga Eric. Wonten ing cariyos *Rembulan Wungu* menika paraga Eric kagungan pagawean dados priya penghibur. Kawontenan sipat menika dipuntingali wonten ing andharan ngandhap menika.

(72) Eric setuju karo sarat sing dijuluk dening Atika. Priya kaya dheweke ora tau mikir adoh. Ora tau mikir masalah moral. Butuhe mung seneng lan oleh dhuwit. (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan wonten ing inggil menika ketingal sipat paraga Eric ingkang namung pados kepuasan kemawon. Wonten ing pethikan menika paraga Eric boten nate menggali kanthi tebih babagan pagesanganipun. Prinsipipun menawa namung angsal remen saha angsal arta kemawon sampun cekap boten nate menggali perkawis moral. Salajengipun sipat pados kepuasan menika dipunandharaken kanthi deskripsi ingkang kados mekaten.

(74) Maune kabeh kuwi dilakoni Eric kanthi kepenak. Tanpa sanggan. Sebab Eric ora kudu ngladeni marang sembarang wanita. Kanthi “modhal” sing diduweki, dheweke bisa milih sapa sing disenengi. (Ardini Pangastuti, seri : 8)

Deskripsi wonten ing inggil menika ngiyataken sipat paraga Eric ingkang pados kepuasan. Paraga Eric menika nglampahi padamelan ingkang dados priya penghibur. Kanthi modhal ingkang dipungadosi, paraga menika saged milih anggenipun sinten wanita ingkang badhe dipunladheni. Sipat pados kepuasan menika sipat ngumbar napsu ingkang dipunginakaken kangge nyekapi kekajengan saha kabetahanipun. Sipat menika tuwuh amargi boten saged ngontrol saha malah kaputusan ingkang dipunpilih.

3) **Gampang putus asa**

Sipating paraga gampang *putus asa* menika sipat ingkang awon, amargi sipat menika sipat ingkang gampang anggenipun nyerah dening kasunyatanipun. Sipat gampang *putus asa* wonten amargi boten kiyat nampi kasunyatan ingkang beda kaliyan kekajenganipun. Wonten ing cariyos menika, sipat gampang *putus asa* menika dipungadhah dening paraga Atika, Mahendra, Eric saha tante Lisa. Paraga Atika menika gadhah sipat gampang *putus asa* anggenipun dereng dipunsukani putra ketingal wonten ing pethikan ngandhap menika.

(9) “Nanging awak dhewe olehe omah-omah wis cukup suwe, Pa. Meh sepuluh taun. Keprye oleh ku arep ora sedhik wong kasunyatanane tekan saiki durung duwe momongan.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wonten ing inggil menika wicanten antawisipun Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika nggambaraken sipat gampang putus asa ingkang dipungadhah dening paraga Atika amargi sampun dangu angenipun bebrayan ananging dereng uga peputra. Atika menika ngraos sedhik kaliyan kasunyatanipun.

Raos *putus asa* menika dipuntambah saking marasepuhipun ingkang gadhah kekajengan gadhah putu saking Atika.

(20) “Aku ora ngerti. Mbokmenawa aku sing dianggep kurang subur dening wong tuwamu, merga awakku cilik. Mula aku sing tansah dioyak-oyak anak. Yen aku cetha ora bisa aweh turun, mengko njenengan banjur dikongkon rabi meneh, supaya duwe turun...” (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan menika pachelathon antawisipun Atika kaliyan Mahendra ingkang nggambaraken keputusan amargi wonten beban saking marasepuhipun ingkang kagungan pangajab kagungan wayah. Sipat menika tuwuh amargi Atika ingkang ngraos kirang subur saengga tansah damel ajrih menawa sisihanipun samangke dipunaturi bebrayan malih.

(21) “Mbokmenawa Tante kenal karo sawenehe wong pinter utawa paranormal sing bisa tak jaluki tulung?” pitakone Atika sawise rampung olehe cerita. (Ardini Pangastuti, seri: 2)

Pethikan wonten inggil menika wicanten paraga Atika kaliyan Tante Lisa. Pethikan menika nggambarakeen sipating paraga Atika ingkang taksih polos badhe nyuwun pirsa dhateng Tante Lisa babagan gadhah kenalan tiyang pinter utawa paranormal kangge paring pambiyantu kasembadanipun kekajengan kagungan putra. Atika menika taksih percaya dhateng babagan gaib ingkang saged paring pambiyantu dadosaken kagungan putra.

Sipat gampang putus asa menika tuwuh malih wonten ing paraga Atika nalika Atika mireng Mahendra menika asring ngendika babagan Gilar putranipun. Gilar menika putra ingkang wijinipun dede saking sisihanipun, ananging saking Eric, priya ingkang ndhonoraken wijinipun dhateng Atika.

(2) Saben Mahendra ngandhakake Gilar, atine Atika rasane kaya diiris-iris. (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan wonten ing inggil menika deskripsipun panganggit ingkang nggambaraken raosipun Atika ingkang kados dipuniris-iris saben mireng Mahendra ngendika babagan Gilar. Atika menika putus asa amargi hubunganipun Mahendra kaliyan Gilar menika rumaket. Atika menika rumaos ajrih menawa Mahendra menika mangertos ingkang kasunyanipun menawa Gilar menika dede putra saking wijinipun.

Sejatosipun Atika menika badhe matur dhateng Mahendra babagan Gilar, ananging boten gadhah kuwanen anggenipun matur. Sipat gampang putus asa menika tuwuh nalika hubunganipun Mahendra kaliyan Gilar menika rumaket sanget.

(27) Satemene dheweke pingin kandha marang bojone, menawa anake iku dudu saka wijine. Nanging wiji saka wong lanang liya. Nanging Atika ora duwe kuwanen kanggo kandha apa meneh nyawang bojone sing katon tresna banget marang Gilar, senajan rupane bocah iku kaya kuwi. (Ardini Pangastuti, seri : 9)

Pethikan deskripsi wonten ing inggil menika nggambaraken raos putus asa paraga Atika amargi Mahendra sisihanipun amrih gemati sanget kaliyan Gilar. Kanthi raos menika Atika boten gadhah kuwanen anggenipun matur marang Mahendra babagan Gilar menika. Atika menika boten kuwawa ningali Mahendra cuwa menawa mangertos kasunyanipun.

Nalika Atika ngeterake blanja dolanan putra-putranipun wonten ing sawenehe mal, Atika kepanggih marang Eric, priya ingkang rumiyin paring wiji marang dheweke. Atika menika putus asa saha tansah kuwatos menawa Eric menika ngetutake dheweke nalika kondhur saking mal.

(30) Prastawa ing mal iku pranyata nggawa dhampak psikologis sing kurang apik tumrape Atika. Awan bengi dheweke tansah dioyak-oyak rasa kuwatir. Maneka warna pikiran ala cumondhok ing jero siraha. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan deskripsi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika ngraos putus asa sasampunipun kepanggih kaliyan Eric wonten ing sawenehe mal. Sipat gampang putus asa menika tuwuh amargi Atika anggenipun menggali ingkang maneka warna. Dheweke ajrih menawa Mahendra mangertos wewadi ingkang sampun dipunlampahi menika dipunbikak dening Eric. Amargi putus asa saha sedaya sanggan saking kasunyatanipun, Atika nandhang penyakit.

(31) Merga sanggan sing numpuk lan tanpa ana wong sing bisa dijak mbatmbatan, pungkasane Atika lara. Nanging asli saka papriksan medhis ora ana penyakit sing cumondhok ing anggane. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan wonten ing inggil menika deskripsi saking panganggit ingkang nggambaraken bilih saking sanggan ingkang dipunpendhem piyambak menika dadosaken penyakit ingkang miturut papriksan medhis boten dipuntemokaken. Sipat putus asa menika tuwuh amargi boten wonten tiyang ingkang dipunjak ngudarasa. Salajengipun sanggan saha perkawis-perkawis ingkang dipunpendhem menika dadosaken gerah pikir ingkang boten dipuntemokaken penyakitipun.

Paraga salajengipun ingkang kagungan sipat gampang putus asa inggih menika paraga Mahendra. Sejatosisipun sipat menika namung sekedhik ketinggal wonten ing paraga menika. Sipat menika tuwuh amargi putus asa anggenipun menggali kawontenan sisihanipun ingkang radi beda.

(56) Ing kantor, Mahendra ora bisa mikir kanthi wening. Berkas satumpuk ing mejane uga durung disenggol babar pisan. Pikirane isih dikebaki dening

wewayangane Atika. Omongane Gilar sing ceplas-ceplos lan polos kawit mau bengi tansah ngureki kuping. (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan wonten ing inggil menika narasinipun panganggit ingkang nggambaraken bilih Mahendra menika saweg putus asa nemahi kawontenan ingkang dipunlampahi dening sisihanipun. Wonten ing kantor menika boten saged kerja kados padatanipun. Wewayangan sisihanipun tansah wonten ing salabeting penggalhipun. Kanthi penggalih ingkang kirang wening menika ukara ingkang Gilar aturaken saderengipun uga tansah dadosaken penggalih sanesipun.

Nalika saweg putus asa menika wonten kanca laminipun ing badhe kepanggih saha paring informasi babagan kulawarganipun. Wonten ing patemmon menika kanca laminipun inggih menika Eric nyariosaken wanita ingkang sampun damel dheweke medal saking pagaweanipun ingkang nistha. Wanita ingkang sampun damel warna saha ingkang dadosaken sadhar menawa tumindhakipun menika lepat.

(58) Apa mungkin “Sandra” sing diceritakake Eric kuwi wanita masa lalune iku? Nanging jenenge Sundari, dudu Sandra. Eh mengko dhisik, ing telpon mau Eric kandha ana gegayutane karo keluargane. Gek-gek Sandra kuwi... Mahendra ora wani nerusake angen-angene. Durung-durung awake wis lemes bayangake Atika sing ditresnani teka marang Eric. Nanging apa mungkin kuwi? (Ardini Pangastuti, seri ; 14)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Mahendra menika saweg wicanten kaliyan Eric. Mahendra menika rumaos cubriya kaliyan cariyosipun Eric babagan wanita ingkang dipuntresnani. Mahendra ajrih anggenipun menggalih sinten wanita ingkang dipuncariyosaken dening Eric. Kawontenan ingkang dadosaken sisihanipun beda, nuwuhaken sipat gampang putus asanipun Mahendra. Pangangen-

angenipun boten dipunlajengaken. Wewayanganipun Atika rawuh marang Eric dadosaken badanipun lemes.

Wonten ing paraga Eric menika uga ketinggal sipat ingkang gampang putus asa. Kadosta nalika Eric boten purun dipunsukani arta dening Atika bibar dhonoraken wijinipun.

(71) “Stop Sandra! Stop! Aku ngerti karepmu.” pangawuhe Eric. Dheweke wis ora bisa suwala. Kanthi kepeksa dhuwit saka “Sandra” ditampani. (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun paraga Eric saha Atika. Pethikan menika nggambaraken sipating paraganipun inggih menika gapang putus asa. Eric menika putus asa kaliyan Atika amargi Atika menika meksa bayar marang Eric anggenipun sampun paring wijinipun. Eric menika ningali wonten ingkang beda sawenehe nindakaken dhonoraken wijinipun menika marang Atika. Dheweke ngraos wanita menika wanita ingkang sae ingkang nglampahi hubungan menika kanthi niat kagunagan putra. Raos menika dadosaken raos tresna marang Atika, ananging Atika meksa bayar amargi sampun wonten kesepakatan menawa bakal dipunbayar sawetawis dhonoraken wijinipun.

Sawise kadadean menika, Eric asring dolan wonten ing mal menika. Kekajenganipun saged kepanggih malih kaliyan Sandra ingkang sejatosipun Atika. Sawenehe wekdal, Eric kelakon kepanggih marang Atika. Dheweke uga kepanggih marang putra-putranipun Atika.

(79) Mripate banjur migatekake bocah lanang sing sijine maneh, bocah lanang sing umur-umrane watara sangang taunan. Praenane rada idhiot... Eric nratap! Nalurine kandha yen bocah lanang iku anake. (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan ing inggil menika narasinipun panganggit ingkang nyariosaken bilih paraga Eric menika kaget anggenipun ningali kahananipun Gilar ingkang pasuryanipun rada idhiot. Eric menika ngraos putus asa amargi wiji ingkang dipundhonoraken rumiyin dadosaken putra ingkang idhiot. Dipuntingali saking yuswanipun sami kaliyan wekdal rumiyin rikala dhonoraken wijinipun inggih menika sangang taun. Nalurinipun uga kandha menawa Gilar menika woh saking wiji ingkang rumiyin dipundhonoraken marang Atika.

Paraga pungkasan ingkang kagungan sipat gampang putus asa inggih menika paraga Tante Lisa. Tante Lisa menika pelanggan setyanipun Atika ingkang dados sisihanipun pejabat. Saben wulan Tante Lisa blanja wonten ing butikipun Atika. Tante Lisa kagungan sipat gampang putus asa nalika kekajenganipun boten saged dipuncukupi.

(84) “Iki aku seneng. Nanging kesane kok resmi banget. Liyane meneh ana ora? Sing rada modhis sithik ngono loh, Jeng. Wong acarane ora resmi banget.” (Ardini Pangastuti, seri : 4)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun Atika kaliyan Tante Lisa. Pethikan menika nggambaraken bilih Tante Lisa menika kagungan sipat ingkang gampang putus asa menawa kekajenganipun boten saged dipuncukupi. Wonten ing babagan blanja rasukan wonten ing buthikipun Atika, Atika piyambak ingkang nglayani Tante Lisa. Tante Lisa menika boten sreg menawa ingkang nglayani menika para pegawenipun Atika. Rasukan ingkang badhe dipunpundhut menika kedah enggal kanthi motif ingkang dipunkajengaken Tante Lisa. Menawa

boten remen kaliyan rasukan ingkang dipunkejengaken menika boten sios anggenipun blanja. Sipat gampang putus asa menika sipat ingkang gampang anggenipun pasrah kaliyan kawontenanipun. Sipat gampang putus asa dadosaken paraga ingkang kagungan sipat menika boten saged damel kaputusan piyambak.

4) Gampang kenging pengaruh

Sipating paraga gampang kenging pengaruhmenika sipat ingkang awon, amargi sipat menika sipat ingkang gampang kenging panggoda saengga boten saged netepaken kreteging penggalhipun. Sipat gampang kenging pengaruhwonten amargi boten kiyat nampi pengaruh-pengaruh saking sajabaning dhirinipun piyambak. Paraga ingkang gampang kenging pengaruh menika binggung anggenipun netepaken kreteging penggalhipun kaliyan kasunyatan ingkang beda kaliyan kekajenganipun. Wonten ing cariyos menika, sipat gampang kenging pengaruhmenika wonten ing paraga Atika. Paraga Atika menika gadhah sipat gampang kenging pengaruh amargi boten mangertos saha namung miturut mitos wonten ing masarakatipun.

(3) “Taun ngarep umurku wis telung puluh, Pa. Jare wanita sing nglairake sepisanan ing sandhuwure umur telung puluh iku resikone gedhe, “ kandhane Atika ing sawijining wengi nalika arep mapan turu. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika menika gampang kenging pengaruh menawa wanita ingkang nglairaken ingkang sapisan wonten ing inggilipun yuswa tigang dasa taun menika ageng resikonipun. Paraga Atika menika langkung percaya kaliyan mitos menika tanpa ningali menawa wonten ing jaman menika

teknologi kedokteran samsaya canggih. Atika menika uga gampang kening pengaruh menawa wonten gegayutanipun kalihan cara kangge kagungan putra.

(6) Atika ora perlu mikir suwe kanggo ngleksanakake sarane tante Lisa. Pepenginane duwe anak wes notol banget ora bisa disemayani. (Ardini Pangastuti, seri : 5)

Pethikan narasi wonten ing inggi menika ngandharaken menawa kekajenganipun Atika anggenipun kagungan putra menika sampun ageng. Panyaruwe ingkang dipunngendikakaken dening Tante Lisa badhe dipunlampahi. Sinaosa payaruwe saking Tante Lisa menika panyaruwe ingkang awon inggih menika pados priya sanes ingkang dados dhonor wiji marang dheweke. Kekajenganipun kagugangan putra dipunlampahi sinaosa Atika mangertos tumindakipun menika lepat. Sipat menika sipat ingkang gampang kening pengaruh saking sajabaning dhirinipun. Sipat menika kalebet sae utawa awon gumantung pengaruh ingkang dipuntampi dening piyambakipun. Sipat menika dadosaken paragaipun kirang nggatosaken pamanggihipun piyambak saengga kaputusan ingkang dipundamel menika pengaruh saking tiyang sanes.

5) Gampang duka

Sipating paraga gampang dukamenika sipat ingkang awon, amargi sipat menika sipat ingkang gampang muntab nepsunipun saengga dados ruginipun piyambak saha liyan. Sipat gampang duka wonten amargi kekajenganipun beda kaliyan kasunyatanipun. Paraga ingkang gampang duka menika bingung anggenipun boten saged ngontrol nepsu ingkang ngrembaka wonten ing dhirinipun. Wonten ing cariyos menika, sipat gampang kening pengaruhmenika wonten ing paraga Atika.

ParagaAtika menika gadhah sipat gampang duka menawa kekajenganipun boten saged dipunlampahi.

(23) “Kuwi nyalahi aturan. Lan kowe maaf, uga nglanggar kodhe etik. Sebab aturane aku sing butuh** Atika jane arep kandha tuku, nanging ora tegel** dadi aku ya kudu bayar. Yen kowe ora gelem nampani, kuwi padha wae karo nyiksa aku. Merga kowe wis nganggep aku minangka wanita sing...” (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun Atika kaliyan Eric ingkang ngandharaken bilih Atika menika duka amargi Eric boten purun nampa arta ingkang sampun dados kasepakatanipun. Atika menika duka amargi menawa Eric menika boten purun nampa artanipun sami kemawon Atika menika dipunanggep dados wanita ingkang pados kepuasan kemawon. Nalika saderengipun dhonoraken wijinipun, Atika menika saguh bayar arang Eric saha janji boten bakal nemoni Atika ingkang dados kasepakatanipun. Sinosa Atika menika nesu marang Eric, ananging boten ngendika kanthi awon saha tetep njaga pangraosanipun Eric. Sangang taun salajengipun Eric menika cidra ing janjinipun marang Atika inggih menika nemoni Atika saha putranipun Gilar. Sipat dukanipun Atika ketingal kanthi ngendika sengol marang Eric.

(12) “Aja nyenggol anakku!” reflek Atika mencolot lan narik Gilar saka ranggehane tangane Eric.” (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan woten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika menika duka sanget marang Eric amargi sampun cidra ing janjinipun. Nalika kepanggih wonten ing sawenehe mal, Eric badhe ngelus rikmaipun Gilar, ananging boten angsal dening Atika. Kanthi ngendika sengol Atika duka marang Eric saha narik tanganipun Gilar

sumingkir saking papan menika. Sipat gampang duka menika sipat ingkang ngginakaken nepsu ingkang awon. Sipat menika kekajengnipun namung duka kaliyan tiyang sanes utawa kawontenanipun. Sipat menika boten wonten ginanipun bilih dadosaken rugi marang tiyang sanes saha piyambakipun.

Sipat-sipat ingkang kalebet struktur kapribadhen *id* menika sipat-sipat ingkang ngajengaken nepsu-nepsunipun. Sipat-sipat menika ngrembaka amargi kawontenanipun ingkang dipunlampahi paraga menika. Kawontenan ingkang dipunlampahi menika bekta sipat dasaripun manungsa. Nepsu-nepsu ingkang dereng saged dipunkontrol penggalhipun dadosaken sipat ingkang namung adhedhasar saking nepsunipun. Paraga ingkang sipat dhasaripun langkung dominan andadosaken langkung kathah struktur kapribadhen *id* nipun. Sipat-sipat ingkang kalebet *id* ingkang adhedhasar tabel 1, sipating paraga inggih menika polos, pados kepuasan, gampang putus asa, gampang kenging pengaruh saha gampang duka.

b. Ego

Sipat ingkang kalebet *ego* menika sipat ingkang nimbang-nimbang kaputusan ingkang dipuntingali saking kasunyatanipun. Dados sipat-sipat ingkang kalebet *ego* wonten ing panaliten menika sipat ingkang sampun nimbang kaputusan ingkang badhe dipunpendhet. Wujudipun sipat-sipat *ego* menika milah-milah anggenipun mendhet kaputusanipun. Paraga ingkang kagungan *struktur* kapribadhen *ego* menika paraga ingkang sampun nimbang-nimbang nalika badhe nemtokaken kaputusanipun. Sejatosisipun, sipat dhasaripun manungsa menika taksih wonten, ananging sampun

dipunpilah-pilah anggenipun damel kaputusanipun. Sipat-sipat ingkang kalebet wonten ing *struktur* kapribadhen inggih menika sipat gemati, wicaksana, ngawigatosaken, tresna saha pendhirian ingkang kiyat. Sipat-sipat ingkang kalebet *ego* dipunrembag kados wonten ing ngandhap menika.

1) **Gemati**

Sipat gemati menika sipat sae amargi sipat menika nedahaken raos gemati utawa paring perhatian marang tiyang sanes ingkang dipunremeni. Wonten ing cariyos menika, sipat gemati menika wonten ing sedaya paraganipun ingih menika Atika, Mahendra, Eric, Ibu, Tante Lisa saha Gilar. Wonten ing tabel 1, sipating paraga menika, sipat gemati Atika menika ketinggal namung setunggal sipat gematinipun, nalika saweg nyiapaken nyamikan kangge mam siyang.

(5) “Wis saiki Mas Gilar ganti dhisik. Tangane wisuh sing resik, Mama tak nata maem. Mau Mbok Nem masak kesenenganmu. Sup macroni karo ayam kentucki.” (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Gilar. Pethikan menika nggambaraken raos gemati ingkang dipungadhah dening Atika ingkang dados tiyang sepuhipun nyiapaken nyamikan kangge putranipun. Paraga Atika menika ngaturi putranipun Gilar wisuh rumiyin amargi sampun dipundamelaken nyamikan ingkang dipunremeni inggih menika sup macroni saha ayam kentucki.

Wonten ing paraga Mahendra menika sipat gemati ketinggal nalika ngalah kaliyan sisihanipun. Mahendra menika ngalah marang sisihanipun amargi raos gemati sanget

kaliyan Atika. Mahendra menika namung badhe damel Atika menika ngraos remen kemawon.

(43) “Ora perlu diterusake, Sayang. Aku wis paham. Iya, sesuk kita menyang dhokter.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra langkung saged ngalah nalika wicanten kaliyan Atika. Saking raos gemati ingkang dipungadhah Mahendra menika ketinggal anggenipun Mahendra tresna sanget marang sisihanipun. Nalika Atika nyuwun priksa wonten ing dhokter, Mahendra namung manut kemawon amargi boten tega nulak kekajenganipun Atika. Salajengipun sipat gemati Mahendra menika ketinggal nalika Atika saweg ngandhut putranipun.

(44) Saplok Atika ngandheng, Mahendra dadi luwih cerewet marang bojone. Crewet jroning pangerten sing positip, kabeh mau merga saking tresnane uga kanggo njaga bayi sing ana kandhutane, aja nganti perkembangane ing njero kandhutan ibune keganggu. (Ardini Pangastuti, seri : 7)

Pethikan wonten ing inggil menika narasinipun panganggit ingkang ngandharaken sipat gematinipun paraga Mahendra marang sisihanipun. Sipat gemati Mahendra wonten ing pethikan inggil menika sipat njaga kesehatanipun Atika saha putra ingkang dipunkandhut. Mahendra menika dados langkung bawel marang sisihanipun. Sedaya kala wau amargi raos gemati kangge njaga, saengga boten keganggu anggenipun pangrembakaning kandhutanipun Atika.

Paraga salajengipun inggih menika Eric. Paraga Eric ingkang kathah kagungan sipat ingkang awon menika uga kagungan sipat ingkang gemati. Sipat menika tuwuh amargi sampun saged nimbang-nimbang anggenipun damel kaputusanipun. Sipat gemati menika saged ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(78) Kanthi lembut Eric ngelus siraha bocah lanang kuwi. (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan wonten ing inggil menika awujud narasi saking panganggit ingkang nggambaraken sipat gemati paraga Eric. Nalika kepanggih kaliyan Atika saha putra-putranipun wonten ing sawenehe mal, Eric ningali Gilar. Wonten ing penggalhipun Eric, Gilar menika asiling wiji kang dipundhonorake marang Atika. Sinaosa wonten raos ingkang cuwa ningali kawontenanipun Gilar, ananging taksih wonten raos gemati marang Gilar. Raos gemati menika amargi Gilar menika putranipun Eric saking wiji ingkang dipundhonoraken marang Atika sangang taun kepungkur. Paraga Eric menika uga kagungan sipat gemati marang kancanipun. Sipat menika saged dipuntingali wonten ing ngandhap menika.

(76) “Mungkin kowe ora percaya karo ceritaku. Nanging iki minangka buktine.” Eric ngetokake sawenehe barang saka njero dhompete. (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun paraga Eric kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih sejatosipun Mahendra menika kanca celakipun Eric rikala SMA. Eric nyariosaken sedaya ingkang dipunlampahi dening Mahendra. Sipat gemati menika ketinggal nalika Eric nyariosaken wewadi ingkang nate dipunlampahi dening Eric kaliyan Atika. Eric menika ngraos Mahendra kedah mangertos ingkang kasunyatanipun.

Paraga kaping sekawan ingkang kagungan sipat gemati inggih menika Ibunipun Mahendra utawa marasepuhipun Atika. Paraga Ibu wonten ing cariyos menika namung ketinggal sekedhik awit namung ketinggal wonten ing seri tiga kemawon. Sipat

gemati ingkang dipungadhah dening Ibu menika tuwuh nalika nengga mantunipun ingkang sesilih Atika menika ngandhut putunipun.

(81) “E, ngomong-ngomong wis wiwit nydham durung, Wuk?” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

(82) “Piye Wuk, wis ana tandha-tandha?” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

(83) “Iki wis tanggal 12 ya Wuk, tamune wis teka durung?” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

Saking perangan pethikan wicanten wonten ing inggil menika nggambaraken sipat gematinipun Ibu ingkang tansah kepingin mangertos kawontenanipun mantu kinasihipun. Ibu menika tansah nyuwun pirsa bilih wonten tandha-tandhanipun sampun ngandhut menapa dereng. Saking gematining paraga Ibu menika, ngantos mangertos anggenipun siklus tamu wulanipun. Sedaya sipat gemati kala wau amargi raos tresna ingkang ageng ingkang dipungadhah ibu marang mantunipun.

Paraga ingkang salajengipun inggih menika paraga Tante Lisa. Paraga menika ketingal sipat gematinipun nalika ningali pasuryanipun Atika ingkang katon sentrut. Tante Lisa menika boten namung langgananipun Atika, ananging uga sampun wonten hubunganipun kadosta kanca kangge ngudharasa.

(88) “Tante dudu tukang ramal utawa wong sing bisa maca watak. Nanging miturut buku sing tau tak waca, tante lali judhule, jare ketertarikan wong marang saewenehe bab kuwi ana gegayutane karo kahanan pribadhone. Maksude Tante ngene, yen Jeng Atika seneng marang warna-warna surem kaya ing lukisan iku umpamane, mbok menawa tanpa sadhar swasanane atine Jeng Atika pancan lagi kaya mangkono iku.” Kandhane tante Lisa karo migatekake Atika sing pancen katon rada sentrut sanajan wis mbudidaya kanggo sumringah. (Ardini Pangastuti, seri : 4)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun paraga Tante Lisa saha Atika. Pethikan menika ngandharaken sipat gematinipun Tante Lisa ingkang mangertos bilih Atika menika saweg nandhang perkawis ingkang ageng. Tante Lisa menika ngandharaken miturut buku ingkang sampun dipunwaos menika bilih tiyang ingkang remen kaliyan warna-warna ingkang surem menika wonten gegayutanipun kaliyan kawontenanipun dhirinipun. Saged uga nandhakaken tiyang menika saweg sentrut penggalhipun.

Paraga pungkasan ingkang kagungan sipat gemati menika Gilar. Gilar menika bocah ingkang lanthip, sinaosa pasuryanipun kados idhiot. Sinaosa mekaten Gilar menika amrih anggenipun gemati marang tiyang sepuhipun saha adhi-adhinipun. Sipat gemati Gilar ketingal kados wonten ing ngandhap menika.

(93) Bocah telu kuwi tansah rukun. Riska lan Riski sayang banget marang kangmas e sebab Gilar tansah ngemong lan kebak kawigaten adhik kembare iku. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan wonten ing inggil menika narasinipun panganggit ingkang nggambaraken bilih Gilar menika gadhah sipat gemati marang Riska saha Riski adhinipun. Dipunandharaken bilih sipat gematinipun Gilar menika awujud ngemong saha kebak kawigatosanipun marang adhi-adhinipun. Hubunganipun Gilar saha adhi-adhinipun uga rukun boten wonten perkawis ingkang njalari padudon. Gilar menika uga gemati marang tiyang sepuhipun. Sipat menika ketingal wonten ing ngandhap menika.

(94) “Kok Mama katon sedhih?” Gilar nyawang ibune sing katon sentrut iku kanthi mripat sing polos.” (Ardini Pangastuti, seri : 12)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Gilar kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Gilar menika nyuwun pirsu marang Atika, kenging menapa katon sedhih. Gilar menika kados saged ngraosaken menapa ingkang dipunraosaken dening Atika. Sipat gemati menika tuwuh saking raos tresna saha badhe damel tiyang ingkang dipuntresnani menika ngraos bungah. Sipat gemati menika uga tuwuh saka raos ngawigatosaken babagan ingkang dipunremeni menika.

2) Ngawigatosaken

Sipat ngawigatosaken menika sipat ingkang sae amargi sipat menika paring kawigatosan marang tiyang ingkang dipuntresnani. Sipat menika tuwuh sebabipun wonten raos remen kaliyan tiyang ingkang dipuntresnani. Tiyang ingkang dipuntresnani menika dipungatosaken kanthi ingkang sasae-saenipun. Wonten ing cariyos menika, sipat ngawigatosaken wonten ing paraganipun Mahendra, Tante Lisa saha Gilar. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat gemati Mahendra ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(55) Mahendra krasa banget marang owah-owahane sing wadon iku. Nanging dheweke ora ngerti apa sing dadi jalarane. “Ma, kerik-keri iki sliramu katon beda banget. Apa ana sing ngganggu pikiranmu? Apa kanthi ora sengaja aku wis natoni perasaanmu?” (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih saking raos tresna marang sisihanipun, Mahendra menika paring kawigatosan ingkang ageng. Saking kawigatosanipun Mahendra, ketinggal wonten ewah-ewhanipun ingkang beda saking padatanipun Atika. Mahendra banjur nyuwun pirsu marang sisihanipun, kenging menapa kados mekaten, bilih wonten kalepatan ingkang dipunlampahi Mahendra

ingkang sampun damel goreng penggalhipun Atika. Kanthi kebak tresna, Mahendra paring kawigatosan nalika nyariosaken babagan ingkang dipunaturaken Gilar bibar manthuk saking mal.

(60) “Sliramu isih kelingan nalika bali saka mal? Lha nalika sliramu mlebu kanggo ganti kae Gilar langsung cerita marang aku. Wektu iku satemene aku wis cubriya. Kok aneh. Ana apa, mosok mung ngelus-elus rambut ora oleh?” ujure Mahendra. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wonten ing inggil menika pancelathon antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih nalika Atika kondhur saka sawenehe mal, Gilar menika nyariosaken kawontenan ingkang sampun kalampahan wonten ing mal menika. wonten ing mal kepanggih kaliyan sawenehe Om. Atika menika ketingalipun duka nalika Om kala wau badhe ngelus rikmanipun Gilar. Mahendra menika rumaos cubriya, geneya wonten tiyang badhe ngelus rikmanipun ingkang putra boten dipunparengaken, malah duka.

Paraga salajengipun ingkang kagungan sipat ngawigatosaken inggih menika paraga Tante Lisa. Paraga menika kritis anggenipun nanggapi kawontenan ingkang saweg dipunlampahi. Sipat menika ketingal nalika badhe saweg blanja wonten ing buthikipun Atika.

(85) “Wah, wis suwe aku ora mlebu ruanganmu iki. Ana sing anyar sajake, Jeng.” Kandhane Tante Lisa sawise netepake bokonge ing sofa. (Ardini Pangastuti, seri : 4)

(86) “Nanging saka rumangsane tante swasanane kok piye ngono, ya.” Tante Lisa isih terus ngiling-ilinge saindenge ruang. (Ardini Pangastuti, seri :4)

(87) “O.. tante ngerti. Sakliyan kaprabawan werna cat ing ruangan, kuwi sik njalari.” Tante Lisa nudingi lukisan sing cumenthel ing sandhuwure. Lukisan telaga ing satengahe wana. (Ardini Pangastuti, seri :4)

Pethikan menika ngandharaken bilih Tante Lisa menika amrih anggenipun ngawigatosaken wonten ewah-ewahanipun ing kantoripun Atika. Salajengipun Tante Lisa menika nemahi ingkang dadosaken ewah-ewahaning kantor Atika. Warna cat ingkang dipunginakaken kangge warna tembok saha lukisan telaga ingkang cumenthel wonten ing tembok. Tante Lisa ngraosaken bilih suasana wonten ing kantoripun dados langkung peteng.

Paraga pungkasan ingkang kagungan sipat ngawigatosaken menika paraga Gilar. Wonten ing cariyos menika, paraga Gilar menika kalebet putra ingkang lanthip saha kritis kaliyan kawontenanipun sekitar. Sipat menika ketinggal nalika bibar manthuk saking mal.

(89) “Pa, mau ing mal Mama kepanggih karo sawenehe Om...” (Ardini Pangastuti, seri : 14)

(92) “Pa, aku arep kandha karo Papa, nanging iki rahasia, lho.” Bisike Gilar sawise mamahe ora keton. (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Gilar menika asring ngawigatosaken kawontenanipun sekitar. Nalika manthuk saking mal, Gilar nyariosaken kaliyan Mahendra kawontenan wonten ing mal kala wau. Nalika nyariosaken kaliyan Mahendra menika nengga anggenipun Atika menika sampun mlebet wonten kamar, amargi Atika nglarang anggenipun Gilar nyariosaken kawontenan wonten ing mal kala wau.

Sipat ngawigatosaken menika sipat ingkang paring kawigatosaken marang tiyang ingkang dipuntresnani. Sipat menika nedahaken bilih tiyang menika sanget

anggenipun tresna marang tiyang ingkang dipuntresnani. Saking sipat menika saged dipunmangertos anggenipun ingkang saweg dipunraosaken dening tiyang ingkang dipuntresnani.

3) Tresna

Sipat tresna menika sipat ingkang sae amargi sipat menika nedahaken raos sayang saha katresnan marang sedaya utawa saperangan tiyang ingkang dipuntresnani. Sipat menika tuwuh sebabipun wonten raos ingkang remen saha gadhah kekajengan jaga saengga saged paring kabagyan dening tiyang ingkang dipuntresnani. Wonten ing cariyos menika, sipat tresna ketinggal wonten ing paraganipun Atika, Mahendra saha Eric. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat tresna Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(1)“Maturnuwun marang pangertiane panjenengan. Aku wis kepingin banget duwe momongan.” Kandhane karo ngesun mripate sik lanang. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih paraga Atika ingkang sampun notol kekajenganipun kagungan putra. Atika menika kanthi tresna ngesun netranipun Mahendra amargi Mahendra sampun purun priksa wonten ing dhokter. Atika menika kepingin mangertos menapa ingkang njalari dheweke dereng dipunsukani momongan. Kanthi paserujukan saking sisihanipun ingkang purun priksa, Atika menika nedahaken raos tresanipun marang Mahendra.

Paraga salajengipun ingkang kagungan sipat tresna menika paraga Mahendra. Paraga menika kebak anggenipun raos tresna marang kulawarganipun. Sipat Mahendra menika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(36) Apa meneh Mahendra wonge sareh, lembut lan kebak pangerten. Ora tau kok sing jenenge nyendhu utawa ngomong sengol marang Atika. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Mahendra menika tiyang ingkang sareh, alus saha kebak kawigatosan. Mahendra menika boten tau anggenipun damel gela saha duka penggalhipun Atika. Tumindhakipun Mahendra menika adhedhasar saking sipat tresnanipun marang Atika sisihanipun. Sipat tresnanipun Mahendra menika langkung ngrembaka amargi sampun dipunsukani bayi ingkang ayu-ayu.

(37) Maturnuwun Sayang. Sliramu wis menehi aku bayi wadon sing ayu-ayu.” Kandhane Mahendra karo ngaras bathuke Atika. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan narasi wonten inggil menika nggambaraken bilih raos tresnanipun Mahendra ngrembaka amargi sisihanipun sampun nglairaken bayi ingkang ayu-ayu. Mahendra menika nedahaken raos tresna saha puji sukur kanthi ngaras bathukipun Atika. Mahendra uga terus anggenipun menggali sedaya bab ingkang wonten gegayutanipun dening Atika.

“Ora. Aku mau saka kantor terus bablas mrengs. Rasah mikirake bocah-bocah. Kabeh tansah apik-apik wae. Ana mbok Nem lan uga Ibu sing melu ngurusi. Saiki dinggo ngaso ing kene, dileremake pikire, aja mikir sing warna-warna kareben cepet sehat.” Mahendra mbenakaken slimute Atika sing rada nyilak. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan wicaanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra nedahaken katresnanipun marang Atika. Mahendra menika njaga Atika nalika wonten ing griya sakit. Kanthi kebak tresna Mahendra ngendika bilih perkawis ingkang putra boten sah

dipunpenggalih rumiyin, amargi sampun wonten Mbok Nem saha tiyang sepuhipun ingkang nggulawentah putra-putranipun. Ingkang wigati menika kesehatanipun Atika. Atika dipunaturi ngaso kangge ngleremake penggalhipun saengga cepet anggenipun dhang. Mahendra menika kagungan raos tresna ingkang ageng marang Atika. Boten wonten ingkang kirang wonten ing sadawaning wekdal.

(42) “Ma, sliramu kudu percaya marang tresnaku. Marang ketulusanku. Ora ana sing owah ing ati iki. Kanggoku Mama tetep Atika, kenya sing tak kenal sepisanan biyen. Pengantenku sing tak tresnani ing sadawaning wektu kanthi sawutuhing jiwa raga.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih raos tresnanipun Mahendra marang Atika menika tulus saking sajroning batos. Miturut Mahendra Atika menika wanita ingkang sami rikala dipuntepang ingkang kaping pisan rumiyin. Wanita ingkang dados pinanganten saha sigaraning nyawanipun Mahendra kanthi sadawaning wekdal kanthi sawutuhing jiwa raga. Kanthi kebak tresna Mahendra boten tau duka marang sisihanipun sinaosa Atika menika sampun nindhakaken kalepatan ingkang ageng.

(68) “Kena apa kok ndadak isin? Aku bojomu, senajan dikayangapa sliramu tetep sigaraning nyawaku. Saben wong bisa duwe kesalahan. Saben wong bisa tumindak salah. Aku ora tau nyalahake sliramu apa dene kancaku. Tak anggep kabeh iki ujian saka Gusti Kang Maha Agung. Ujian sing kudu tak lewati. Ayo kita bebarengan nenyuwun marang Gusti kang Maha Agung murih langkah kita mengarep lir ing sambikala.” Mahendra nggegem kenceng tangane sing wadon, digawa ing dhadhane. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih saben tiyang menika mesthi gadhah kalepatan saha saged tumindak lepat. Kanthi raos tresna, Mahendra menika boten nyalahaken Atika menapa dene Eric. Sedaya kala wau

sampun dipungarisaken dening Gusti Allah ingkang dados ujian kangge kulawarganipun. Mahendra uga gadhah pangajab bilih saged gesang bebrayan malih kaliyan Atika dumugi lir ing sambikala.

Paraga pungkasan ingkang kagungan sipat tresna inggih menika paraga Eric. Sipat tresna tuwuh wonten ing paraga Eric nalika bibar nglampahi sesambungan kangge dhonoraken wijinipun marang Atika. Sipat tresnanipun Eric ketingal wonten ing ngandhap menika.

(75) “Ora usah, Sandra. Dheweke gedheg. Aku ora mbutuhake dhuwit iku. Aku tulus menhake wijiku marang sliramu. Merga aku uga cukup nikmati nalika nglakoni sesambungan karo sliramu.” (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Eric kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Eric menika boten purun nampi arta saking Atika kangge bayar wiji ingkang sampun dipundhonoraken. Eric menika ngraos wonten raos ingkang beda rikala nglampahi sesambungan marang Atika. Raos ingkang menika dadosaken raos tresna marang Atika. Raos ingkang beda kaliyan sipatipun Eric ingkang sawenehe wekdal namung pados kepuasan kemawon. Eric menika cekap kangge nikmati sasuwene sesambunganipun kaliyan Atika ingkang dadosaken raos tresna.

(77) Ing mobil Atika mung meneng. Eric uga ora ngomong apa-apa senajan satemene dheweke pengin cerita utawa omong akeh marang “Sandra”, wanita sing mentas dikenal, wanita sing beda karo wanita-wanita liyane sing tau mampir ing uripe. (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih sejatosipun Eric menika kepingin wicantenan marang Atika, wanita ingkang saweg dipuntepang saha

nuwuhaken raos tresna. Eric menika ngraos bilih Atika menika beda kaliyan wanita-wanita sanes ingkang namung ngelak katresnan marang dheweke. Dene Atika menika nglampahi sesambungan menika kanthi niat badhe kagungan putra kanthi bayar priya kangge dhonoraken wijinipun.

Sipat tresna menika sipat ingkang dipungadhah dening saben tiyang menika dening tiyang sanes ingkang dipuntresnani. Wonten ing cariyos menika sipat tresna ketinggal wonten ing paraga Atika, Mahendra saha Eric. Atika saha Mahendra menika ingkang kagungan sipat tresna ingkang ageng marang garwanipun. Sedaya perkawis dipunrampungaken kanthi sae amargi kepingin tetep njaga kabagyanipun kulawarga. Dene Eric ngraosaken sipat menika rikala tepang kaliyan Atika, wanita ingkang beda kaliyan wanita-wanita sanes ingkang namung ngelak katresnan marang dheweke.

4) Pendhirian ingkang kiyat

Sipat pendhirian ingkang kiyat menika sipat ingkang saged kalebet sae utawa awon. Sipat kalebet sae menawa kanthi pendhirian ingkang kiyat taksih purun nampi kawontenan wonten ing kasunyatanipun saha taksih gadhah pendhirian kangge nglampahipun. Sipat menika kalebet boten sae nalika kanthi nkolot boten saged nampi kawontenan wonten ing kasunyatanipun menapa kemawon. Sipat menika nedahaken jati dhirinipun paraga ingkang kagungan sipat menika. Sipat menika tuwuh sebabipun gadhah kapitadosan ingksng kiyst wonten ing penggalhipun. Wonten ing cariyos menika, sipat pendhirian ingkang kiyat menika wonten ing paraganipun Atika, Mahendra saha Eric. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat pendhirian ingkang kiyat wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(10) “Aku pengen sesuk priksa menyang dhokter. Nindakake chek-up lengkap. Sebab meh sepuluh taun awake dhewe durung diparingi momongan. Mungkin aku apa njenengan perlu terapi.” (Ardini Pangastuti, seri 1)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika menika kagungan kekajengan marang sisihanipun inggih menika nindakaken chek-up lengkap. Atika menika kepingin mengertos sebabipun dereng saged ngandhut. Menawa wonten perkawis, bilih Atika utawa Mahendra ingkang kedah prelu kangge terapi. Sipat pendhirian ingkang kiyat Atika menika ketinggal malih nalika damel kesepakatan marang Eric.

(19) “Aku pengen gawe kesepakatan.” kandhane Atika langsung ngarah marang pokok persoalan. Rasane risi yen kesuwen basa-basi karo Eric. (Ardini Pangastuti, seri : 5)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Eric. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika menika kepingin damel kesepakatan marang Eric. Kesepakatan menika kedah dipuntetepi kangge janji saderengipun nglampahi sesambungan kangge dhonoraken wijinipun Eric marang Atika. Miturut Atika kesepakatan menika kangge njaga menawa wonten perkawis ingkang boten dipunpingin wonten ing dinten salajengipun.

Paraga salajengipun ingkang kagungan sipat pendhirian ingkang kiyat menika paraga Mahendra. Mahendra menika gadhah pendhirian ingkang kiyat bilih taksih boten percaya menawa Atika menika wanita ingkang dipuncariyosaken dening Eric. Sipat pendhirian ingkang kiyat menika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(62) “Maune aku isih durung percaya. Nanging sasuwene kekancan karo aku dhek jaman SMA biyen dheweke ora tau goroh. Dheweke tansah jujur marang aku. Lan sing nguwatke keyakinanku, dheweke menehi kalung marang aku.” Mahendra mandeng sing wadon. Pas manik mripate. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten ing inggil antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika ingkang ngandharaken bilih raos kirang percaya Mahendra marang cariyos ingkang dipuncariyosaken dening Eric. Raos menika tuwuh amargi Atika menika wanita ingkang beda kaliyan wanita-wanita sanes. Atika menika dados sisihan saha ibu ingkang sae kangge dheweke kaliyan sedaya kulawarganipun, ananging raos menika dados percaya nalika Eric nyukani kalung ingkang kagunganipun Atika.

Paraga pungkasan ingkang kagungan sipat pendhirian ingkang kiyat menika paraga Eric. Eric menika kagungan pendhirian ingkang kiyat perkawis sinten ingkang dados klien ingkang badhe dipunlayani, saengga boten sedaya wanita menika kados dipunlayani. Sipat pendhirian ingkang kiyat Eric ketingal wonten ing ngandhap menika.

(70) “Aku bakal ngugemi janjiku. Nanging soal dhuwit kuwi, *please* Sandra. Aku aja mbokpeksa kongkon nampa. Sepisan-pisan wenehana aku kanggo nindakake kabecikan.” (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Eric menika bakal ngugemi janjinipun marang Atika, ananging boten purun nampi artanipun. Miturut Eric nglampahi sesambungan kaliyan Atika menika sampun dadosaken raos tresna. Eric menika sampun graosaken cepak anggenipun sesambungan kaliyan Atika tanpa

puru nampa artanipun. Sedaya ingkang dipunlampahi dening Eric kalampahan kanthi raos seneng saha kanthi ikhlas dhonoraken wijinipun marang Atika.

Sipat pendhirian ingkang kiyat menika kadadosan saking kapitadosan ingkang kiyat saking pamanggihipun. Sipat ingkang ketingal wonten ing cariyos menika wonten ing paraga Atika, Mahendra saha Eric. Saben paraga menika kagungan pendhirian piyambak-piyambak. Paraga Atika menika gadhah pendhirian inggih menika kedah nglampahi chek-up kangge mangertos sinten ingkang sejatosipun kirang sehat. Paraga Mahendra menika kagungan pendhirian ingkang langkung percaya marang sisihanipun, ananging saweg percaya marang Eric ingkang paring bukti awujud kalung kagunganipun Atika. Eric menika kagungan pendhirian ingkang kiyat nalika boten purun dipunsukani arta marang Atika. Miturutipun Eric sampun remen nglampahi sesambungan marang Atika, saengga sampun ikhlas dhonoraken wijinipun.

Struktur kapribadhen *ego* menika salebetipun wonten sipat-sipat ingkang sampun dipuntimbang ingkang dipundadosaken dados kaputusanipun. Sipat-sipat wonten ing *egomenika* ngrembaka amargi kawontenanipun ingkang dipunlampahi paraga menika. Kawontenan ingkang dipunlampahi menika bekta sipat dasaripun manungsa ingkang sampun dipuntimbang-timbang kangge dipundadosaken kaputusanipun. Nepsu-nepsu ingkang sampun saged dipunpenggalihi menika dadosaken sipat ingkang saged ningali saking kawontenanipun. Paraga ingkang sampun saged menggalih sipat dhasaripun andadosaken sipat-sipat ingkang sae kadosta sipat

ingkang kalebet *ego*. Sipat-sipat ingkang kalebet *ego* ingkang adhedhasar tabel 1, sipating paraga inggih menika gemati, wicaksana, ngawigatosaken, tresna saha pendhirian ingkang kiyat.

c. Super ego

Sipat ingkang kalebet *super ego* menika sipat ingkang dipunwastani hati nurani ingkang dipunginakaken kangge ngontrol kekajengan-kekajenganipun. Saengga saged bedakaken sipat-sipat ingkang sae utawa asor. Dados sipat-sipat ingkang kalebet *super ego* wonten ing panaliten menika hati nurani ingkang ngontrol kekajengan-kekajengan manungsa ingkang kangge bedakaken tumindak sae utawa asor. Wujudipun sipat-sipat *ego* menika ngontrol nepsu-nepsu ingkang migunakaken hati nuranipun kangge mendhet kaputusanipun. Sipat-sipat ingkang kalebet *super ego* dipunrembag kados wonten ing ngandhap menika.

1) Ngakeni kalepatan

Sipat ngakeni kalepatan menika sipat ingkang sae. Sipat menika sae amargi sampun ngontrol nepsu-nepsunipun saengga saged nampi kawontenan utawa kalepatan ingkang sampun dipunlampahi. Sipat ngakeni kalepatan menika tuwuh saking hati nuranipun kanthi legawa. Sipat menika nedahaken bilih salebeting batos manungsa menika wonten sisi ingkang resik ingkang dipunsebat hati nurani. Wonten ing cariyos menika, sipat ngakeni kalepatan menika wonten ing paraganipun Atika saha Eric. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat ngakeni kalepatan wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(4) “Aku luwih rumangsa dosa, Pa. Dosaku ngluwihi sadurunge. Rasane aku wis ora pantes meneh kanggo urip.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikanipun pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika sampun ngakeni kalepatanipun marang Mahendra. Kanthi aboting manah menika Atika jujur marang Mahendra. Atika menika ngraos sampun boten pantes malih kangge gesang ngengingi kalepatanipun ingkang ageng. Sipat ngakeni kalepatan menika ketingal malih wonten ing ngandhap menika.

(11) “Geneya biyen aku kok ora gelem sareh? Geneya aku kok grusa-grusu njupuk keputusan edan, nampa winih saka priya liya.” (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan wonten ing inggil menika atur pangandikanipun pribadhi paraga Atika bilih boten purun sareh anggenipun nengga dipunsukani putra. Atika menika ngakeni kalepatan ingkang sampun nampi wiji saka priya liya. Nalika Atika ngandhut Gilar menika sampun ngakeni kalepatanipun.

(15) Mahendra rumangsa seneng, ora mangkono tumrap calon ibu si jabang iku. Perasaane Atika kosok baline. Dheweke kaya ketampeg. Atine kagoncang. Luwih nemen tinimbang sing dialami sadurunge. Ngandhute kanggo sing kaping loro iki wis mahanani atine Atika Ajur mumur. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan wonten ing inggil menika narasinipun panganggit ingkang nggambaraken bilih Atik menika ngraos ketampeg penggalhipun ningali Mahendra amrih bungahipun nengga lairipun jabang bayi ingkang sampun dipuntengga kanthi dangu. Kanthi ngakeni kalepatanipun Atika wiwit saged nampa kawontenanipun Gilar.

(17) Wanita iku wiwit bisa mesem amba, bisa nampa kahanane Gilar lan jroning ati janji bakal nggulawentah Gilar kanthi saapik-apike. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikanipun wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika menika sampun saged nampa kawontenanipun Gilar kangge ngakeni kalepatanipun. Atika menika badhe nggulawentah kanthi sasae-saenipun. Atika menika ngraos bilih saking tumindakipun pikantuk ukuman saking Gusti Allah lumantar kawontenanipun Gilar.

(24) “Iku woh saka tumindakku sing ora diridhoi Gusti Allah. Saengga panjenenganNe ngukum aku kanthi diparingi anak sing kaya iku. Oh, aku pancen dosa,” tangise Atika saben-saben nyawang rupane anake. (Ardini Pangastuti, seri : 9)

Pethikan wonten ing inggil menika atur pangandikanipun pribadinipun Atika bilih woh saking tumindakipun ingkang lepat menika kawontenanipun Gilar ingkang pasuryanipun radi idhiot. Atika menika ngraos getun anggenipun tumindak ingkang sampun dipunlampahi. Atika menika uga ngakeni wonten ing batinipun bilih Gilar menika dede putranipun Mahendra.

(13) “Oh, njenengan ora ngerti sing sanyatane. Gilar dudu anakmu. Nanging anake priya liya sing nandur wijine ing anggaku,” jerite Atika.” (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan wonten ing inggil menika atur pangandikanipun pribadhi paraga Atika bilih ngakeni kalepatanipun bilih Gilar menika dede putranipun Mahendra. Atika menika rumaos angenipun kalepatanipun dadosaken nyiksa penggalhipun. Kawontenan menika dadosaken bilih penggalhipun Atika menika kesiksa.

(25) Bab kuwi sik mahanani Atika rumangsa kesiksa. Dheweke rumangsa dioyak rasa salah merga wis goroh maratuwane lan uga Mahendra, bojone. Oh biyen dheweke ora tau mikir adoh tekan semono. Dikira sawise bayi lair ya wis. Persoalan rampung. Nanging jebul ora. Ati nuranine tansah brontak. Ora bisa nampa tumindake kang wis goroh wong-wong kinasih iku. (Ardini Pangastuti, seri : 9)

Pethikan wonten ing inggil menika narasinipun panganggit ingkang nggambaraken bilih Atika menika ngraos kesiksa batosipun. Atika menika ngraos dipunoyak raos lepat amargi sampun goroh marang Mahendra saha marasepuhipun. Rumiya Atika boten menggali tebih anggenipun tumindak. Ingkang dipunkinten menika nalika bayi menika sampun lair, sampun rampung perkawisipun. Wonten ing dinten candhakipun Atika boten saged ndhelikaken raos gorehipun wonten ing ngajengipun kulawarganipun.

(28) Dina-dina sabanjure Atika wis ora bisa ndhelikake maneh rasa gorehe ing sangarepe bocah-bocah lan bojone. Dheweke luwih akeh meneng. Raine katon sentrut nawung dhukita. Pokoke Atika saiki wis ora kaya Atika sing biyen maneh. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan wonten ing inggil menika narasinipun panganggit bilih nggambaraken pangraosanipun Atika ingkang boten saged ndhelikake malih raos gorehipun marang kulawarganipun. Pasryanipun katon sentrut kados saweg nandhang dhukita. Atika menika ngraos anggenipun bekta sanggan ingkang awrat. Sejatosisipun sampun wonten niyatipun Atika kangge ngendika jujur marang Mahendra.

(29) Satemene wis suwe Atika kepingin terus terang marang Mahendra. Nanging saben-saben arep ngomong, lambene rasane kaya kekunci. Dheweke wedi banget lan uga ora tegel . sebab miturut Atika, ora ana wong sing apike ngungkuli bojone. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika badhe ngendika jujur marang Mahendra, ananging ngraosaken tutukipun kados dipunkunci. Saben badhe matur menika ngraosaken wedi saha boten tegel anggenipun badhe jujur. Atika ngraos boten tegel damel kuciwanipun Mahendra ingkang sampun banget anggenipun nersnani Atika. Nalika ngraosaken banget anggenipun gerah, Atika matur babagan perkawis ingkang dipundadosaken wewadinipun Atika.

(32) “Ora, Pa. Aku ora tenang yen durung oleh pangapuramu. Aku wis nidakake kesalahan sing ora bisa diapura. Aku dosa marang Papa. Wis suwe aku kepingin ngaku. Nanging aku ora duwe kuwanen. Nanging saiki wektune aku kudu terus terang. Ajalku wis cepak. Aku ora pingin mati kanthi gawa wewadi iku,” kandhane Atika kanthi swara pedhot-pedhot. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika saha Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika menika matur babagan wewadi ingkang sampun dipunsimpen. Atika menika ngraos bilih wekdalipun sampun telas, dados wonten ing wekdal menika Atika ngudharasa marang Mahendra saderengipun pejah. Miturut Atika menawa dereng tenang menawa dereng angsal pangapura saking Mahendra. Salajengipun Atika ngraosaken bilih sampun tumindak boten pantes dipunlampahi.

(33) “Aku rumangsa dosa, Pa. Dosa marang njenengan. Merga aku wis nglakoni tumindak sing ora pantes dilakoni dening wanita becik-becik. Tak kira iki ukuman saka Gusti Allah marang aku. Mbokmenawa sedhela maneh aku bakal mati. Tulung, aku titip Gilar. Rengkuhen kaya anakmu dhewe,” kandhane mungkasi cerita. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan wonten ing inggil menika wicanten antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika nggandharaken bilih Atika ngakeni kalepatanipun. Tumindakipun Atika menika tumindak ingkang boten pantes dipunlampahi dening wanita becik. Menawa wekdalpiun badhe telas, Atika nyuwun marang Mahendra sepados nggulawentah Gilar kados putranipun piyambak.

(34) Aku luwih rumangsa dosa, Pa. Dosaku ngluwihi sadurunge. Rasane aku wis ora pantes maneh kanggo urip.” Pangawuhe Atika ing antarane nrocos banyu mripat. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika ngraos sampun boten pantes malih gesang wonten ing donya menika. Tumindakipun Atika ingkang dipunlampahi menika dadosaken kalepatan ingkang ageng. Atika sampun pasrah marang kawontenanipun.

Paraga sanes ingkang kagungan sipat ngakeni kalepatan menika paraga Eric. Sipat menika ketingal wonten ing pacelathon kaliyan Mahendra kados wonten ing ngandhap menika.

(73) “Mesthi kowe ora tau bayangake yen Sandra sing tak ceritakake ora liya sisihanmu. Maaf Mahendra, aku ora ngerti. Bener-bener ora ngerti.” Swarane Eric kaya palu anteb sing ngantem dhadhane. (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Eric nyariosaken sejatosipun wanita ingkang dipunmaksud inggih menika Atika, sisihanipun Mahendra. Eric ngandharaken bilih botenmangertos wanita ingkang

sampun bikak netranipun saha ingkang dipuntresani menika sisihanipun kanca rikala SMA.

Sipat ngakeni kalepatan menika sipat ingkang betahaken kekendhelan ingkang ageng kangge saged ngakeni kalepatan ingkang sampun dipulampahi. Sipat menika tuwuh amargi sampun mangertos anggenipun tumindak ingkang dipunlampahi menika lepat. Wonten ing cariyos menika, paraga Atika ketinggal paling kathah kagungan sipat menika. Atika menika gakeni kalepatanipun amargi sampun nindakaken tumindak ingkang ala inggih menika nampa wiji saking priya sanes kangge kagungan putra. Sejatosisipun Atika menika badhe matur marang Mahendra ingkang kawotenanipun, ananging boten gadhah kekiyatan kangge ngendika marang Mahendra. Nalika Atika menika ngraosaken wekdalipun badhe telas, saweg saged matur ingkang sejatosipun marang Mahendra. Dene paraga Eric menika ngakeni kalepatanipun marang Mahendra bilih sampun sesambungan marang Atika. Eric boten mangertos bilih Atika menika sisihanipun Mahendra.

1) Wicaksana

Sipat wicaksana menika sipat ingkang sae amargi sipat menika nedahaken raos adhil marang sedayanipun ingkang dipunlampahi. Sipat menika wonten sebabipun boten beda-bedaaken sinten ingkang leres utawa lepat. Wonten ing cariyos menika, sipat wicaksana menika wonten ing paraganipun Mahendra. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat gemati Mahendra ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(39) “Rasah kuwatir, Sayang. Kahanan saiki beda. Saiki ilmu kedhokteran wis selot maju, ora apa-apa wanita duwe anak sepisanan ing umur telung puluh liwat.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika paring pangertosan marang Atika bilih teknologi kedhokteran menika sampun canggih. Dados boten sah kuwatos menawa wanita nglairaken ingkang sapisan wonten ing saingilipun yuswa tigang dasa taun. Mahendra menika ngandharaken kawontenan jaman menika beda kaliyan kawontenan jaman rumiyin. Boten namung kenging pengaruh saking mitos-mitos ingkang misuwur wonten ing masarakatipun.

Mahendra uga wicaksana angenipun boten mihak antawisipun Atika kaliyan tiyang sepuhipun. Miturutipun Mahendra boten wonten ingkang lepat ngengingi babagan ingkang dereng dipunsukani putra. Sipat menika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(52) “Kowe aja duwe prasangka kang kaya mangkono iku marang wong tuwa. Panyakrabawa sing ora apik uga bakal nuwuhake hawa sing ora apik tumrap jiwa raga, mbuwang tenaga, ngregeti pikiran. Mikir sing positip wae. Bapak ibu olehe tansah takon merga saking tresnane marang kowe, mantue sing paling ayu, dadi otomatis ya kepingin ngdang putu sing lair saka guwa garbamu...” (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan wonten ing inggil menika pawicantenan antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika ingkang ngandharaken bilih boten pareng gadhah prasangka ingkang ala dening tiyang sepuh. Prasangka ingkang ala namung nuwuhaken kawontenan ingkang boten sae tumrap jiwa saha raga uga buwang tenaga. Dipunpenggalih kanthi positip kemawon, tiyang sepuh kados mekaten amargi saking tresnanipun marang

Atika, mantu ingkang kinasih. Sipat wicaksananipun Mahendra uga ketingal bilih wonten ing pagesangan menika kedah gadhah pitados kamurahanipun Gusti Allah.

(54) “Wis ta. Mama percaya wae marang kamurahaNe Gusti Allah. Iki mung soal wektu wae. Atiku kandha kaya mangkono. Yen Mama selak ora kanthi, awake dhewe bisa mupu bocah utawa ngadhopsi anak ing Pantiasuhan.” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathon ingkang ngandharaken bilih tiyang wonten ing pagesangan menika kedah pitados marang kamurahanipun Gusti Allah. Menawa dereng dipunsukani putra, namung perkawis wekdal anggenipun Gusti Allah nyukani putra. Bilih sampun boten sareh, langkung sae menawa ngadhopsi putra kemawon wonten ing panti asuhan. Sipatipun Mahendra ingkang wicaksana menika uga ketingal nalika paring pangertosan babagan Gilar.

(48) “Wis, Ma. Rasah dipikir jero. Aku ngerti Mama isih trauma karo kahanane Gilar sing kaya mangkono iku. Mama ora mensukuri anugerah Tuhan. Kudune Mama maturnuwun wis diparingi momongan. Najan kahanan phisike anake dhewe ki kaya ngana kae, nanging Gilar kuwi cerdhas. Pinter. Kudune Mama mongkong duwe anak Gilar. Ora ana sing kudu digetuni.” (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih wonten ing pagesangan menika kedah saged nampi menapa kemawon ingkang sampun dipunginarisaken. Mahendra menika mangertos ingkang saweg dipunraosaken dening sisihanipun. Mahendra menika boten badhe meksa kekajenganipun kagungan putra malih. Mahendra menika uga paring pangertosan bilih kagungan Gilar menika kalebet anugerah saking Gusti Allah. Anugerah sampun dipunparingi putra ingkang lanthip sinaosa kawontenan phisikipun kirang, ananging tetep anggenipun dipunsukuri.

Mahendra menika wicaksana anggenipun pados kaputusan ingkang sae. Kaputusan ingkang dipunpilah menika sampun dipuntimbang ing tembe mburinipun. Sipat menika ketingal wonten ing ngandhap menika.

(66) “Ora kaya mangkono kuwi carane ngatasi masalah iki. Yen sliramu rumangsa salah, tau nindakake kesalahan, yen sliramu rumangsa ngambah ing dalan sing ora lempeng, dalan sing bengkok, ora kaya iki carane nglempengake dalan sing bengkok iku. Ora kanthi nglokro banjur mati. Cara kaya iku ora bakal ngrampungake masalah.” Tangane Mahendra kumlawe ngelapi luh kang mbanjiri pipine sing wadon. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wonten ing inggil menika wicanten antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih cara kangge mungkasi perkawis menika boten kanthi nglokro banjur mati. Cara ingkang kanthi mekaten boten saged mungkasi perkawisipun. Menawa gadhah kalepatan saha nglampahi dalan ingkang boten lempeng menika kedah dipunleresaken kanthi cara wonten ing ngandhap menika.

(67) “Yen kowe nduweni pikiran kaya mangkono iku, dalan sing mbok pecaki jroning sejarah uripmu iki tetep bakal mbengkok. Ora bakal lempeng maneh, sliramu kudu mbudidaya nglempenake dalan iku. Kuwi tanggung jawabmu dhewe. Sliramu kudu nebus kesalahan iku kanthi nggulawentah bocah-bocah saapik-apike lan jaga keluarga kita murih tetep bahagia. Kuwi carane murih dalan lempeng.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih gadhah pamanggih kangge mungkasi perkawis ingkang boten lempeng menika kedah mbudidaya kangge dipunlempengaken. Sedaya ingkang sampun dipunlampahi manungsa menika ingkang dados tanggung jawabipun piyambak. Menawa gadhah anggenipun kalepatan, kedah dipuntebus kalepatan menika kanthi sabecik-becikipun. Mahendra menika paring pirsa marang Atika, bilih kangge nebus kalepatanipun,

kanthi nggulawentah putra-pitranipun saha njaga hubunganipun kulawarga mliginipun garwanipun dados pinaringan kabagyan.

Sipat wicaksana menika sipat ingkang dadosaken keadhilan. Sipat menika dipunpenggalih miturut kawontenanipun saha kasunyatanipun. Paraga Mahendra wonten ing cariyos menika paraga ingkang kagungan sipat menika dadosaken Mahendra saged paring pangartosan marang Atika babagan cara kangge mungkasi perkawis.

2) Sareh

Sipat sareh menika kelebet sipat ingkang sae. Sipat menika sae amargi sampun ngontrol nepsu-nepsunipun saengga saged nampi kawontenan ingkang sampun dipunlampahi. Sipat sareh menika tuwuh saking hati nuranipun kanthi legawa. Sipat menika nedahaken bilih salebeting batos manungsa menika ngraosaken hati nurani ingkang kangge nampi kawontenanipun. Wonten ing cariyos menika, sipat sareh menika wonten ing paraganipun Mahendra. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat sarehwonten ing paraga Mahendra ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(47) Satemene wis suwe Atika anggone ngoyak-oyak ngajak menyang dhokter kanggo nglakoni tes kesuburan. Ananging mahendra tansah semaya. Alesane wong umur kekarone isih pada dene enome, yen pancen tinakdir duwe momongan, yen wis titiwancine anak kuwi rak ya mesthi bakal lair. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih kekajenganipun Atika ingkang sampun notol pingin kagungan putra. Atika menika kanthi ngoyak-oyak Mahendra supados purun chek up kangge tes kesuburan marang dhokter. Miturutipun Mahendra, bakal dipunsukanin putra menawa sampun dipuntakdhiraken.

Dados menawa sampun titi wancinipun putra menika wonten, inggih bakal lair. Alasanipun Mahendra menika yuswanipun kaliyan Atika uga taksih enem, dados amrih saenipun menika kedah sareh dumugi dipunsukani momongan. Mahendra menika sareh nglampahi kawontenanipun nalika wicantenan kaliyan Atika.

(50) “Wes ta Ma, kowe aja suntrut kaya ngono kuwi. Gusti kuwi Maha Asih. Percayaa marang kemurrahan-Ne. Rak dhokter mau ngendika ora ana kelainan apa-apa, kajaba mung penyumbatan sethithik. Lan kuwi bisa ditanggulangi. Dadi kita isih duwe kesempatan kanggo duwe momongan. Iki mung soal wektu wae. Ora perlu sedih kaya iku.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih ingkang sampun dipunginarising Gusti Allah kedah dipuntampi. Boten sah ngraosaken sedhih, percaya kemawon marang kamurahanipun Gusti Allah. Perkawis menika namung alit, namung wonten penyumbatan sekedhik. Penyumbatan kala wau uga saged dipunobati. Miturut Mahendra taksih wonten kesempatan kangge kagungan momongan.

(51) “Yen wis wektune mengko rak ya diparingi. Aku yakin kuwi. Wong aku saka keluarga subur, sliramu uga. Ora ana masalah. Sabar wae, Ma.” Kandhane Mahendra saben-saben Atika ngomongake soal anak. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih ingkang sampun dipunginarisaken Gusti Allah menika bakal dipunsukani kamurahanipun. Menawa sampun wekdalipun angsal, inggih dipunsukani momongan. Dados namung kedah sareh nengga dipunsukani momongan. Dados boten wonten perkawis amargi Mahendra kaliyan Atika keturunan saking kulawarga ingkang subur. Nalika badhe kondhur saking griya sakit, Mahendra kaliyan Atika badhe nemahi kacilakan. Sipat sarehipun Mahendra ketingal wonten ing ngandhap menika.

(41) “Wis, Ma. Rasah dipikir. Sing penting kabeh tinemu slamet ora dumadi apa-apa. Wong ki kadhang yo ngono kuwi. Sok lali. Lali yen diliwati kuwi dalam umum, saengga menggak-menggok kepenake wae.” Panyepihe Mahendra kanggo ngeleremake emosine Atika. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih menapa ingkang sampun kalampahan inggih sampun, boten sah dipunungkit malih. Mahendra menika kanthi sareh ngleremake batosipun Atika ingkang ketinggal duka sanget amargi badhe nemahi kacilakan wonten marga. Tiyang menika asring boten emut bilih marga menika fasilitas umum, saengga anggenipun dipunlampahi menika sakepenake dhewe.

Nalika titi wancinipun dugi, Atika menika ngandhut saha nglairaken putra ingkang namanipun Gilar. Kanthi sareh Mahendra menika saged nampi kawontenanipun Gilar. Sipat sareh Mahendra menika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(45) “Aku mongkong karo anake dhewe, Ma. Dheweke bocah sing pinter. Utege encer.” (Ardini Pangastuti, seri :9)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih kanthi sareh Mahendra saged nampi kawonteanipun Gilar. Mahendra uga mongkong amargi sinaosa putranipun ketinggal radi idhiot, ananging gadhah pamanggih ingkang lanthip. Gilar uga kritis anggenipun ningali saking kawontenanipun sekitar.

Kanthi sabar Mahendra menika mirengaken cariosnipun wewadi Atika. Mahendra ngelresaken sedaya ingkang dipuncariosaken Atika.

(61) “Aku wis ngerti, Ma. Aku wis ngerti kabeh kuwi. Sebab wong sing mbok ceritakake kuwi kancaku. Dheweke ngaku lan crita akeh-akeh marang aku.” Kandhane Mahendra entheng, kaya-kaya tanpa sangan. Sikape ora ana sing owah

babar pisan. Tetep kalem, lembut, kebak asih kaya biasane. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan pacelathon wonte ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra sejatosipun sampun mangertos perkawis ingkang dipunlampahi dening sisihanipun. Saderengipun Atika menika nyariosaken wewadinipun, Mahendra sampun mangertos perkawisipun saking Eric kancanipun rikala SMA. Kanthi sareh sikapipun Mahendra boten owah nalika mangertos perkawisipun. Salajengipun Mahendra nyariosaken bilih saged mengertos wewadinipun Atika menika saking Eric.

(63) “Rasa cubriyaku iku pungkasane oleh jawaban seminggu sabanjure nalika Eric nelpon aku, ngajak kepanggih ing sawenehe restoran. Ing kono Eric cerita sakabehe. Dheweke olehe ngerti yen sliramu kuwi bojoku merga meneng-meneng mbuntuti mobil sing mbok tumpaki karo bocah-bocah. Dheweke weruh aku nang teras, lagi ngadhang sliramu karo nocah-bocah bali saka mal.” Mahendra banjur nyritakake sapatemone karo Eric. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra nyariosaken patemon marang Eric. Mahendra menika nyariosake bilih ingkang nyukani pirsa perkawis ingkang nemahi Atika menika Eric. Nalika Atika kondhur saking mal, Eric menika ngetutaken wonten ing burinipun. Salajengipun nalika sampun dugi wonten ing griya, ketingal Mahendra ingkang saweg mapag sisihanipun. Eric menika uga maringaken kalung ingkang dados bukti bilih ingkang dipuncariosaken menika leres.

(64) “Nalika mbalekake kalung iku Eric kandha, dheweke njaluk ngapura lan wis mutusake arep ninggalake kutha iki. Dheweke arep melu kapal sing lelayaran

menyag luar negri. Dheweke uga wanti-wanti titip Gilar supaya aku nggulawentah bocah iku ora beda karo anakku dhewe. Lan aku wis nyanggupi.” Mahendra mungkasi ceritane. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih kanthi saerh Mahendra nampa kalung kagunganipun Atika saking Eric. Eric menika badhe ninggalaken kutha menika supados badhe tumut kapal ingkang lelayaran wonten ing jaban negara. Eric menika pesen marang Mahendra supados nggulawentah Gilar ingkang sasae-saenipun kados putranipun. Salajengipun Mahendra maringaken kalung ingkang kagunganipun Atika.

(65) “Kalung kuwi pancen bener duwekmu, Atika, sigaran nyawaku. Aku bisa niteni, merga kalung kuwi kalung sing kita tuku nalika arep nikah biyen. Ana inisiale MA ing es-esane. Singkatan saka Mahendra lan Atika.” Swarane Mahendra isih tetep sareh. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisiupun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih kanthi sareh Mahendra ngleresaken kalung ingkang saking Eric menika leres kalung kagunganipun Atika. Kalung menika kalung ingkang dipunpundhut nalika rumiyin badhe nikah. Wontening kalung menika wonten inisialipun MA ingkang singkatan saking Mahendra saha Atika.

Sipat sareh menika sipat ingkang saged nampi kawontenanipun ingkang sampun dipunlampahi. Sipat menika tuwuh saking legawaning manah kangge nampi

kawontenanipun. Wonten ing cariyos menika, paraga Mahendra ketingal dominan anggenipun kagungan sipat menika. Sipat sareh Mahendra menika wonten amargi raos tresnanipun marang kulawarganipun. Miturut Mahendra kangge ngadhepi kawontenan menika kedah minggunakaken sareh. Menawa boten sareh, mesthi dadosaken nepsu-nepsunipun ngrembaka ingkang dadosaken penyakit batos.

3) Netepi janji

Sipat netepi janji menika sipat ingkang sae. Sipat menika sae amargi purun anggenipun netepi ingkang dados kasepakatanipun. Sipat netepi janji menika tuwuh saking penggalih ingkang ngontrol nepsu-nepsunipun saengga saged netepi janjinipun. Wonten ing cariyos menika, sipat netepi janji wonten ing paraganipun Atika saha Mahendra. Wonten ing tabel 1, sipating paraga, sipat netepi janji wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(35) Tembung-tembung sing kawetu saka lesane bojone iku kaya tumetese banyu bening sing nelesi atine. Krasa anyles. Atika rumangsa kaya oleh kekuatan anyar kanggo gumregah. Dheweke nyadhiri marang kesalahane, lan kaya sing dikandhakake dening bojone, yen putus asa iki ora bakal ngrampungake masalah. Demi bojone, demi anak-anake, demi keluargane sing ditresnani, Atika janji bakal berjuang supaya cepet pulih kesehatane lan bali kumpul ing satengah-tengahe keluarga kaya wingi uni. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan narasinipun panganggit wonten ing ingil menika nggambaraken bilih sasampunipun sisihanipun ngudharasa, Atika ngraosaken wonten semangat ingkang tuwuh saking salebeting batosipun. Atika sadhar tumindakipun ingkang sampun dipunlampahi menika lepas saha badhe dipunleresaken. Raos putus asa menika boten saged mungkasi perkawis ingkang dipunlampahi. Atika badhe netepi janjinipun

marang Mahendra dados garwa saha ibu ingkang badhe nggulawentah putra-putranipun kanthi sasae-saenipun.

Paraga salajengipun ingkang kagungan sipat netepi janji inggih menika Mahendra. Paraga menika amrih anggenipun ngugemi janjinipun marang kulawarganipun. Saking raos tresna ingkang ageng, Mahendra asring ngugemi janjinipun marang sisihanipun.

(49) kepepete pancen kudu nglakoni operasi, paling ora gaweane iki kudu dirampung-rampungke dhisik, lagi jupuk cuti. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Mahendra menika ngugemi janjinipun marang Atika. Mahendra menika badhe netepi janjinipun sasampunipun padamelanipun wonten ing kantor dipunpungkasi.

(53) “Ra sah sedhih, Sayang. Jroning minggu iki gaweanku tak rampung-rampungke, ben minggu ngarep aku bisa operasi.” Swarane Mahendra alus ing cedhake kuping karo ngrangkul awake saka mburi. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih mahendra badhe ngugemi janjinipun marang Atika bakal priksa wonten ing minggu menika, ananging padamelanipun badhe dipunpungkasi rumiyin. Mahendra menika kanthi kebak tresna netepi janjinipun marang Atika.

(40) “Ma, sliramu kudu percaya marang tresnaku. Marang ketulusanku. Ora ana sing owah ing ati iki. Kanggoku Mama tetep Atika, kenya sing tak kenal sepisanan biyen. Pengantenku sing tak tresnani ing sadawaning wektu kanthi sawutuhing jiwa raga.”

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih raos tresnanipun Mahendra marang Atika menika boten ewah. Atika menika ingkang

dados wanita ingkang dipuntresnani Mahendra wiwit sepisan rumiyin. Mahendra bakal netepi janji sucinipun ingkang dados pinangantenipun dumugi sadawaning wekdal kanthi sawutuhing jiwa. Mahendra uga ngugemi janjinipun marang Eric kancanipun.

(69) “Soal Gilar, Mama kudu percaya yen aku bisa nampa bocah kuwi kanthi legawaning ati. Dheweke anakku, uga anakke kancaku. Kaya sing diamanatke dening kancaku, aku bakal njaga lan nggulawentah bocah kuwi kaya apa mensthine. Mama uga kudu percaya marang janji Allah, yen wong kuwi gelem ngakeni lan dandani kesalahan, panjenenganE bakal paring dalan kang luwih apik.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra bakal ngugemi janjinipun marang Eric, supados nggulawentah Gilar kados putranipun piyambak. Mahendra menika uga janji marang Atika kanthi legawaning manah ngakoni bilih Gilar menika putra kancanipun saha putranipun piyambak. Mahendra uga nyuwun Atika supados pitados bilih tiyang ingkang purun ngleresaken kalepatanipun bakal dipunsukani marga ingkang sae uga.

Struktur kapribadhen *super ego* menika salebetipun wonten sipat-sipat ingkang sampun wonten kontroling jiwaniipun. Sipat-sipat wonten ing *struktur* kapribadhen *super ego* menika ngrembaka amargi kawontenanipun ingkang dipunlampahi paraga menika. Kawontenan ingkang dipunlampahi menika bekta sipat dasaripun manungsa ingkang sampun wonten kontroling jiwaniipun. Nepsu-nepsu ingkang sampun saged dipunpenggalih menika dadosaken sipat ingkang sae amargi sampun wonten kontrol jiwaniipun inggih menika hati nurani. Paraga ingkang sampun saged menggalih sipat dhasariipun andadosaken sipat-sipat ingkang sae kadosta sipat ingkang kalebet *super*

ego. Sipat-sipat ingkang kalebet *super ego* ingkang adhedhasar tabel 1, sipating paraga inggih menika ngakeni kalepatan, sareh saha netepi janji.

2. Wujud *Konflik Psikis* wonten ing cariyos sambung Rembulan Wungu annggitanipun Ardini Pangastuti BN.

Konflik psikis inggih menika konflik wonten ing salebetipun penggalih. Dados *konflik psikis* menika konflik ing dadosaken dredah wonten ing penggalhipun. Wujudipun *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun wonten tiga *struktur* kapribadhen ingkang dipunperang dados pitung jenis *konflik*. *Konflik psikis* ingkang kalebet wonten ing *id* inggih menika emosi, cuwa saha binggung. *Konflik psikis* ingkang kaping kalih menika ingkang kalebet *ego* inggih menika iba saha kuwatos. Salajengipun *konflik psikis* ingkang kaping tiga menika ingkang kalebet *super ego* inggih menika nyesel saha nemtokaken pilihan. Wondene katranganipun kados ing ngandhap menika.

a. *Id*

Konflik psikis ingkang kalebet *id* menika *konflik* ingkang nggambaraken perkawis manungsa amargi wonten dredah ing penggalhipun. *Konflik psikis* ingkang kalebet *id* menika tuwuh saking kekajenganipun paraga ingkang beda kaliyan kasunyatanipun. Saking kekajengan ingkang beda kaliyan kasunyatanipun menika dadosaken konflik wonten ing penggalhipun. Nalika dredah menika ngrembaka wonten ing napsu-napsu ingkang langkung *dominan*, dadosaken wujud *konflik psikis* ingkang sipatipun namung ngajengaken sipat dhasaripun manungsa. Wujud *konflik*

psikis ingkang ngajengaken nepsu inggih menika emosi, cuwa saha bingung. Wujud *konflik psikis* ingkang kalebet *id* dipunrembag kados wonten ing ngandhap menika.

1) Emosi

Konflik psikis ingkang awujud emosi menika dredah ingkang wujudipun raos duka amargi boten saged ngontrol nepsu-nepsunipun. *Konflik* ingkang awujud emosi menika tuwuh saking kekajengan dipunajab boten saged kasembadan amargi kawontenanipun ingkang beda. Konflik menika dadosaken dredah wonten ing penggalhipun paraga. Wonten ing cariyos menika, *konflik psikis* ingkang wujudipun emosi wonten ing paraganipun Atika saha Eric. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis*, wujud *konflik psikis* emosi menika wonten ing paraga Atika ketinggal nalika sasampunipun Atika nglampahi sesambungan kaliyan Eric.

(23) “Kuwi nyalahi aturan. Lan kowe maaf, uga nglanggar kodhe etik. Sebab aturane aku sing butuh** Atika jane arep kandha tuku, nanging ora tegel** dadi aku ya kudu bayar. Yen kowe ora gelem nampani, kuwi padha wae karo nyiksa aku. Merga kowe wis nganggep aku minangka wanita sing...” (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil antawisipun paraga Atika kaliyan Eric ingkang ngandharaken bilih Atika menika ngraos emosi marang Eric amargi Eric boten purun nampi arta saking Atika kangge bayar jasanipun Eric dhonoraken wiji. Atika boten purun bilih dipunanggep wanita ingkang namung pados kepuasan saking Eric. Ingkang kados mekaten Atika emosi amargi ngraos dipunsamiaken kaliyan wanita-wanita ingkang namung pados kepuasan saha blenjani kesapatanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika

langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos emosi nalika kepanggih kaliyan Eric. Salajengipun sipat Atika ingkang wujudipun emosi ketingal wonten ing ngandhap menika.

(12) “Aja nyenggol anakku!” reflek Atika mencolot lan narik Gilar saka ranggehane tangane Eric.” (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Eric. Pethikan menika ngandharaken bilih kanthi emosi Atika menika ngendika senggol marang Eric. Wonten *konflik psikis* ingkang dipunraosaken dening Atika. *Konflik psikis* ingkang awujud emosi menika tuwuh amargi Eric menika priya ingkang sampun dhonoraken wijinipun marang Atika. *Konflik* menika dipunjali saking woten kasepakatan dening Atika kaliyan Eric ingkang boten angsal kepanggih malih sasampunipun nglampahi sesambunganipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika Kaliyan Eric.

Konflik psikis ingkang awujud raos emosi menika, dredah ingkang ngumbar nepsu ingkang dadosaken raos duka marang tiyang ingkang boten dipunremeni. *Konflik psikis* ingkang wujudipun raos emosi inggih menika tuwuh sakini kekajengan ingkang dipunajab beda kaliyan kawontenanipun. wonten ing panaliten menika dredah ingkang awujud nepsu-nepsu saking sipat dhasaripun manungsa amargi kengginakaken nepsu kemawon wujudipun nolak pangraosan ingkang boten dipunremeni. Wonten ing cariyos menika nggambaraken bilih paraga Atika menika

gampang anggennipun ngraos emosi bilih kekajenganipun beda kaliyan kawontenanipun.

2) Cuwa

Konflik psikis ingkang awujud cuwa menika dredah ingkang wujudipun raos kuciwa saking kawontenanipun. Konflik psikis ingkang awujud raos cuwa menika boten saged ngontrol nepsu-nepsunipun. *Konflik* ingkang awujud raos cuwa menika tuwuh saking kekajengan dipunajab boten saged kasembadan amargi kawontenanipun ingkang beda. Konflik menika dadosaken dredah wonten ing penggalhipun paraga. Wonten ing cariyos menika, *konflik psikis* ingkang wujudipun cuwa wonten ing paraganipun Atika, Eric, Ibu saha Gilar. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis*, wujud *konflik psikis* emosi menika wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(2) Saben Mahendra ngandhakake Gilar, atine Atika rasane kaya diiris-iris. (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih wonten *konflik psikis* ingkang awujud raos cuwa. Raos menika tuwuh amargi Atika ngraos cuwa kaliyan dhirinipun piyambak amargi mireng Mahendra sisihanipun asring ngendika babagan Gilar. Atika menika ngraos cuwa amargi sampun goroh marang Mahendra. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraos cuwa bilih Mahendra menika asring ngendikakaken Gilar.

Paraga kaping kalih ingkang nglampahi *konflik psikis* inggih menika paraga Eric. Paraga menika nglampahi raos cuwa amargi Atika menika meksa bayar Eric ingkang sampun dhonoraken wijinipun.

(71) “Stop Sandra! Stop! Aku ngerti karepmu.” pangawuhe Eric. Dheweke wis ora bisa suwala. Kanthi kepeksa dhuwit saka “Sandra” ditampani. (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih *konflik psikis* ingkang saweg dipunlampahi paraga Eric. Nalika nglampahi sesambungan kaliyan Atika, Eric menika ngraosaken raos ingkang boten dipunraosaken saderengipun. Raos menika tuwuh tresna marang Atika, amargi Atika menika beda kaliyan wanita-wanita sanes ingkang namung ngelak katresnan kemawon kanthi raos mekaten Eric boten purun arta ingkang dipunsukani Atika. Eric nglampahi sesambungan menika kanthi ikhlas. Raos cuwa Eric menika tuwuh amargi dpunpeksa supados purun nampa arta saking Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga raos cuwa wonten ing paraga Eric uga ketingal nalika kepanggih kaliyan Atika saha Gilar.

(79) Mripate banjur migatekake bocah lanang sing sijine maneh, bocah lanang sing umur-umrane watara sangang taunan. Praenane rada idhiot... Eric nratap! Nalurine kandha yen bocah lanang iku anake. (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Eric menika ngraosaken cuwa nalika ningali pasuryanipun Gilar. Eric menika ngraos Gilar menika woh saking wijiningkang dipundhonoraken marang Atika. *Konflik psikis* ingkang

awujud raos cuwa ingkang dipunlampahi dening paraga Eric menika amargi kawontenanipun Gilar ingkang radi idhiot. Eric menika cuwa, wiji ingkang dipundhonoraken dadosaken putra ingkang boten sampurna. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Eric menika ngraosaken cuwa nalika ningali Gilar ingkang radi idhiot.

Paraga sane ingkang uga nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos cuwa inggih menika paraga Tante Lisa. Paraga menika gampang anggenipun nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos cuwa.

(84)“Iki aku seneng. Nanging kesane kok resmi banget. Liyane meneh ana ora? Sing rada modhis sithik ngono loh, Jeng. Wong acarane ora resmi banget.” (Ardini Pangastuti, seri : 4)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih saweg wonten *konflik psikis* ingkang dipunlampahi paraga Tante Lisa. *Konflik psikis* ingkang awujud raos cuwa menika ketingal nalika Tante Lisa remen sawenehe baju ingkang dipunsade Atika. Tante Lisa menika cuwa amargi modhel beda kaliyan kekajenganipun Tabte Lisa. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Tante Lisa menika ngraosaken raos cuwa, amargi kirang remen baju ingkang dipunsade wonten ing butikipun Atika.

Paraga Gilar menika pungkasan ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos cuwa. Sinaosa Gilar taksih alit, ananging gilar menika lanthip saha kritis kaliyan kawontenan sekitaripun.

(91) Karo nyerhake barang sing dipilih marang mamahe, bocah kuwi takon kanthi polos, “Ma, Om kuwi mau sapa? Geneya Mama kok nglarang Om kuwi nyenggol aku?” (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Gilar kepingin mangertos sinten Om kala wau, geneya badhe ngelus rikmanipun boten dipunangsalaken. Gilar menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud cuwa amagra wonten tiyang ingkang badhengelus rikmanipun boten angsal. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Gilar menika ngraosaken raos cuwa bilih Atika menika boten marengaken ngelus rikmanipun.

Konflik psikis ingkang awujud raos cuwa menika, dredah ingkang ngraosaken cuwa bilih kawontenan wonten ing kasunyatan beda kaliyan kekajeganipun. Paraga ingkang ngraosaken raos cuwa menika dereng saged legawa narima kawontenanipun. Raos cuwa menika dadosaken raos goreh marang tiyang ingkang ngucuwani. *Konflik psikis* ingkang wujudipun raos cuwa inggih menika tuwuh sakini kekajengan ingkang dipunajab beda kaliyan kawontenanipun. wonten ing panaliten menika dredah ingkang awujud nepsu-nepsu saking sipat dhasaripun manungsa amargi kengginakaken nepsu kemawon wujudipun nolak pangraosan ingkang boten dipunremeni. Wonten ing cariyos menika nggambaraken bilih paraga Atika menika

gampang anggennipun ngraos cuwa bilih kekajenganipun beda kaliyan kawontenanipun.

3) Bingung

Konflik psikis ingkang awujud raos bingung menika dredah ingkang wujudipun raos rangu-rangu wonten ing kawontenanipun. Konflik psikis ingkang awujud raos bingung menika boten saged ngontrol nepsu-nepsunipun. *Konflik* ingkang awujud raos bingung menika tuwuh saking kekajengan dipunajab boten saged kasembadan amargi kawontenanipun ingkang beda saengga dadosaken raos bingung anggenipun tumindak. *Konflik* menika dadosaken dredah wonten ing penggalhipun paraga. Wonten ing cariyos menika, *konflik psikis* ingkang awujud bingung wonten ing paraganipun Atika, Mahendra saha Eric. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis*, wujud *konflik psikis* bingung menika wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(3) “Taun ngarep umurku wis telung puluh, Pa. Jare wanita sing nglairake sepisanan ing sandhuwure umur telung puluh iku resikone gedhe, “ kandhane Atika ing sawijining wengi nalika arep mapan turu. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisiipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih atika menika nglampahin *konflik psikis* ingkang wujudipun raos bingung. Atika ngraos bingung amargi sampun ngancik yuswa tigang dasa taun menika dereng dipunsukani momongan. Atika ngraos bingung bilih saking mitos saking masarakat wanita ingkang nglairaken ingkang kaping pisan wonten ing sainggilipun yuswa tigang dasa taun mennika resikonipun

ageng. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraos bingung bilih wanita ingkang nglairaken sepisanan luwih saka umur tigang dasa taun.

(7) “Eh tante. Ing ngendi aku bisa nemokake priya..ehm...?” (Ardini Pangastuti, seri : 5)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih paraga Atika menika saweg nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos bingung amargi dipunsukani pirsa kaliyan tante Lisa supados pados priya sanes kangge dhonorakne wijinipun. Atika ngraos bingung sasampunipun mireng pamanggihipun Tante Lisa. Amargi kekajengaipun kagunga momongan smapun notol, Atika badhe nyuwun pirsa wonten pundi saged kepanggih priya menika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos bingung bilih dipunsukani pirsa kaliyan Tante Lisa kangge pados priya ingkang saged dhonoraken wijinipun.

(8) Senajan sebel, kudu dilakoni dening Atika yen eseme priya cukup nengsemake, bisa ngrontokake imane wanita sing ora setya. Klebu aku? Swara ati cilike Atika. (Ardini Pangastuti, seri : 5)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih *konflik psikis* ingkang dipunlampahi awujud raos bingung. Paraga Atika menika ngraosaken raos bingung bilih esemipun Eric menika saged ngrontokake imanipun wanita ingkang ora setya. Atika menika ngraos bingung bilih dheweke kalebet wanita ingkang boten

setya. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika ngraosaken raos bingung bilih Eric menika kagungan esem ingkang nengsemaken, ingkang saged dadosaken rontoking iman wanita ingkang boten setya.

(9) “Nanging awak dhewe olehe omah-omah wis cukup suwe, Pa. Meh sepuluh taun. Kepriye oleh ku arep ora sedhih wong kasunyatanane tekan saiki durung duwe momongan.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos bingung. Atika menika ngraosaken raos bingung amargi sampun dangu anggenipun bangun bale wisma, ananging dereng dipunsukani momongan. Atika menika sedhih wonten ing kawontenanipun dumugi sakmenika dereng dipunsukani momongan. Atika menika uga ngraosaken raos bingung bilih tindak-tandukipun sisihanipun ingkang kanthi kebak raos tresna. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos bingung bilih sampun sedasa taun mbangun bale wisma, ananging dereng dipunsukani momongan.

(16) “O... saumpama sliramu ngerti perasaanku, Mas Mahendra.” Bisike jroning ati karo ngendhani mripate Mahendra sing murub dening geni tresna. (Ardinik Pangestu, seri : 11)

Pethikan wicantenan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika menika ngraosaken bingung. Atika menika nglampahi *konflik psikis* amargi Atika ngraosake bingung bilih sampun nglampahi sesambungan kaliyan priya sanes

ingkang dhonoraken wijinipun. Atika menika ngraos bingung amargi boten kagungan kuwanen kangge matur ingkng sejatosipun dipunraosaken marang Mahendra. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika mennika ngraosaken raos bingung bilih Atika menika dereng saged matur ingkang jujur ngengingi kalepatanipun dhateng Mahendra.

(20) “Aku ora ngerti. Mbokmenawa aku sing dianggep kurang subur dening wong tuwamu, merga awakku cilik. Mula aku sing tansah dioyak-oyak anak. Yen aku cetha ora bisa aweh turun, mengko njenengan banjur dikongkon rabi meneh, supaya duwe turun...” (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika menika nglampahi konflik psikis ingknag wujudipun raos bingung. Atika menika ngraosaken bingung bilih marasepuhipun Atika ngraos Atika menika kirang subur amargi badanipun alit. Atika menika uga bingung bilih dheweke boten saged paring momongan, Atika ajrih menawa sisihanipun dipunken damel bale wisma malih. Konflik psikis ingkang dadosaken raos bingung menika amargi Atika dereng dipunsukani momongan. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos bingung bilih kepingin mangertos ingkang nyebabaken dereng dipunsukani momongan menika kenging menapa.

(21) “Mbokmenawa Tante kenal karo sawenehe wong pinter utawa paranormal sing bisa tak jaluki tulung?” pitakone Atika sawise rampung olehe cerita. (Ardini Pangastuti, seri : 5)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Tante Lisa. Pethikan menika nggandharaken bilih amargi saking binggungipun Atika nglampahi konflik psikis menika Atika gudharasa marang Tante Lisa bilih badhe nyuwun pirsa gadhah pitepangan paranormal kangge paring pambiyantu kagungan momongan. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika ngraosaken raos bingung bilih sampun dangu boten dipunsukani momongan, salajengipun badhe nyuwun pitulungan dhateng dhukun bilih kagungan pitepangan.

(26) Tratab. Atika kaget kaya disamber bledheg ing awan ndrandang. Mung ana siji priya sing ngundang dheweke kanthi jeneng iku. Eric! (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika ngraosaken binggung nalika kepanggih Eric wonten ing sawenehe mal. Atika menika ngraosaken raos bingung amargi tiyang ingkang rumiyin dhonoraken wijinipun wonten ing ngajengipun. Atika menika ajrih bilih Eric menika nyariosaken wewadinipun marang kulawarganipun Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paragaAtika menika ngraosaken raos bingung nalika kepanggih kaliyan Eric. Sejatosisipun Atika badhe matur ingkang dipunraosaken marang Mahendra.

(27) Satemene dheweke pingin kandha marang bojone, menawa anake iku dudu saka wijine. Nanging wiji saka wong lanang liya. Nanging Atika ora duwe kuwanen kanggo kandha apa meneh nyawang bojone sing katon tresna banget marang Gilar, senajan rupane bocah iku kaya kuwi. (Ardini Panestu, seri : 9)

Pethikan wonten ing inggil menika nggambaraken bilih sejatosipun Atika menika badhe matur ingkang dipun raosaken marang Mahendra, ananging boten kagungan kuwanen. Atika menika boten tega marang Mahendra amargi Mahendra menika tresna sanget marang Atika. Atika uga boten tega bilih hubunganipun Mahendra kaliyan Gilar katon rumaket sanget. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaken bingung bilih boten kagungan kuwanen kangge matur ingkang sejatosipun kaliyan Mahendra. Sasampunipun patemon kaliyan Eric wonten ing mal, dadosaken gerahing penggalhipun Atika.

(30) Prastawa ing mal iku pranyata nggawa dhampak psikologis sing kurang apik tumrape Atika. Awan bengi dheweke tansah dioyak-oyak rasa kuwatir. Maneka warna pikiran ala cumondhok ing jero siraha. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih sasampunipun Atika menika kepanggih kaliyan Eric dadosaken *konflik psikis* ingkang wujudipun raos bingung. Prastawa wonten ing mal menika dadosaken *konflik psikis*, saben-saben dipunoyak-oyak raos kuwatos. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos bingung ingkang dipunoyak-oyak wewayanganipun Eric. Wonten ing penggalhipun Atika cumondhok pamanggih ingkang awon ngengingi babagan Eric.

(31) Merga sanggan sing numpuk lan tanpa ana wong sing bisa dijak mbatmbatan, pungkasane Atika lara. Nanging asli saka papriksan medhis ora ana penyakit sing cumondhok ing anggane. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih sanggan ingkang dipunraosaken dening Atika dadosaken gerah. Atika menika nyimpen wewadi ingkang boten wonten tiyang ingkang dipunjak ngudharasa dadosaken Atika gerah. Miturut papriksan medhis, boten wonten penyakit ingkang dipuntemokaken wonten ing badanipun. Sedaya kala wau amargi penyakit ingkang dipunlampahi menika gerahing pikir. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Atika menika ngraosaen raos bingung bilih boten wonten ingkang dipunjak wicanten babagan perkawisipun.

Paraga sanes ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos bingung inggih menika paraga Mahendra. Paraga Mahendra menika nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos bingung nalika nemahi kawontenan sisihanipun ingkang beda kados padatanipun.

(56) Ing kantor, Mahendra ora bisa mikir kanthi wening. Berkas satumpuk ing mejane uga durung disenggol babar pisan. Pikirane isih dikebaki dening wewayangane Atika. Omongane Gilar sing ceplas-ceplos lan polos kawit mau bengi tansah ngureki kuping. (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih saweg nglampahi konflik psikis ingkang awujud raos bingung. Mahendra menika ngraosaken bingung amargi nemahi kawontenan sisihanipun ingkang beda kados padatanipun. Mahendraboten saged nglampahi padamelanipun kanthi penggalih ingkang wening. Berkas wonten ing meanipun boten disenggol babar pisan. Wewayangan sisihanipun saha aturipun Gilar ingkang wonten ing penggalhipun Mahendra. *Konflik psikis*

menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos binggung bilih wewayangan Atik ingkang saweg gerah saha suaranipun Gilar tansah wonten ing salebetipun penggalhipun. Mahendra menika uga ngraosaken konflik psikis nalika patemon kaliyan Eric.

(58) Apa mungkin “Sandra” sing diceritakake Eric kuwi wanita masa lalune iku? Nanging jenenge Sundari, dudu Sandra. Eh mengko dhisik, ing telpon mau Eric kandha ana gegayutane karo keluargane. Gek-gek Sandra kuwi... Mahendra ora wani nerusake angen-angene. Durung-durung awake wis lemes bayangake Atika sing ditresnani teka marang Eric. Nanging apa mungkin kuwi? (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan narasinipun panganggit menika nggambaraken bilih nalika patemonan Mahendra kaliyan Eric ingkang badhe nyariosaken kawontenan ingkang sampun dipunlampahi dening Eric marang Mahendra. Eric menika nyarosaken sedaya ingkang sampun dipunlampahi sesambungan kaliyan wanita ingkang ngaku asmanipun Sandra. Saderengipun Mahendra menika kagungan panduga bilih Sandra ingkang dipunmaksud dening Eric menika kancanipun rikala SMA rumiyin, ananging asmanipun kancanipun menika Sundari dede Sandra. Salajengipun Mahendra menika kemutan bilih Eric ngandharaken wonten gegayutanipun marang kulawarganipun. Mahendra menika ngraosaken raos binggung bilih wanita ingkang asmanipun Sandra inggih menika Atika, sisihanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken bilih Sandra ingkang dipunmasud Eric menika Atika sisihanipun ingkang nate sesambungan kaliyan Eric.

Paraga pungkasan ingkang nglampahi konflik psikis ingkang wujudipun raos bingung inggih menika paraga Eric. Paraga Eric menika ngrasaken raos bingung amargi Atika meksa supados Eric purun nampa arta saking Atika.

(70) “Aku bakal ngugemi janjiku. Nanging soal dhuwit kuwi, *please* Sandra. Aku aja mbokpeksa kongkon nampa. Sepisan-pisan wenehana aku kanggo nindakake kabecikan.” (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Eric kaliyan Atika. Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih paraga Eric menika nglampahi konflik psikis ingkang wujudipun raos bingung amargi Atika menika meksa Eric supados purun nampa arta kangge bayar wijinipun Eric ingkang sampun dipundhonoraken marang Atika. Saderengipun dhonoraken wijinipun, Atika kaliyan Eric damel kasepakatan bilih tarip ingkang dipunginakaken kangge bayar jasanipun Eric. Sasampunipun dhonoraken wijinipun, Eric bote puru nampa arta saking Atika, amargi Eric ngrasaken raos ingkang beda nalika nglampahi sesambungan kaliyan Atika. Eric menika ngrasaken raos tresna saengga kanthi ikhlas dhonoraken wijinipun marang Atika. Sasampunipun nglampahi sesambungan kaliyan Atika, Eric ngrasaken bilih tumindakipun ingkang sampun dipunlampahi menika lepat. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Eric menika ngrasaken raos bingung bilih maksudipun Eric menika dhonorken wijinipun kanthi ikhlas, ananging Atika menika meksa bilih sampun wonten kasepakaten ugi kedah dipunlampahi.

(74) Maune kabeh kuwi dilakoni Eric kanthi kepenak. Tanpa sanggan. Sebab Eric ora kudu ngladeni marang sembarang wanita. Kanthi “modhal” sing diduweki, dheweke bisa milih sapa sing disenengi. (Ardini Pangastuti, seri : 8)

Pethikan narasinipun panganggit wonten ing inggil menika nggambaraken bilih saderengipun Eric menika nindakaken tumindakipun kanthi kepenak. Kanthi modhal ingkang dipungadhah Eric saged milih wanita ingkang dipunremeni. Eric nglampahi konflik psikis nalika sasampunipun nglampahi sesambungan kaliyan Atika. Eric menika ngraosaken raos ingkang beda kaliyan wanita-wanita ingkang dipunlandheni. Raos menika dadosaken raos bingung wonten ing penggalhipun Eric bilih tumindakipun menika lepat. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos bingung bilih nalika pitepangan kaliyan Atika, Eric menika ngraosaken tresna kaliyan Atika ingkang beda kaliyan wanita-wanita sanes ingkang pados kepuasan.

Konflik psikis ingkang awujud raos bingung menika, dredah ingkang ngraosaken bingung bilih kawontenan wonten ing kasunyatan beda kaliyan kekajeganipun. Paraga ingkang ngraosaken raos bingung menika ngraosaken bingung nemahi kawontenanipun ingkang beda. Raos bingung menika dadosaken bingung anggenipun damel kapetusan. *Konflik psikis* ingkang wujudipun raos bingung inggih menika tuwuh sakin kekajengan ingkang dipunajab beda kaliyan kawontenanipun. Wonten ing panaliten menika dredah ingkang awujud nepsu-nepsu saking sipat dhasaripun manungsa amargi kengginakaken nepsu kemawon wujudipun nolak pangraosan ingkang boten dipunremeni. Wonten ing cariyos menika

nggambaraken bilih paraga Atika menika ngraosaken raos bingung nalika badhe matur ingkang sejatosipun marang Mahendra. Paraga Mahendra menika nglampahi raos bingung nalika nemahi ewah-ewahan sisihanipun ingkang beda kados padatanipun. Dene paraga Eric menika ngraosaken raos bingung rikala sasampunipun nglampahi sesambungan kaliyan Atika dadosaken raos bingung kaliyan tumindak saderengipun.

Konflik psikis ingkang kalebet *id* menika konflik saking kekajenganipun paraga ingkang beda kaliyan kasunyatanipun. Konflik menika dadosaken penggalhipun paraga ngraosaken raos emosi, cuwa saha bingung nemahi kawontenanipun. Dados *konflik psikis* ingkang dipunlampahi paraga-paraga wonten ing cariyos menika taksih ngajengaken sipat-sipat dhasaripun manungsa. Sipat-sipat ingkang ngajengaken nepsu-nepsu nalika nemahi kekajengan ingkang beda kaliyan kawontenanipun dadosaken konflik psikis ingkang kalebet wonten ing struktur kapribadhen *id*. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen ego, amargi *konflik psikis* wonten ing inggil menika manggihaken bilih *id* menika langkung kiyat saking *ego*.

b. Ego

Konflik psikisingkang kalebet *ego* menika *konflik* ingkang nggambaraken perkawis manungsa amargi wonten dredah ing penggalhipun. *Konflik psikisingkang* kalebet *ego* menika tuwuh saking kekajenganipun paraga ingkang beda kaliyan kasunyatanipun. Saking kekajengan ingkang beda kaliyan kasunyatanipun menika

dadosaken *konflik* wonten ing pengalihipun. Nalika dredah menika ngrembaka wonten ing napsu-napsu sampun dipunpenggalih, dadosaken wujud *konflik psikis* ingkang sampun wonten raos ingkang dipunginakaken kangge nimbang-nimbang kaputusan ingkang dipunpados. Wujud *konflik psikis* ingkang sampun dipunpenggalih inggih menika iba saha kuwatos. Wujud *konflik psikis* ingkang kalebet *ego* dipunrembag kados wonten ing ngandhap menika.

1) Iba

Konflik psikis ingkang awujud raos iba menika dredah ingkang wujudipun raos mesakake ningali kawontenanipun. *Konflik* menika dadosaken dredah wonten ing pengalihipun paraga. *Konflik psikis* ingkang awujud raos iba menika bilih kekajenganipun beda kaliyan kawontenanipun ananging sampun dipunpenggalih ingkang dadosaken raos ingkang boten ngajengaken napsu-napsunipun. *Konflik* ingkang awujud raos iba menika tuwuh saking kekajengan dipunajab beda kaliyan kawontenanipun, ananging dadosaken iba marang paraga ingkang nglampahi kalepatan. Wonten ing cariyos menika, *konflik psikis* ingkang awujud iba wonten ing paraganipun Mahendra, Eric, Tante Lisa saha Gilar. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis*, wujud *konflik psikis* binggung menika wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(39) “Rasah kuwatir, Sayang. Kahanan saiki beda. Saiki ilmu kedhokteran wis selot maju, ora apa-apa wanita duwe anak sepisanan ing umur telung puluh liwat.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika ngraosaken iba ningali sisihanipun, Atika menika ngraosaken kuwatos amargi wanita ingkang nglairaken sepisan menika resikonipun ageng. Mahendra paring panglipur marang Atika supados boten kuwatos bilih wonten jaman menika ngelmu kedhokteran tansah maju. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken Mahendra menika boten tega ningali sisihanipun ngraosaken raos kuwatos.

(43) “Ora perlu diterusake, Sayang. Aku wis paham. Iya, sesuk kita menyang dhokter.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos iba. Mahendra menika ngraosaken iba saengga Mahendra menika purun nindakaken priksa wonten ing dhokter. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos iba bilih boten tega ningali Atika menika sedhih. *Konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening paraga Mahendra uga ketingal nalika saweg wicanten kaliyan Atika.

(48) “Wis, Ma. Rasah dipikir jero. Aku ngerti Mama isih trauma karo kahanane Gilar sing kaya mangkono iku. Mama ora mensukuri anugerah Tuhan. Kudune Mama maturnuwun wis diparingi momongan. Najan kahanan phisike anake dhewe

ki kaya ngana kae, nanging Gilar kuwi cerdhas. Pinter. Kudune Mama mongkong duwe anak Gilar. Ora ana sing kudu digetuni.” (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos iba bilih ningali sisihanipun taksih trauma kaliyan kawontenanipun putranipun Gilar. Mahendra menika mangertos ingkang dipunraosaken dening Atika. Mahendra ngendika marang Atika bilih sedaya ingkang saking Gusti Allah menika kedah dipunsukuri. Sinaosa Gilar menika ketinggal radi idhiot, Gilar menika bocah ingkang lanthip. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos iba bilih ningali Atika menika dereng saged nampi Gilar amargi kawontenanipun ingkang radi idhiot. Mahendra ngraosaken iba kaliya Atika nalika Atika saweg gerah.

(66) “Ora kaya mangkono kuwi carane ngatasi masalah iki. Yen sliramu rumangsa salah, tau nindakake kesalahan, yen sliramu rumangsa ngambah ing dalan sing ora lempeng, dalan sing bengkong, ora kaya iki carane nglempengake dalan sing bengkong iku. Ora kanthi nglokro banjur mati. Cara kaya iku ora bakal ngrampungake masalah.” Tangane Mahendra kumlawe ngelapi luh kang mbanjiri pipine sing wadon. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika Mahendra ngraosaken iba nemahi kawontenanipun Atika ingkang saweg gerah amargi depresi. Mahendra ngandharaken bilih kangge dandani kalepatanipun menika boten kanthi cara nglokro banjur seda. Cara ingkang

kanthi mekaten manika boten saged ngrampungaken perkawis. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos iba kaliyan Atika bilih ningali kawontenanipun Atika ingkang saweg gerah.

(67) “Yen kowe nduweni pikiran kaya mangkono iku, dalan sing mbok pecaki jroning sejarah uripmu iki tetep bakal mbengkong. Ora bakal lempeng maneh, sliramu kudu mbudidaya nglempenake dalan iku. Kuwi tanggung jawabmu dhewe. Sliramu kudu nebus kesalahan iku kanthi nggulawentah bocah-bocah saapik-apike lan jaga keluarga kita murih tetep bahagia. Kuwi carane murih dalan lempeng.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Petikan pacelathon woten ing inggil menika ngandharaken bilih ngraosaken iba marang sisihanipun. Kangge nuwuhaken semangatipun Atika Mahendra menika ngandharaken bilih ngrampungaken perkawis menika kedah dipunbudidaya kangge nglempengaken dalan ingkang bengkong. Kangge nebus kalepatan ingkang sampun dipunlampahi menika kanthi cara nggulawentah putra-putranipun kanthi sasae-saenipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos iba bilih Atika menika saweg gerah saha paring semangat bilih Atika menika kedah ngleresaken kalepatanipun.

(68) “Kena apa kok ndadak isin? Aku bojomu, senajan dikayangapa sliramu tetep sigaraning nyawaku. Saben wong bisa duwe kesalahan. Saben wong bisa tumindak salah. Aku ora tau nyalahake sliramu apa dene kancaku. Tak anggep kabeh iki ujian saka Gusti Kang Maha Agung. Ujian sing kudu tak lewati. Ayo kita bebarengan nenyuwun marang Gusti kang Maha Agung murih langkah kita mengarep lir ing sambikala.” Mahendra nggegem kenceng tangane sing wadon, digawa ing dhadhane. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih kanthi raos iba saha tresna marang sisihanipun, sampun dipunapura sedaya kalepatanipun ingkang dipunlampahi dening Atika saha Eric. Sedaya ujian menika kedah dipunlampahi kanthi legawa. Bilih sampun nindakaken kalepatan ingkang ageng Atika menika tetep garwanipun Mahendra ingkang tansah bebarengan nglampahi pagesanganipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken bilih iba ningali kawontenanipun sisihanipun saengga sampun dipunapuntun kalepatanipun.

Paraga kaping pindo ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos iba inggih menika paraga Eric. Paraga menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud iba nalika sasampunipun nglampahi sesambungan kaliyan Atika.

(75) “Ora usah, Sandra. Dheweke gedheg. Aku ora mbutuhake dhuwit iku. Aku tulus menehake wijiku marang sliramu. Merga aku uga cukup nikmati naliko nglakoni sesambungan karo sliramu.” (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngadharaken bilih Eric menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud iba amargi Atika menika beda kaliyan wanita-wanita sanes ingkang namung pados kepuasan kemawon. Eric menika ngraos iba marang Atika ingkang saguh bayar priya sanes ingkang dhonoraken wijinipun kangge kagungan putra. sasampunipun nglampahi sesambungan, kanthi

ikhlas Eric boten purun nampa arta bayaran saking Atika. Eric menika ikhlas dhonoraken wijinipun marang Atika amargi Eric menika nikmati nalika sesambungan kaliyan Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos iba kaliyan Atika bilih Atika menika nglampahi sesambungan kanthi niat kagungan putra boten namung pados kepuasan kemawon.

Sasampunipun mangertos Atika menika sisihanipun Mahendra kanca rikala SMA, Eric badhe nyariosaken wewadinipun dheweke kaliyan Atika marang Mahendra. Nalika patemo marang Mahendra, Eric nyariosaken tumindak ingkang sampun dipunlampahi kaliyan wanita ingkang namanipun Sandra.

(76) “Mungkin kowe ora percaya karo ceritaku. Nanging iki minangka buktine.” Eric ngetokake sawenehe barang saka njero dhompete. (Ardini Panngestu, seri : 14)

Pethikan wicanten woten ing inggil menika ngandharaken bilih Eric menika ngraos iba ningali Mahendra ingkang kebak cubriya marang dheweke. Eric nyariosaken sedaya tumidakipun ingkang nglampahi sesambungan kaliyan wanita ingkang namanipun Sandra ingkang sejatoipun Atika marang Mahendra. Kangge bukti bilih Mahendra menika taksih dereng pitados marang Eric menika nedahaken kalung kagunganipun Atika ingkang dawah nalika sasampunipun nglampahi sesambungan menika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos iba kaliyan Mahendra bilih Mahendra menika

kancanipun Eric rikala SMA, saha boten tega bilih badhe ganggu balewisma kancanipun.

Paraga salajengipun ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos iba inggih menika paraga Tante Lisa. Paraga menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos iba nalika wonten ing salebeting kantoripun Atika ingkang saweg nengga baju ingkang dipunpilih.

(88) “Tante dudu tukang ramal utawa wong sing bisa maca watak. Nanging miturut buku sing tau tak waca, tante lali judhule, jare ketertarikan wong marang saewenehe bab kuwi ana gegayutane karo kahanan pribadhiné. Maksude Tante ngene, yen Jeng Atika seneng marang warna-warna surem kaya ing lukisan iku umpamane, mbok menawa tanpa sadhar swasanane atine Jeng Atika pancan lagi kaya mangkono iku.” Kandhane tante Lisa karo migatekake Atika sing pancen katon rada sentrut sanajan wis mbudidaya kanggo sumringah. (Ardini Pangastuti, seri : 4)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Tante Lisa kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih ngraosaken iba nemahi kawontenipun Atika ingkang katon sentrut. Tante Lisa menika ngandharaken miturut buku ingkang sampun dipunwaos menika bilih tiyang ingkang saweg nandhang perkawis ingkang thithianipun iggih meika remen kaliyan warna-warna ingkang surem. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Tante Lisa menika ngraosaken raos iba kaliyan Atika amargi pasuryanipun ketinggal sentrut pratandha saweg wonten perkawis, sinaosa sampun dipundamel sumringah.

Paraga pungkasan ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos iba inggih menika paraga Gilar. Paraga menika ketinggal nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos iba nalika ningali kawontenanipun Atika.

(94) “Kok Mama katon sedhih?” Gilar nyawang ibune sing katon sentrut iku kanthi mripat sing polos.” (Ardini Pangastuti, seri : 12)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika nganndharaken bilih Gilar menika ningali Atika menika saweg nandhang sedhih. Gilar menika ngraos iba kaliyan kawontenanipun Atika. Gilar menika kepingin mangertos kenging menapa ingkang njalari Mamanipun ketinggal sentrut ingkang kados mekaten. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Gilar menika ngraosaken raos iba bilih Atika menika katon sedhih.

Konflik psikis ingkang awujud raos iba menika, dredah ingkang ngraosaken iba bilih ningali kawontenan paraga sanes ingkang saweg nglampahi perkawis. Paraga ingkang ngraosaken raos iba menika ngraosaken raos mesakaken nemahi kawontenan ewah-ewahanipun paraga sanes. *Konflik psikis* ingkang wujudipun raos iba inggih menika tuwuh saking nemahi ewah-ewahanipun paraga sanes ingkang kekajengan ingkang dipunajab beda kaliyan kawontenanipun. Wonten ing panaliten menika dredah ingkang awujud raos ingkang sampun dipunpenggalih kangge damel kaputusan. Wonten ing cariyos menika nggambaraken bilih paraga Atika menika ngraosaken raos bingung nalika badhe matur ingkang sejatosipun marang Mahendra.

Paraga Mahendra menika nglampahi raos bingung nalika nemahi ewah-ewahan sisihanipun ingkang beda kados padatanipun. Dene paraga Eric menika ngraosaken raos bingung rikala sasampunipun nglampahi sesambungan kaliyan Atika dadosaken raos bingung kaliyan tumindak saderengipun.

2) Kuwatos

Konflik psikis ingkang awujud raos iba menika dredah ingkang wujudipun raos kuwatos marang dheweke utawa tiyang sanes ningali kawontenanipun. *Konflik* menika dadosaken dredah wonten ing penggalhipun paraga. *Konflik psikis* ingkang awujud raos kuwatos menika bilih kekajenganipun beda kaliyan kasunyatanipun dadosaken raos kuwatos amargi boten kasambadanipun pangajabipun. Raos penglipur menika uga dipunginakaken kangge paring panglipur kangge tiyang sanes ingkang saweg nandhang perkawis. *Konflik* ingkang awujud raos kuwatos menika tuwuh saking kekajengan dipunajab beda kaliyan kawontenanipun, ananging dadosaken raos kuwatos marang paraga sanes ingkang dipuntresnani. Wonten ing cariyos menika, *konflik psikis* ingkang awujud kuwatos wonten ing sedaya paraganipun Atika, Mahendra, Eric, Ibu, Tante Lisa saha Gilar. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis*, wujud *konflik psikis*binggung menika wonten ing paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(1) “Maturnuwun marang pangertiane panjenengan. Aku wis kepingin banget duwe momongan.” Kandhane karo ngesun mripate sik lanang. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika menika nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos kuwatos. Atika menika ngraosaken raos kuwatos bilih sampun dangu anggenipun bangun bale wisma menika dereng dipunsukani momongan. Pepinginanipun Atika menika sampun banget anggenipun kagungan putra, ingkang dipunmangertos dening sisihanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos kuwatos bilih kekajenganipun kagungan putra menika ageng, amargi sampun dangu anggenipun mbangun bale wisma dereng dipunsukani momongan.

(10) “Aku pengen sesuk priksa menyang dhokter. Nindakake chek-up lengkap. Sebab meh sepuluh taun awake dhewe durung diparingi momongan. Mungkin aku apa njenengan perlu terapi.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan wonten ing inggil menika pacelathonn antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan wontenning inggil menika ngandharaken bilih Atika menika ngraosaken kuwatos amargi sampun sedasa taun dereng dipunsukani momongan. Atika matur marang Mahendra bilih nindakake chek-up sudapos dheweke utawa sisihanipun ingkang prelu nindakaken terapi. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos kuwatos bilih salahs satunggalipun Atika menawi Mahendra menika ingkang kedah prelu terapi.

Konflik psikis ingkang wujudipun raos kuwatos ketingal nalika Atika nindakaken pamanggihipun Tante Lisa ingkanng pados priya sanes kangge dhonoraken wijinipun. Saderengipun nglampahi sesambungan marang Eric, Atika menika damel kasepakatan marang Eric.

(19) “Aku pengen gawe kesepakatan.” kandhane Atika langsung ngarah marang pokok persoalan. Rasane risi yen kesuwen basa-basi karo Eric. (Ardini Pangastuti, seri : 5)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih saderengipun Atika nglampahi sesambungan kangge dhonoraken wijinipun Eric, Atika damel kasepakatan marang Eric. Kasepakatan menika dipundamel Atika kangge sasampunipun dhonoraken wijinipun, Eric menika boten angsal madosi Atika saha putra saking wijinipun. Atika ngraos kuatos bilih Eric menika madosi dheweke saha putranipun, wewadi ingkang dipunsimpen menika dipunmangertos kaliyan sisihanipun saha kulawarganipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos kuwatos kaliyan Eric bilih sasampunipun nglampahi sesambungan menika Eric madosi piyambakipun saha putranipun, saengga Atika menika damel kasepakatan ingkang dipunginakaken dados janji ingkang kedah dipunugemi.

Paraga kaping pindo ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos kuwatos inggih menika paraga Mahendra. Paraga menika nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos kuwatos marang sisihanipun.

Mahendra menika ngraosaken kuwatos marang penggalhipun Atika Marang marasepuhipun. Atika menika ketingal risi bilih dipunsuwuni pirsa babagan putra kaliyan marasepuhipun.

(52) “Kowe aja duwe prasangka kang kaya mangkono iku marang wong tuwa. Panyakrabawa sing ora apik uga bakal nuwuhake hawa sing ora apik tumrap jiwa raga, mbuwang tenaga, ngregeti pikiran. Mikir sing positip wae. Bapak ibu olehe tansah takon merga saking tresnane marang kowe, mantue sing paling ayu, dadi otomatis ya kepingin ngdang putu sing lair saka guwa garbamu...”(Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan pacelthon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika ngraosaken kuwatos ngengingi Atika menika gadhah panyakrabawa awon marang marasepuhipun. Mahendra menika kuwatos bilih panyakrabawa ingkang boten sae menika dadosaken hawa ingkang boten sae tumrap jiwa raga, buwang tenaga saha pamanggihipun dados reget. Mahendra menika paring panglipur marang Atika bilih anggenipun menggalih menika ingkang *postif* kemawon, bapak ibu tansah nyuwun pirsa amargi saking tresnanipun marang Atika, mantunipun ingkang dipuntresnani. Mahendra menika uga ngraosaken kuwatos nalika pepinginanipun Atika kagungan putra sampun notol. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos bilih Atika menika manggihi perkawis ingkang dipunanggep boten saged paring momongan kaliyan marasepuhipun.

(54) “Wis ta. Mama percaya wae marang kamurahaNe Gusti Allah. Iki mung soal wektu wae. Atiku kandha kaya mangkono. Yen Mama selak ora kanthi, awake dhewe bisa mupu bocah utawa ngadhopsi anak ing Pantiasuhan.” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra ngraosaken kuwatos anggenipun pepinginanipun Atika ingkang ageng. Perkawis putra menika bilih sampun wekdalipun inggih dipunsukani, menawa boten sareh nengga, enggal mupu bocah saking Panti asuhan kemawon. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos bilih kekajenganipun Atika ingkang sampun notol kagungan momongan menika kanthi ngadhopsi putra wonten ing panti asuhan kemawon.

(44) Saplok Atika ngandheng, Mahendra dadi luwih cerewet marang bojone. Crewet jroning pangerten sing positip, kabeh mau merga saking tresnane uga kanggo njaga bayi sing ana kandhutane, aja nganti perkembangane ing njero kandhutan ibune keganggu. (Ardini Pangastuti, seri : 7)

Pethikan narasinipu pangaggit menika nggambaraken bilih Mahendra menika ngalmapahi *konflik psikis* ingkang awujud raos kuwatos. Mahendra menika ngraosaken kuwatos sasampunipun Atika menika ngandhut putra ingkang kaping pisan. Kanthi tresna saha kebak pangerten Mahendra menika njaga pangrembakaning bayi saha kandhutanipun sisihanipun sehat. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos bilih

kesarasan kandhutanipun Atika saha Atika piyambak menika ingkang dipunkajengaken.

(55) Mahendra krasa banget marang owah-owahane sing wadon iku. Nanging dheweke ora ngerti apa sing dadi jalarane. “Ma, kerik-kerik iki sliramu katon beda banget. Apa ana sing ngganggu pikiranmu? Apa kanthi ora sengaja aku wis natoni perasaanmu?” (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika ngraosaken ewah-ewahipun saking sisihanipun. Atika menika katos beda banget kaliyan padatanipun. Mahendra menika kuwatos bilih sampun damel kalepatan marang sisihanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos nilih manggihi kawontenanipun Atika ingkang beda kaliyan padintenanipun.

(57) “Ora. Aku mau saka kantor terus bablas mrengs. Rasah mikirake bocah-bocah. Kabeh tansah apik-apik wae. Ana mbok Nem lan uga Ibu sing melu ngurusi. Saiki dinggo ngaso ing kene, dileremake pikire, aja mikir sing warna-warna kareben cepet sehat.” Mahendra mbenakaken slimute Atika sing rada nyilak. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika tansah ngraosaken kuwatos ningali kawontenanipun Atika ingkang saweg gerah. Mahendra menika ngedika bilih Atika boten sah kuwatosaken kawontenanipun putra-putranipun. Wonten Mbok Nem saha marasepuhipun ingkang njaga Gilar, Riska saha

Riski. Mahendra menika kuwatos mliginipun kesehatanipun Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos bilih kawontenanipun Atika ingkang saweg gerah wonten ing griya sakit.

(60) “Sliramu isih kelingan nalika bali saka mal? Lha nalika sliramu mlebu kanggo ganti kae Gilar langsung cerita marang aku. Wektu iku satemene aku wis cubriya. Kok aneh. Ana apa, mosok mung ngelus-elus rambut ora oleh?” ujare Mahendra. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandaraken bilih Mahendra ngraosaken kuwatos ingkang dipunaturaken nalika kondhur saking mal. Gilar menika matur bilih Atika menika menging Om ingkang badhe ngelus rikmanipun Gilar. Mahendra menika ngraos cubriya, geneo wonten tiyang namung badhe ngelus rikma putrannipun boten angsal. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra ngraosaken raos kuwatos bilih Gilar ngaturaken menawi Atika menika boten marengaken sawenehipun om badhe ngelus rikmanipun Gilar.

Mahendra menika nglajengaken cariyos ingkang dipuncariosaken dening Eric marang dheweke. Patemon marang Eric dadosaken Mahendra mangertos perkawis ingkang sejatosipun dipunlampahi dening Atika saha Eric.

(62) “Maune aku isih durung percaya. Nanging sasuwene kekancan karo aku dhek jaman SMA biyen dheweke ora tau ngapusi. Dheweke tansah jujur marang aku. Lan sing nguwatke keyakinanku, dheweke menahi kalung marang aku.” Mahendra mandeng sing wadon. Pas manik mripate. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika dereng pitados kaliyan ingkang dipucariyosaken Eric. Salajengipun Mahendra menggalih bilih mangertos sipatipun Eric ingkang boten tau goroh marang dheweke. Mahendra menika langkung pitados ingkang sampun dipuncariyosaken Eric nalika Eric maringi kalung Atika ingkang rumiyin dawah. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos bilih Eric menika nyaosi kalungipun Atika ingkang dados bukti bilih ingkang dipun cariyosaken Eric mrnika leres.

(42) “Ma, sliramu kudu percaya marang tresnaku. Marang ketulusanku. Ora ana sing owah ing ati iki. Kanggoku Mama tetep Atika, kenya sing tak kenal sepisanan biyen. Pengantenku sing tak tresnani ing sadawaning wektu kanthi sawutuhing jiwa raga.”(Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten ing inggil menika ngandharake bilih Mahendra menika ngraosaken raos kuwatos ingkang dipunlampahi dening sisihanipun ingkang saweg gerah. Mahendra menika paring pannglipur bilih raos tresnanipun Mahendra marang Atika menika boten kirang. Atika menika tetep dados sisihanipun ingkang sami nalika pitepangan ing sepisanan. Wanita ingkang dipuntresnani kanthi sadawaning wekdal saha sawutuhing jiwa raga. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen

id, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken bilih Atika menika ngraos wekdalipun sampun celak.

Paraga kaping tiga ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos kuwatos inggih menika paraga Eric. *Konflik psikis* ingkang dipun lampahi dening parga Eric menika ketingal wonten ing ngandhap menika.

(77) Ing mobil Atika mung meneng. Eric uga ora ngomong apa-apa senajan satemene dheweke pengin cerita utawa omong akeh marang “Sandra”, wanita sing mentas dikenal, wanita sing beda karo wanita-wanita liyane sing tau mampir ing uripe. (Ardini Pangastuti, seri : 6)

Pethikan narasinipu panggangit wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Eric menika boten gadhah kuwanen wicanten marang Atika. Woten ing sawenehipun dalan tumuju mal Atika namung mendel kemawon. Sejatosispin Eric menika badhe ngendika ingkang kathah marang Atika, wanita ingkang saweg dipuntepang ingkang beda kaliyan wanita-wanita sanes ingkang namung pados kepuasan marang dheweke. Eric menika uga namung mendel amargi ngraosaken kuwatos menawa lepat anggenipun matur menika dadosaken ngremenaken penggalhipun Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking *struktur* kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos kuwatos bilih manggihi Atika ingkang mendel kemawon menggalih sesambungan ingkang sampun dipunlampahi.

Paraga salajengipun ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos kuwatos inggih menika paraga Ibu. Paraga Ibu menika ngraosaken raos kuwatos amargi mantu kinasihipun, Atika dereng ngandhut putunipun.

(81) “E, ngomong-ngomong wis wiwit nyidham durung, Wuk?” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

(82) “Piye Wuk, wis ana tandha-tandha?” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

(83) “Iki wis tanggal 12 ya Wuk, tamune wis teka durung?” (Ardini Pangastuti, seri : 3)

Pethikan perangan wicanten wonten ing inggil menika saking paraga Ibu. Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Ibu menika ngraosaken raos kuwatos mantu kinasihipun dereng ngandhut putunipun. Ibu menika tansah nyuwun pirsamarang Atika babagan kandhutanipun, sampun nyidham menapa dereng. Ibu menika ngantos mangertos siklus menstruasipun Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Ibu ngraosaken kuwatos bilih mantu kinasihipun Atika sampun dangu anggenipun damel bale wisma dereng dipunsukani momongan.

Paraga kaping sekawan ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos kuwatos inggih menika paraga Tante Lisa. Konflik psikis ingkang dipunlapahi dening Tante Lisa ketingal wonten ing ngandhap menika.

(86) “Nanging saka rumangsane tante swasanane kok piye ngono, ya.” Tante Lisa isih terus ngiling-ilinge saindenge ruang. (Ardini Pangastuti, seri : 4)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika nggandharaken biih Tante Lisa menika ngraosaken kawontenan ingkang beda saking ruangan kantoripun Atika. Tante Lisa menika ngraosaken raos kuwatos nalika ningali kawontenan ruangan kerjanipun Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Tante Lisa menika ngraosaken raos kuwatos bilih kawontenan ruang kerjanipun Atika ingkang beda kados padatanipun.

(87) “O.. tante ngerti. Sakliyane kaprabawan werna cat ing ruangan, kuwi sik njalari.” Tante Lisa nudingi lukisan sing cumenthel ing sandhuwure. Lukisan telaga ing satengahe wana. (Ardini Pangastuti, seri : 4)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharakn bilih raos kuwatos ingkang dipunraosaken Tante Lisa menika saking lukisan ingkang cumenthel ing tembok ruangan kerjaipun Atika. Lukisan telaga wonten ing tengahing wana menika ingkang jalari kawontenan ruangan kerjanipun Atika dados katon beda. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Tante Lisa menika ngraosaken raos kuwatos bilih ingkang njalari kawontenan ruang kerjanipun Atika menika amargi cat warna ungu saha lukisan telaga wonten ing satengahing wana.

Paraga pungkasan ingkang nglampai konflik psikis ingkang wujudipun raos kwatos inggih menika paraga Gilar. Paraga menika ngraosaken kuwatos ningali kawontenan Mamanipun ingkang dipunaturaken marang Papanipun.

(89) “Pa, mau ing mal Mama kepanggih karo sawenehe Om...” (Ardini Pangastuti, seri : 14)

(92) “Pa, aku arep kandha karo Papa, nanging iki rahasia, lho.” Bisike Gilar sawise mamahe ora keton. (Ardini Pangastuti, seri : 13)

Pethikan perangan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih paraga Gilar menika ngraosaken raos kuwatos ningali kawontenanipun Atika ingkang beda kados padatanipun. Gilar menika matur marang Mahendra bilih nemahi tumindakipun Atika ingkang beda kados padatanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Gilar menika ngraosaken raos kuwatos bilih kawontenan ingkang dipunlampahi dening Atika nalika kepanggih om wonten ing mal.

Konflik psikis ingkang awujud raos kuwatos menika, dredah ingkang ngraosaken kuwatos bilih ningali kawontenanipun dhirinipun utawa paraga sanes ingkang saweg nglampahi perkawis. Paraga ingkang ngraosaken raos kuwatos menika ngraosaken kawontenan saha ewah-ewahanipun paraga sanes. Raos penglipur menika uga dipunginakaken kangge paring panglipur kangge tiyang sanes ingkang saweg nandhang perkawis. *Konflik* ingkang awujud raos kuwatos menika tuwuh saking kekajengan dipunajab beda kaliyan kawontenanipun, ananging dadosaken raos kuwatos marang paraga sanes ingkang dipuntresnani.

Wonten ing cariyos menika nggambaraken bilih paraga Atika menika ngraosaken raos kuwatos amargi sampun sedasa taun bangun bale wisma dereng dipunsukani

momongan. Paraga Mahendra menika nglampahi raos kuwatos nalika nemahi ewah-ewahan sisihanipun ingkang beda kados padatanipun. Dene paraga Eric menika ngraosaken raos kuwatos kaliyan kalepatanipun nalika nindakaken sesambungan kaliyan sisihanipun kancanipun SMA. Paraga Ibu manika ngraosaken kuwatos bilih mantu kinasihipun dereng wonten tandha-tandha ngandhut putunipun. Salajengipun paraga Tante Lisa menika ngraosaken kuwatos nalika ningali kawontenanipun ruangan keranipun Atika ingkang beda kaliyan padatanipun saha paraga Gilar ingknag ngraosaken kuwatos ningali kawontenanipun Mamanipun ingkang beda kaliyan paditenanipun.

Konflik psikisingkang kalebet *ego* menika *konflik* ingkang nggambaraken perkawis manungsa amargi wonten dredah ing penggalhipun. *Konflik psikis* ingkang kalebet *ego* menika tuwuh saking kekajenganipun paraga ingkang beda kaliyan kasunyatanipun. Saking kekajengan ingkang beda kaliyan kasunyatanipun menika dadosaken *konflik* wonten ing pengalihipun. Nalika dredah menika ngrembaka wonten ing napsu-napsu sampun dipunpenggalih, dadosaken wujud *konflik psikis* ingkang sampun wonten raos ingkang dipunginakaken kangge nimbang-nimbang kaputusan ingkang dipunpados. Wujud *konflik psikis* ingkang sampun dipunpenggalih inggih menika iba saha kuwatos. Wujud *konflik psikisingkang* kalebet wonten ing *struktur* kapribadhen *ego* inggih menika raos iba saha kuwatos. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *ego* menika langkung kiyat

saking struktur kapribadhen *id*, amargi para paraganipun ngraos sampun saged menggalih kanthi cara nimbang-nimbang kange damel kaputusan.

c. *Super ego*

Konflik psikisingkang kalebet *super ego* menika *konflik* ingkang nggambaraken perkawis manungsa amargi wonten dredah ing penggalhipun. *Konflik psikis* ingkang kalebet *super ego* menika tuwuh saking kekajenganipun paraga ingkang beda kaliyan kasunyatanipun. Saking kekajengan ingkang beda kaliyan kasunyatanipun menika dadosaken konflik wonten ing penggalhipun. Nalika dredah menika ngrembaka napsu-napsunipun sampun saged dipunkontrol, wonten ing hati nurani. Hati nurani menika dadosaken wujud *konflik psikis* ingkang dipunlampahi para paraganipun kanthi dipunpenggalih. Wujud *konflik psikis* ingkang sampun dipunkontrol hati nurani inggih menika nyesel saha nemtokaken pilihan. Wujud *konflik psikisingkang* kalebet *id* dipunrembag kados wonten ing ngandhap menika.

1) Nyesel

Konflik psikis ingkang wujudipun raos nyesel menika dredah ingkang wujudipun raos nyesel saking tumindak dhirinipun utawa tiyang sanes wonten ing kawontenanipun. *Konflik* menika dadosaken dredah wonten ing penggalhipun paraga. *Konflik psikis* ingkang awujud raos nyesel menika bilih tumindak ingkang dipunlampahi menika dadosaken kalepatan. Tiyang ingkang nindakaken kalepatan menika ngraos nyesel marang tumindakipun. Wonten ing cariyos menika, *konflik*

psikis ingkang wujudipun raos nyesel menika wonten ing paraganipun Atika. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis* ingkang wujudipun raos nyesel paraga Atika ketinggal wonten ing ngandhap menika.

(11) “Geneya biyen aku kok ora gelem sareh? Geneya aku kok grusa-grusu njupuk keputusan edan, nampa winih saka priya liya.” (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan wicantenanipun batosipun Atika wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika ngraosaken raos nyesel tumrap tumindakipun. Atika menika ngraosaken nyesel amargi boten purun sareh. Atika menika kesesa anggenipun damel kaputusan tumrap tumindakipun ingkang sampun nampa wiji ingkang dipundhonoraken priya sanes. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika ingkang ngraosaken raos nyesel bilih menapa boten saged sareh nengga dipunsukani momongan.

(13) “Oh, njenengan ora ngerti sing sanyatane. Gilar dudu anakmu. Nanging anake priya liya sing nandur wijine ing anggaku,” jerite Atika.” (Ardini Pangastuti, seri : 10)

Pethikan wicantenan batosipun Atika menika ngandharake bilih tika saweg nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos nyesel. Atika menika ngraosaken nyesel tumrap tumindakipun. Gilar menika dede putranipun Mahendra, ananging wiji saka prisa sanes. Wiji saking priya sanes ingkang dipundhonoraken wonten ing goa garbanipun Atika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*,

amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih sampun nglampahi kalepatan pados priya ingkang dhonoraken wijinipun dhateng piyambakipun.

(15) Mahendra rumangsa seneng, ora mangkono tumrap calon ibu si jabang iku. Perasaane Atika kosok baline. Dheweke kaya ketampeg. Atine kagoncang. Luwih nemen tinimbang sing dialami sadurunge. Ngandhute kanggo sing kaping loro iki wis mahanani atine Atika Ajur mumur. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan narasinipun panganggit wonte ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika langkung ngraosaken raos nyesel. Ngandhut ingkang kaping pindho menika dadosaken batos Atika ajur mumur. Atika menika ngraos Mahendra boten saged paring momongan saengga Atika menika damel kaputusan ingkang lepat sampun nampa wiji saking priya sanes. Atika nnglampahi *konflik psikis* amargi Atika ngandhut putra saking wijinipun Mahendra ingkang dipunkinten boten saged paring momongan. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih nalika ngandhut ingkang kaping kalih dadosaken gerahing batos bilih Mahendra menika saged maringi putra kembar dhateng Atika.

(24) “Iku woh saka tumindakku sing ora diridhoi Gusti Allah. Saengga panjenenganNe ngukum aku kanthi diparingi anak sing kaya iku. Oh, aku pancen dosa,” tangise Atika saben-saben nyawang rupane anake. (Ardini Pangastuti, seri : 9)

Pethikan penggalahipun Atika wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika ngraosaken nyesel marang tumindakipun. Putra saking wijinipun Eric menika dadosaken putra ingkang radi idhiot. Saben Atika ningali Gilar, kemutan

anggenipun sampun nindakaken kalepatan nampa wiji saking priya sanes. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih woh saking tumindakipun inggih menika putra ingkang radi idhiot.

(25) Bab kuwi sik mahanani Atika rumangsa kesiksa. Dheweke rumangsa dioyak rasa salah merga wis ngapusi maratuwane lan uga Mahendra, bojone. Oh biyen dheweke ora tau mikir adoh tekan semono. Dikira sawise bayi lair ya wis. Persoalan rampung. Nanging jebul ora. Ati nuranine tansah brontak. Ora bisa nampa tumindake kang wis ngapusi wong-wong kinasih iku. (Ardini Pangastuti, seri : 9)

Pethikan narasinipun panganggit wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika ngraosaken nyesel marang tumindakipun. Atika menika ngraosaken nyesel bilih tumindakipun ingkang lepat ingkang sampun goroh marang sisihanipun saha marasepuhipun. Penggalhipun Atika nalika bayi saking wijinipun Eric menika lair, perkawisipun sampun paripurna, ananging dadosaken batosipun Atika ngraos nyesel marang tumindakipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih sampun nglampahi kalepatan goroh marang garwa, tiyang sepuh saha sedaya kulawarganipun.

(28) Dina-dina sabanjure Atika wis ora bisa ndhelikake maneh rasa gorehe ing sangarepe bocah-bocah lan bojone. Dheweke luwih akeh meneng. Raine katon sentrut nawung dhukita. Pokoke Atika saiki wis ora kaya Atika sing biyen maneh. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan narasinipun panganggit wonten ing inggil menika nggambaraken bilih ngraosaken nyesel pengalihipun boten saged dipundhelikaken malih. Atika menika langkung kathah mendhel kemawon. Pasuryanipun katon sentrut ketingal saweg nandhang perkawis ingkang awrat beda kaliyan padintenanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih boten saged ndhelikake raos gorehipun wonten ing sangajengipun kulawarganipun.

(29) Satemene wis suwe Atika kepingin terus terang marang Mahendra. Nanging saben-saben arep ngomong, lambene rasane kaya kekunci. Dheweke wedi banget lan uga ora tegel . sebab miturut Atika, ora ana wong sing apike ngungkuli bojone. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih sejatosipun Atika menika badhe matur jujur marang Mahendra perkawis ingkang dipunlampahi. Saben badhe matur tutukipun Atika ngraos kados kekunci boten kagungan kuwanen. Atika menika ngraos nyesel marang tumindakipun, boten tegel damel pinggeting batosipun Mahendra amargi boten wonten tiyang ingkang langkung sae saking sisihanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih sampun dangu menika badhe matur jujur dhateng Mahendra, ananging boten kagungan kekiyatan kangge ngaturaken.

(32) “Ora, Pa. Aku ora tenang yen durung oleh pangapuramu. Aku wis nidakake kesalahan sing ora bisa diapura. Aku dosa marang Papa. Wis suwe aku kepingin ngaku. Nanging aku ora duwe kuwanen. Nanging saiki wektune aku kudu terus

terang. Ajalku wis cepak. Aku ora pingin mati kanthi gawa wewadi iku,” kandhane Atika kanthi swara pedhot-pedhot. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Atika menika dereng tenang menawa dereng angsal pangapura saking sisihanipun. Atika menika ngraos nyesel sampun nglampahi dosa marang Mahendra. Atika badhe matur wewadi ingkang dipunsimpen marang Atika. Atika menika ngraosaken bilih wekdalipun sampun badhe telas, saengga badhe matur kalepatan ingkang sampun dipunlampahi. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken nyesel menawi dereng dipunapunten dening Mahendra, amargi sampun nglampahi kalepatan ingkang ageng.

(33) “Aku rumangsa dosa, Pa. Dosa marang njenengan. Merga aku wis nglakoni tumindak sing ora pantes dilakoni dening wanita becik-becik. Tak kira iki ukuman saka Gusti Allah marang aku. Mbokmenawa sedhela maneh aku bakal mati. Tulung, aku titip Gilar. Rengkuhen kaya anakmu dhewe,” kandhane mungkasi cerita. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Atika kaliyan Mahendra. Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih ngraosaken raos nyesel saking dosanipun marang Mahendra. Atika menika sampun nglampahi lelampahan ingkang boten sae dipunlampahi dening wanita ingkang sae. Atika ngraos penyakit ingkang dipunraosaken menika ukuman saking Gusti Allah. Atika menika ngraosaken bilih wekdalipun sampun celak, badhe titip nggulawentah Gilar kados

putranipun piyambak. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih sampun nglampahi tumindak lepat ingkang boten pantes dipunlampahi dening wanita ingkang becik.

(34) “Aku luwih rumangsa dosa, Pa. Dosaku ngluwihi sadurunge. Rasane aku wis ora pantes maneh kanggo urip.” Pangawuhe Atika ing antarane nrocos banyu mripat. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Atika menika ngraos dosa. Dosanipun langkung kathah tinimbang saderengipun. Atika menika ngraos nyesel marang tumindakipun saengga nraosaken sampun boten pantes malih gesang wonten ing donya menika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nyesel bilih sampun nglampahi kaleptan ingkang ageng menika boten pantes gesang malih.

Konflik psikis ingkang awujud raos nyesel menika dredah ingkang ngraosaken nyesel tumrap tumindakipun. Paraga menika ngraosaken raos nyesel saking kalepatan ingkang dipunlampahi. *Konflik* ingkang awujud raos nyesel menika tuwuh amargi kekajengan ingkang dipunlampahi menika dadosaken kalepatan.

Wonten ing cariyos menika nggambaraken bilih paraga Atika ngraosaken bilih ngraos nyesel marang tumindakipun ingkang lepat. Kalepatan Atika menika saking sesambunganipun kaliyan priya sanes ingkang sampun dhonoraken wijinipu n marang Atika. Atika ngraos dosanipun menika ageng sanget marang Mahendra,

saengga ngraos wekdalipun menika sampun celak. Atika menika badhe nitipaken Gilar marang Mahendra ingkang dipungulawentah kanthi sasae-saenipun kados putranipun piyambak.

2) Nemtokaken pilihan

Konflik psikis ingkang wujudipun raos nemtokaken pilihan menika dredah ingkang wujudipun damel kaputusan kangge nemtokaken tumindak dhirinipun. *Konflik* menika dadosaken dredah wonten ing pengalihipun paraga. *Konflik psikis* ingkang awujud raos nemtokaken pilihan menika bilih tumindak ingkang dipunlampahi menika dadosaken kalepatan. Tiyang ingkang damel kaputusan menika ngraos kedah wonten ewah-ewahan tumrap tumindakipun. Wonten ing cariyos menika, *konflik psikis* ingkang wujudipun raos nyesel menika wonten ing paraganipun Atika, Mahendra saha Eric. Wonten ing tabel 2, *konflik psikis* ingkang wujudipun raos nyesel paraga Atika ketingal wonten ing ngandhap menika.

(17) Wanita iku wiwit bisa mesem amba, bisa nampa kahanane Gilar lan jroning ati janji bakal nggulawentah Gilar kanthi saapik-apike. (Ardini Pangastuti, seri : 11)

Pethikan narasinipun panganggit wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika nemtokaken pilihanipun kanthi saged mesem kanthi amba Atika badhe nampa kawontenanipun Gilar. Atika menika janji bilih badhe nggulawentah Gilar kanthi sasae-saenipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking *struktur* kapribadhen *id*,

amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih Atika menika sampun saged nampa kawontenanipun Gilar ingkang radi idhiot.

Nalika mireng pangandikanipun sisihanipun kados tumetesi embun wonten ing batosipun. Atika kados kagungan semangat malih kangge sehat saking penyakitipun.

(35) Tembung-tembung sing kawetu saka lesane bojone iku kaya tumetese banyu bening sing nelesi atine. Krasa anyles. Atika rumangsa kaya oleh kekuatan anyar kanggo gumregah. Dheweke nyadhiri marang kesalahane, lan kaya sing dikandhakake dening bojone, yen putus asa iki ora bakal ngrampungake masalah. Demi bojone, demi anak-anake, demi keluargane sing ditresnani, Atika janji bakal berjuang supaya cepet pulih kesehatane lan bali kumpul ing satengah-tengah keluarga kaya wingi uni. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan narasinipun panganggit woten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos nemtokaken pilihan. Nalika Atika menika ngraosaken raos nyesel ingkang ageng, pangandikanipun Mahendra kados embun ingkang tumetes ing batosipun Atika. Atika kados kagungan kekiyatan kangge gesang dandosi kelepatanipun. Raos *putus asa* menika boten saged ngrampungaken perkawis. Kanthi janji marang sisihanipun saha kulawarganipun, Atika ngupaya kedah dhangan saha saged nggulawentah putra-putranipun malih. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih saking ngendikanipun Mahendra menika dadosaken semangat kangge Atika nglampahi pagesangan ingkang kanthi sae, dados garwa saha ibu ingkang sasae-saenipun.

Paraga salajengipun ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos nemtokaken pilihan inggih menika paraga Mahendra. Paraga Mahendra menika ketinggal nglampahi *konflik psikis* wontenn ing ngandhap menika.

(47) Satemene wis suwe Atika anggone ngoyak-oyak ngajak menyang dhokter kanggo nglakoni tes kesuburan. Ananging mahendra tansah semaya. Alesane wong umur kekarone isih pada dene enome, yen pancen tinakdir duwe momongan, yen wis titiwancine anak kuwi rak ya mesthi bakal lair. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan narasinipun panganggit wonten ing inggil menika nggambaraken bilih Atika menika ngoyak-oyak anggenipun chek-up marang dhokter kangge tes kesuburan. Mahendra menika nemtokaken pilihan kanthi ngendika marang Atika bilih sampun wekdalipun dipunsukani momongan uga dipunsukani putra. Menawa sampun titi wancinipun uga dipunsukani momongan dhumateng Gusti Allah. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Atika menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih kanthi nglampahi tes kesuburan menika saged dipunmangertosi sebabipun dereng kagungan momongan.

(49) kepepete pancen kudu nglakoni operasi, paling ora gaweane iki kudu dirampung-rampungke dhisik, lagi jupuk cuti. (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan narasi wonten ing inggil menika nggambaraken bilih kedah nglampahi operasi menika kedah ngrampungaken padaelan rumiyin. Mahendra menika nemtokaken pilihan nglampahi opreasi penyumbatan supados kagungan momongan, ananging kedah ngrampungaken padamelanipun saengga angsal mundhut cuti kangge operasi. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang

kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih purun nglampahi operasi, ananging badhe ngrampungaken padamelaiipun rumiyin.

(50) “Wes ta Ma, kowe aja suntrut kaya ngono kuwi. Gusti kuwi Maha Asih. Percayaa marang kemurrahan-Ne. Rak dhokter mau ngendika ora ana kelainan apa-apa, kajaba mung penyumbatan sethithik. Lan kuwi bisa ditanggulangi. Dadi kita isih duwe kesempatan kanggo duwe momongan. Iki mung soal wektu wae. Ora perlu sedih kaya iku.” (Ardini Pangastuti, seri : 1)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih mahendra menika nemtokaken pilihan boten sah kuwatos. Mahendra menika pitados dhumateng Gusti Allah. Perkawis menika namung babagan penyumbatan sekedhik saha saged dipunoperasi. Mahendra saha Atika menika taksih kagungan kesempatan kangge kagungan momongan. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika nemtokaken pilihan bilih kanthi sareh nengga dipunsukani momongan.

(51) “Yen wis wektune mengko rak ya diparingi. Aku yakin kuwi. Wong aku saka keluarga subur, sliramu uga. Ora ana masalah. Sabar wae, Ma.” Kandhane Mahendra saben-saben Atika ngomongake soal anak. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika nemtokaken pilihan pitados dhumateng kamurahanipun Gusti Allah. Miturut Mahendra, Mahendra kaliyan Atika menika keturunan saking kulawarga ingkang

subur. Dados kanthi sareh kedah nengga dipunsukani momongan. Mahendra menika nemtokaken pilihan kanthi sareh nemahi kawontenaipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih ingkang sampun wekdalipun, dpiunsukani momongan.

(41) “Wis, Ma. Rasah dipikir. Sing penting kabeh tinemu slamet ora dumadi apa-apa. Wong ki kadhang yo ngono kuwi. Sok lali. Lali yen diliwati kuwi dalan umum, saengga menggak-menggok kepenake wae.” Panyepihe Mahendra kanggo ngeleremake emosine Atika. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

(53) “Ra sah sedhih, Sayang. Ironing minggu iki gaweanku tak rampung-rampungke, ben minggu ngarep aku bisa operasi.” Swarane Mahendra alus ing cedhake kuping karo ngrangkul awake saka mburi. (Ardini Pangastuti, seri : 2)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika nemtokaken pilihan ngadhepi kawontenan menika kanthi sareh. Mahendra menika ngleremake manahipun Atika ingkang ketingal duka amargi wonten tiyang ingkang ngawur anggenipun medhot marga. Miturut Mahendra kathah tiyang ingkang boten kemutan bilih marga ingkang dipunlampahi menika dados papan umum, dados sakepenakipun piyambak anggenipun nglampahi. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih kanthi sareh saha boten sedhih anggenipun saweg nengga dipunsukani momongan.

(61) “Aku wis ngerti, Ma. Aku wis ngerti kabeh kuwi. Sebab wong sing mbok ceritakake kuwi kancaku. Dheweke ngaku lan crita akeh-akeh marang aku.” Kandhane Mahendra entheng, kaya-kaya tanpa sangan. Sikape ora ana sing owah babar pisan. Tetep kalem, lembut, kebak asih kaya biasane. (Ardini Pangastuti, seri : 15)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Mahendra menika nemtokaken pilihan ngleresaken cariyosipun Atika. Mahendra menika sampun mangertos ingkang sampun dipunlampahi dening Atika. Kancanipun Eric menika ingkang sampun nyariosaken wewadinipun. Kanthi sareh tanpa sangan sikapipun Mahendra tetep kalem, alus, kathah tresna kados padatanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih kanthi sareh ngandharaken bilih ingkang dipuncariyosaken Atika inggih menika Eric kancanipun rikala SMA.

(63) “Rasa cubriyaku iku pungkasane oleh jawaban seminggu sabanjure nalika Eric nelpon aku, ngajak kepanggih ing sawenehe restoran. Ing kono Eric cerita sakabehe. Dheweke olehe ngerti yen sliramu kuwi bojoku merga meneng-meneng mbuntuti mobil sing mbok tumpaki karo bocah-bocah. Dheweke weruh aku nang teras, lagi ngadhang sliramu karo nocah-bocah bali saka mal.” Mahendra banjur nyritakake sapatemone karo Eric. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika nemtokaken pilihan kangge kepanggih kaliyan Eric. Miturut Mahendra sedaya babagan ingkang wonten gegayutanipun kaliyan kulawarganipun

dipundadosaken prioritas ingkang kaping sepisan. Eric menika nyariosaken bilih wanita ingkang nampa wijinipun menika Atika, sisihanipun Mahendra kancanipun Eric rikala SMA. Eric mangertos bilih Atika menika sisihanipun Mahendra amargi nalika Atika kondhur saking mal dipuntututi Eric saking wingkingipun saha ningali Mahendra ingkang mapag sisihan saha putra-putranipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih Eric menika nututi Atika dumugi griyanipun kangge mangertosi kawontenanipun Atika.

(64) “Nalika mbalekake kalung iku Eric kandha, dheweke njaluk ngapura lan wis mutusake arep ninggalake kutha iki. Dheweke arep melu kapal sing lelayaran menyang luar negri. Dheweke uga wanti-wanti titip Gilar supaya aku nggulawentah bocah iku ora beda karo anakku dhewe. Lan aku wis nyanggupi.” Mahendra mungkasi ceritane. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing ingil menika antawisipun paraga Mahendra kaliyan Atika. Pethikan menika ngandharaken bilih Eric menika pesen marang Mahendra supados nyuwun pangapunten ngengingi tumundakipun ingkang lepat. Eric uga nyuwun pamit badhe tumut kapal ingkang lelayaran wonten ing sajabaning nagara kanthi nitipaken Gilar marang Mahendra supados njaga putranipun. Mahendra menika nemtokaken pilihanipun badhe nggulawentah Gilar kanthi sasae-saenipun kados putranipun piyambak. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih

maringaken kalung kagunganipun Atika ingkang dawah nalika sasampunipun nglampahi sesambungan.

(65) “Kalung kuwi pancen bener duwekmu, Atika, sigaran nyawaku. Aku bisa niteni, merga kalung kuwi kalung sing kita suku nalika arep nikah biyen. Ana inisial MA ing es-esane. Singkatan saka Mahendra lan Atika.” Swarane Mahendra isih tetep sareh. (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika nemtokaken pilihan kanthi sareh maringi kalung ingkang dipunbalekaken dening Eric. Kalung iku kagunganipun Atika. Kalung menika dipunpundhut nalika rumiyin badhe nikah ingkang wonten inisial MA singkatan saking Mahendra saha Atika. Paraga Mahendra menika ketingal nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun nemtokaken pilihan kadosta wonten ing ngandhap menika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih kanthi sareh nedahaken kalung ingkang dipunparingi Eric ingkang dados bukti sesambunganipun Atika kaliyan Eric.

(69) “Soal Gilar, Mama kudu percaya yen aku bisa nampa bocah kuwi kanthi legawaning ati. Dheweke anakku, uga anakke kancaku. Kaya sing diamanatke dening kancaku, aku bakal njaga lan nggulawentah bocah kuwi kaya apa mensthine. Mama uga kudu percaya marang janji Allah, yen wong kuwi gelem ngakeni lan dandani kesalahan, panjenenganE bakal paring dalan kang luwih apik.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahendra menika nemtokaken pilihanipun kanthi legawaning manah badhe nggulawentah Gilar ingkang sasae-saenipun kados ingkang dipunamanataken dening Eric. Eric menika

ngendika bilih Atika menika kedah pitados dhumateng janjinipun Gusti Allah, bilih tiyang ingkang purun ngleresaken kalepatanipun bakal pinaringan marga ingkang sasae-saenipun. Mahendra menika nemtokaken pilihan kanthi raos kebak tresna menika. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih saged nampi kawontenanipun Gilar ingkang dipungulawentah kanthi sasae-saenipun.

(40) “Ma, sliramu kudu percaya marang tresnaku. Marang ketulusanku. Ora ana sing owah ing ati iki. Kanggoku Mama tetep Atika, kenya sing tak kenal sepisanan biyen. Pengantenku sing tak tresnani ing sadawaning wektu kanthi sawutuhing jiwa raga.” (Ardini Pangastuti, seri : 16)

Pethikan pacelathon wonten ing inggil menika ngandharaken bilih Mahaendra menika nemtokaken pilihan kanthi sareh saha tresna marang siishanipun. Mahendra menika nemtokaken pilihan boten wonten ingkang owah raos tresnanipun marang Atika sinaosa Atika sampun nglampahi kalepatan ingkang ageng. Mahendra menika kanthi kebak raos tresna bakal nresnani Atika kanthi sadawaning wekdal saha sawutuhing jiwa raganipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Mahendra menika ngraosaken raos nemtokaken bilih kanthi raos tresna dhateng Atika kanthi sawutuhing jiwa raga.

Paraga pungkasan ingkang nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun raos nemtokaken pilihan inggih menika paraga Eric. Paraga Eric menika ketinggal saweg

nglampahi *konflik psikis* ingkang wujudipun nemtokaken pilihan kados wonten ing ngandhap menika.

(73) “Mesthi kowe ora tau bayangake yen Sandra sing tak ceritakake ora liya sisihanmu. Maaf Mahendra, aku ora ngerti. Bener-bener ora ngerti.” Swarane Eric kaya palu anteb sing ngantem dhadhane. (Ardini Pangastuti, seri : 14)

Pethikan wicanten wonten ing inggil menika antawisipun paraga Eric kaliyan Mahendra. Pethikan menika ngandharaken bilih Eric menika nemtokaken pilihanipun kanthi nyariosaken sedaya kalepatan wonten ing lelampahanipun. Eric menika nyariosaken bilih Eric menika ngraos padamelan ingkang dipunlampahi menika lepat nalika ngraosaken sesambungan kaliyan Sandra, wanita ingkang saguh bayar kangge nampa wijinipun saking Eric. Sandra ingkang dpiunmaksud dening Eric menika Atika. Sisihanipun Mahendra. Kanthi nyuwun agunging pangapuntèn Eric menika matur bilih dhirinipun boten mangertos menawa Sandra menika Atika sisihanipun Mahendra. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking struktur kapribadhen *id*, amargi paraga Eric menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan bilih nyariosaken sesambungan ingkang nate dipunlampahi kaliyan Sandra ingkang sejatosipun Atika, garwanipun Mahendra.

Konflik psikis ingkang awujud raos nyesel menika dredah ingkang ngraosaken nemtokaken pilihan tumrap tumindakipun. Paraga menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan saking hati nuraninipun kangge dhirinipun piyambak utawa kangge tiyang sanes. *Konflik* ingkang awujud raos nemtokaken pilihan menika tuwuh

amargi kekajengan ingkang badhe dipunlampahi menika kangge ngleresaken sedaya tumindak saha kekajenganipun ingkang dipunraos lepat.

Wonten ing cariyos menika nggambaraken bilih paraga Atika ngraosaken bilih badhe berjuang nglawan penyakitipun supados enggal dhang. Atika menika uga janji marang dhirinipun supados nggulawentah putra-putranipun kaliyan Mahendra. Paraga Mahendra menika ngraosaken nemtokaken pilihanipun bilih kanthi sabar nyariosaken sedaya ingkang sampun dipuncariosaken Eric. Mahendra menika uga nemtokaken pilihan nresnani Atika kanthi sadawaning wekdal sawutuhing jiwa raga saha janji bakal nggulawentah Gilar ingkang sasae-saenipun kados putranipun piyambak. Paraga Eric menika ngraosaken raos nemtokaken pilihan menika nalika nyariosaken kalepatanipun marang Mahendra. Eric menika nyuwun agunging pangapunten bilih boten mangertos menawa Sandra menika Atika, sisihanipun Mahendra kanca rikala SMA rumiyin.

Sipat ingkang kalebet *super ego* menika sipat ingkang dipunwastani hati nurani ingkang dipunginakaken kangge ngontrol kekajengan-kekajenganipun. Saengga saged bedakaken sipat-sipat ingkang sae utawa asor. Dados sipat-sipat ingkang kalebet *super ego* wonten ing panaliten menika hati nurani ingkang ngontrol kekajengan-kekajengan manungsa ingkang kangge bedakaken tumindak sae utawa asor. Wujudipun sipat-sipat *ego* menika ngontrol nepsu-nepsu ingkang migunakaken hati nuranipun kangge mendhet kaputusanipun. *Konflik psikis* menika manggihaken bilih *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *super ego* menika langkung kiyat saking

struktur kapribadhen *id*, amargi para paraganipun ngginakaken hati nuranipun kanthi ngontrol kekajengan-kekajengan ingkang dipunlampahi.

Saking asiling panaliten saha pirembagan wonten ing inggil menika dipunpanggiaken wonten gegayutaning fungsional antawisipun *psikologi* kaliyan sastra. Teori *psikologi* menika dipunginakaken kangge ngandharaken saha nafsiraken karya sastra cariyos sambung Rembulan Wungu. Teori *psikologi* wonten ing panaliten menika dipunginakaken panaliti kangge ningali sipat saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi sedaya paraganipun wonten ing cariyos Rembulan Wungu menika dipunsebabaken saking kekajengan para paraganipun ingkang beda kaliyan kawontenan ing kasunyatanipun. Miturut Freud, *konflik* menika dipunraosaken dados *pertentangan* antawisipun kekajengan ingkang boten jumbuh kaliyan kawontenanipun saengga dadosaken *ketegangan emosional*. Dhata wujud sipating paraga saha *konflik pikis* ingkang dipunlampahi deninig sedaya paraganipun wonten ing cariyos Rembulan Wungu menika ketingal tigang welas sipat wonten tigang *struktur* kapribadhen inggih menika ingkang kalebet *id* (sipat polos, pados kepuasan, gampang *putus asa* saha gampang kenging pengaruh), ingkang kalebet *ego* inggih menika (sipat gemati, wicaksana, ngawigatosaken, tresna saha pendhirian ingkang kiyat) saha ingkang kalebet super ego inggih menika (sipat ngakeni kalepatan, sareh saha netepi janji). Salajengipun ketingal wonten pitung *konflik psikis* wonten ing tigang *struktur* kapribadhen ingkang kalebet *id* inggih menika (konflik psikis ingkang wujudipun raos emosi, raos cuwa saha raos bingung), ingkang kalebet wonten ing *ego* inggih menika (konflik psikis ingkang wujudipun raos iba saha raos kuwatos),

ingkang kalebet wonten ing super ego inggih menika (konflik psikis ingkang wujudipun raos nyesel saha raos nemtokaken pilihan).

Sigmund Freud menika ngandharaken bilih pagesangan *psikis* manungsa menika adhedhasar *energi psikis* menika dipunsaluraken saha dipunginakeken miturut *id*, *ego* saha *super ego*. Tigang *aspek struktur* kapribadhen menika ingkang dados fungsi, sipat, piranti saha pamanggihipun manungsa kangge ngampahi pagesanganipun. Tigang *aspek struktur* kapribadhen menika wonten gegayutanipun setunggal *struktur* kaliyan *struktur* sanespiun saengga boten saged dipunpisahaken saking pengaruhipun. Sipating paraga saha *konflik psikis* menika saged kalampahan antawisipun saking tigang *aspek struktur* kapribadhen ingkang dados dhasaripun menika saking kalih *struktur* kapribadhen ingkang langkung *dominan*. Kalih struktur kapribadhen ingkang langkung *dominan* menika antawisipun *struktur* kapribadhen ingkang saweg nemahi *konflik* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun.

BAB V

PANUTUP

A. Dudutan

Saking asiling panaliten saha pirembagan cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN ngengingi sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun, saengga saged dipunpendhet dudutanipun kados ing ngandhap menika.

1. Wujud sipating paraga wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN inggih menika ingkang kalebet *struktur* kapribadhen *id* menika para paraganipun kagungan sipat ingkang polos, pados kepuasan, gampang putus asa, gampang kenging pengaruh saha gampang duka. Sipat ingkang kalebet *struktur* kapribadhen *ego* menika para paraganipun kagungan sipat ingkang gemati, mawigatosaken, tresna saha pendhirian ingkang kiyat. Salajengipun sipat ingkang kalebet *struktur* kapribadhen *super ego* menika para paraganipun kagungan sipat ingkang ngakeni kalepatan, wicaksana, sareh saha netepi janji.
2. Wujud *konflik psikis* wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN inggih menika ingkang kalebet *struktur* kapribadhen *id* menika para paraganipun nglampahi *konflik psikis* ingkang awujud raos emosi, cuwa saha binggung. *Konflik psikis* ingkang kalebet *struktur* kapribadhen *ego* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun ingkang wujudipun raos iba saha kuwatos. Salajengipun *konflik psikis* ingkang kalebet

struktur kapribadhen *super ego* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun ingkang wujudipun raos nyesel saha nemtokaken pilihan.

B. Pamrayogi

Panaliten cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN menika taksih wonten watesanipun inggih menika namung nggambaraken wujud sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening sedaya paraganipun. Pamrayogi kangge panaliten salajengipun tumrap cariyos sambung Rembulan Wungu anggitanipun Ardhini Pangestu BN supados nliti *faktor* ingkang dadosaken pangrembakaning sipating paraga ingkang manggihi perkawis ingkang dipunlampahi saha pangrembakaning kejiwaanipun ingkang manggihi kawontenanipun ingkang wonten ing novel kasebat kanthi ngginakaken pendekatan psikologi sastra. Wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* anggitanipun Ardhini Pangastuti BN menika taksih kathah perkawis ingkang narik kawigatosan kangge dipuntliti. Panaliti ingkang salajengipun saged nglampahi panaliten kanthi *prespektif* ingkang beda, kadosta panaliten *sosiologi* sastra, *stilistika*, *kritik* sastra saha panaliten sanes ingkang jumbuh.

C. Implikasi

Asiling panaliten menika nedahaken bilih wonten ing cerbung *Rembulan Wungu* dipunpanggiaken sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening sedaya paraganipun. Panaliten menika kaajab saged murakabi tumrap pamaos sarana kangge mangertosi sipating paraga saha *konflik* ingkang dipunlampahi dening para paraganipun wonten ing cerbung *Rembulan Wungu*.

Panaliten menika mugi-mugi saged dipundadosaken utawa dpunginakaken referensi tumrap mahasiswa ingkang badhe nglampahi panaliten ingkang sami, inggih panaliten babagan *psikologi* sastra, mliginipun babagan *psikoanalisis* saking Sigmund Freud wonten ing karya sastra ingkang awujud cerbung.

Panaliten menika saged paring pangertosan dhateng pamaos bilih wujud sipating paraga saha *konflik psikis* ingkang dipunlampahi dening sedaya paraganipun ingkang dipuntinjau saking *pendekatan psikologi* sastra ingkang ngginakaken *teori psikoanalisis* Sigmund Freud.

KAPUSTAKAN

- Agni, Binar. 2009. *Sastra Indonesia Lengkap*. Jakarta: Hi-fest Publishing.
- Ardhini Pangestu BN. Edisi 42-52 taun XL dumugi edisi 1-5 taun XLI. *Rembulan Wungu*. Yogyakarta: Djoko Lodhang
- Endraswara, Suwardi. 2011. *Metodologi Penelitian Sastra*. Yogyakarta: CAPS.
- Endraswara, Suwardi. 2008. *Metode Penelitian Psikologi Sastra*. Yogyakarta: MedPress
- Harjawiyana, Haryana dan Th Supriya. 2009. *Kamus Unggah-Ungguh Basa Jawa*. Yogyakarta: Kanisius.
- Hartoko, Dick & Rahmanto. 1985. *Pemandu Di Dunia Sastra*. Yogyakarta: Kanisius.
- Kurnia, Sayuti. dkk. 1996. *Teori Sastra*. Jakarta: Departemen Pendidikan Dan Kebudayaan Direktorat Jendral Pendidikan Dasar Dan Menengah Bagian Proyek Penataan Guru SLTP Setara D-III.
- Lestari, Dewi. 2012. *Aspek Perwatakan Tokoh Utama dalam Novel Pisung Sung Kang Wingit* Karya Atas S. Danu Subroto. Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta (Skripsi).
- Minderop, Albertine. 2010. *Psikologi Sastra*. Jakarta: Yayasan Pustaka Obor Indonesia.
- Mustofa, Prima Rofik. 2012. *Perwatakan Tokoh Utama dalam Novel Garuda Putih* Karya Suparto Brata. Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta (Skripsi).
- Nurgiyantoro, Burhan. 2010. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press
- Partini Desy. 2012. *Konflik Sosial dalam Cerita Bersambung "Sing Kendhang lan Sing Ngendhang"* Karya Suryadi WS. Dalam Majalah Panyebar Semangat Edisi 3 januari-25 April 2009 (Pendekatan Sosiologi Sastra). Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta (Skripsi).
- Poerwadarminta, W.J.S. 1939. *Baoesastra Djawa*. Groningen, Batavia: J. B. Wolters` Uitgevers Maatschappij N. V.

- Ratna, Nyoman Kutha. 2004. *Teori, Metode, dan Teknik Penelitian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.
- Semi, M Atar. 1988. *Anatomi Sastra*. Padang: Angkasa raya Padang.
- Suhardjo, Jacob. 1983. *Pengantar Kajian Kasusasteraan*. Surakarta: Widya Duta
- Sujiman, Panuti. 1984. *Kamus Istilah Sastra*. Jakarta: Gramedia.
- Sumardjo, Jacob. 1985. *Dari Kasaan Sastra Dunia*. Bandung: Alumni
- Wahyudi, Ibnu. dkk. 2002. *Membaca Sastra*. Jakarta: Indonesia Tera.
- Wellek, Rene & Austin Warren. 1990. *Teori Kesustraan*. (Alih Bahasa: Melani Budianta). Jakarta: Gramedia.
- Wiyatmi. 2006. *Pengantar Kajian Sastra*. Yogyakarta: Pustaka.

**Lampiran 1. Ringkesaning Cerbung *Rembulan Wungu* Anggitanipun Ardini
Pangastuti BN**

Irah-irahan : *Rembulan Wungu*
Pangripta : Ardini Pangastuti BN
Seri no : 1-16
No kalawarti : no. 42-52 (2011) no. 1-5 (2011)
Penerbit : Kalawarti Djaka Lodhang
Taun terbit : 2011
Basa teks : teks basa Jawa

Rembulan Wungu

Cariyos *Rembulan Wungu* menika nyariosaken setunggal kulawarga ingkang dereng gadhah momongan. Mahendra ingkang dados kepala rumah tangga menika gadhah sipat ingkang tresna, sareh lan wicaksana. Dene Atika inggih menika sisihanipun Mahendra ingkang gadhah sipat ingkang setya saha gampang kenging pengaruh.

Wonten ing cariyos menika Mahendra kaliyan Atika menika sampun sedasa warsa dereng gadhah momongan. Sampun priksa wonten ing pundi papan, ananging dereng wonten asilipun.

Perkawis menika tuwuh nalika ibunipun Mahendra menika ngendika menawi sampun kepingin ngendhong wayah. Atika ingkang boten kuwawa nahan kasunyatan amerga dereng dipunsukani momongan dhateng Allah dados bingung. Wonten ing butik ingkang dados papan padamelanipun menika wonten

pelangganipun ingkang namanipun Tante Lisa maringi pirsane ananging informasi ingkang dipunandharaken menika boten sae. Tante Lisa menika ngengken Atika menika pados priya ingkang saged paring wijil kangge piyambakipun. Saleeting batos menika Atika boten purun damel kuciwa sisihanipun, ananging nalika kemutan menapa ingkang ibu marasepuhipun ngendika menika nuwuhaken niat ingkang badhe pados priya ingkang saged paring wiji ingkang dadosaken gadhah putra.

Kacarita Atika menika pados priya menika wonten ing sawenehe papan kangge *gym*. Ing papan menika Atika tepang kalih Eric. Eric menika salah satunggaling priya ingkang saged paring *kepuasan* dhateng wanita-wanita ingkang mbetahaken *kesenangan*. Atika menika tumindak nyeleweng kanthi niat badhe gadhah putra mawon. Ananging Eric menika tuwuh raos tersna dhateng Atika amargi Atika menika beda kalihan wanita-wanita sanes ingkang namung ngremenaken nepsunipun.

Setunggal tahun lumampah menika Atika ngandhut. Mahendra uga Ibunipun bingah sanget, ananging Atika menika katon sentrut boten katon bingah. Atika menika ngraos sampun damel kalepatan ageng sanget dhateng sisihanipun. Atika ugi ajrih menawa Mahendra menika mangertos menawi Gilar namanipun ingkang putra menika boten darah dagingipun Mahendra. Menapa malih Gilar menika beda kalih lare sanes amargi wicaranipun radi gagu.

Kalih tahun keengker menika Atika lan Mahendra angsal momongan kembar putri Riska lan Riski. Lairipun putri kembar menika ndadosaken batosipun Atika saya remuk, isin lan ngraos lepat ingkang ageng sanget. Menapa malih nalika

Gilar menika katon raket sanget kalih Mahendra. Atika mbatos menawi sisihanipun mangertos Gilar menika boten darah dagingipun, menapa mas Hendra menika tasih tresna dhateng Gilar.

Boten kraos Gilar, Riska lan Riski menika sampun tambah ageng. Nalika Atika, Gilar, Riska saha Riski blanja wonten sawenehing mal kepanggih kaliyan Eric. Eric menika ningali putra-putrinipun Atika. Nalika Eric ningali Gilar menika radi cuwa amargi ing batosipun bilih Gilar menika wiji ingkang sangang taun kepengker menika dipundhonoraken dhateng Atika. Atika menika nyenggol nalika Eric menika badhe ngelus rikmanipun Gilar. Atika saha putra-putrinipun menika langsung kondur dhateng griyanipun. Ananging tanpa dipunmangertos dening Atika menika, Eric nututi Atika ngantos dugi griya. Bibar patemonanipun kalih Eric, batosipun Atika menika ngraos kuwatos bilih Eric menika nututi dugi griyanipun. Prastawa menika ndadosaken sakiting penggalhipun Atika saha sampun boten kuwawa ingkang nyimpen wigatos menika. Atika asring gerah saha ngantos mlebet griya sakit. Sampun boten wonten semangat ingkang dipunraosaken dening Atika.

kala semanten Mahendra boten saged konsentrasi wonten ing pakaryanipun. Salajengipun wonten info saking kanca lawasipun inggih menika Eric. Eric menika ngajak patemon wonten ing *restaurant*. Wonten ing *restaurant* menika Eric nyariosaken sedaya ingkang sampun dumados antawisipun piyambakipun kaliyan Atika.

Wonten ing griya sakit kondhisi badanipun Atika tansaya sakit. Mahendra menika tetep setya paring semangat dhumateng sisihanipun kanthi tresna.

Mahendra nyuwun pirsu dhateng Atika menapa ingkang njalari Atika menika sakit. Atika namung mendel kemawon. Mahendra menika lanjeng nyariosaken menapa ingkang sampun dipuncariyosaken kancanipun inggih menika Eric.

Eric menika kancanipun Mahendra rikala tasih SMA. Eric menika nyariosaken perkawis ingkang kasunyatanipun dhateng Mahendra. Mahendra anggenipun nyariosaken dhateng Atika menika boten nesu anaging prihatos ingkang sampun dipunalami sisihanipun. Boten namung paring pangapunten dhateng Atika, ananging Mahendra menika ugi janji menapa dene ugi tresna kalih Gilar sami tresnanipun kalih Riska lan Riski. Atika janji badhe berjuang cepat pulih kesehatanipun. Saking raos tresna ingkang ageng saking Mahendra menika ndadosaken Atika semangat malih lan sekedhik mbaka sekedhik saged dhangsan lan saged ngelajengaken gesang bebrayan kalih Mahendra, Gilar, Riska lan Riski kanthi remen.

Lampiran Tabel Wujud Sipating Paraga Saha Konflik Psikis Wonten Ing Cariyos Sambung Rembulan Wungu

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
1	1	Atika	“Maturnuwun marang pangertiane panjenengan. Aku wis kepingin banget duwe momongan.” Kandhane karo ngesun mripate sik lanang.	“Terima kasih kamu telah mengerti. Aku sudah ingin sekali punya anak,” katanya sambil mencium mata suaminya.	Seri : 1, 25	Tresna	Kuwatos		✓		
2	2		Saben Mahendra ngandhakake Gilar, atine Atika rasane kaya diiris-iris.	Setiap kali Mahendra membicarakan tentang Gilar, hatinya serasa diiris-iris	Seri: 10, 24	Gampang <i>putus asa</i>	Cuwa	✓			
3	3		“Taun ngarep umurku wis telung puluh, Pa. Jare wanita sing nglairake sepisanan ing sandhuwure umur telung puluh iku resikone gedhe, “ kandhane Atika ing sawijining wengi nalika arep mapan turu.	“Tahun depan umurku sudah tiga puluh, Pa. Katanya wan ita yang melahirkan pertama kali di atas umur tiga puluh itu besar resikonya,” kata Atika di suatu malam ketika akan tidur.	Seri: 1, 25	Gampang kenging pengaruh	Binggung	✓			

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
4	4	Atika	“Aku luwih rumangsa dosa, Pa. Dosaku ngluwihi sadurunge. Rasane aku wis ora pantes meneh kanggo urip.”	“Aku lebih merasa berdosa, Pa.dosaku melebihi yang sebelumnya. Rasanya aku sudah tidak pantas lagi untuk hidup.”	Seri: 16, 8	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	
5	5		“Wis saiki Mas Gilar ganti dhisik. Tangane wisuh sing resik, Mama tak nata maem. Mau Mbok Nem masak kesenanganmu. Sup macroni karo ayam kentucki.”	“Sudah-sudah, Mas Gilar ganti baju dulu. Tangannya dicuci yang bersih, Mama mau nata makanan. Tadi Mbok Nem masak masakan kesenanganmu. Sup macaroni dan ayam kentucky.”	Seri: 10, 24	Gemati			✓		
6	6		Atika ora perlu mikir suwe kanggo ngleksanakake sarane tante Lisa. Pepinginane duwe anak wes notol banget ora bisa disemayani.	Atika tidak perlu berpikir lama untuk melaksanakan saran dari tante Lisa. Keinginannya untuk mempunyai anak sudah bulat dan tidak bisa ditunda lagi.	Seri : 5, 24	Gampang kenging pengaruh		✓			
7	7		“Eh tante. Ing ngendi aku bisa nemokake priya..ehm...?”	“Eh tante. Dimana aku bisa menemukan priya..ehm...?”	Seri: 5, 24	Gampang kenging pengaruh	Bingung	✓			

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
8	8	Atika	Senajan sebel, kudu dilakoni dening Atika yen eseme priya cukup nengsemake, bisa ngrontokake imane wanita sing ora setya. Klebu aku? Swara ati cilike Atika.	Walaupun sebal, tetapi tetap dilakukan oleh Atika jika senyumnya priya cukup menyenangkan, bisa merontokan imane wanita yang tidak setiya. Termasuk aku? Batin Atika.	Seri : 5, 24	Gampang kenging pengaruh	Binggung	✓			
9	9		“Nanging awak dhewe olehe omah-omah wis cukup suwe, Pa. Meh sepuluh taun. Keprye oleh ku arep ora sedhih wong kasunyatane tekan saiki durung duwe momongan.”	“Tetapi kita berumah tangga sudah cukup lama Pa. Sudah hampir sepuluh tahun. Bagaimana aku tidak sedih, kenyataannya sampai sekarang belum punya momongan.”	Seri: 1, 24	Gampang <i>putus asa</i>	Binggung	✓			
10	10		“Aku pengen sesuk priksa menyang dhokter. Nindakake chek-up lengkap. Sebab meh sepuluh taun awake dhewe durung diparingi momongan. Mungkin aku apa njenengan perlu terapi.”	“Aku ingin besok periksa kedokter. Chek-up lengkap. Karena sudah hampir sepuluh tahun kita belum diberi momongan. Mungkin aku atau kamu perlu terapi.”	Seri: 1, 25	Pndhirian ingkang kiyat	Kuwatos		✓		

Tabel Salejengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
11	11	Atika	“Geneya biyen aku kok ora gelem sareh? Geneya aku kok grusa-grusu njupuk keputusan edan, nampa winih saka priya liya.”	“Kenapa dulu aku tidak mau bersareh? Kenapa aku tergesa-gesa mengambil keputusan gila, menerima benuh dari pria lain.”	Seri: 11, 24	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	
12	12		“Aja nyenggol anakku!” reflek Atika mencolot lan narik Gilar saka ranggehane tangane Eric.”	“Jangan menyentuh anakku!” reflek Atika melompat dan menarik Gilar dari tangan Eric.	Seri: 13, 18	Gampang duka	emosi	✓			
13	13		“Oh, njenengan ora ngerti sing sanyatane. Gilar dudu anakmu. Nanging anake priya liya sing nandur wijine ing anggaku,” jerite Atika.”	“Oh, kamu tidak mengerti apa yang sebenarnya terjadi. Gilar bukan anakmu. Tetapi anaknya pria lain yang memberikan benihnya didalam rahimku,” jerit Atika.	Seri: 10,24	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	
14	14		“Wong ra urus. Nugel dalan sakepenake wudhele.” Atika ngomel-ngomel. Lali marang kasedhihane.	“Orang tidak tahu diri. Belok seenaknya sendiri.” Atika ngomel-ngomel. Lupa akan kesedihannya.	Seri: 2, 24	Gampang duka	emosi	✓		✓	

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
15	15	Atika	Mahendra rumangsa seneng, ora mangkono tumrap calon ibu si jabang iku. Perasaane Atika kosok baline. Dheweke kaya ketampeg. Atine kagoncang. Luwih nemen tinimbang sing dialami sadurunge. Ngandhute kanggo sing kaping loro iki wis mahanani atine Atika Ajur mumur.	Mahendra merasa senang, bukan seperti calon ibu bayi tersebut. Perasaan Atika kebalikannya. Dirinya seperti ditampar. Hatinya bergoncang. Lebih dari yang dialami sebelumnya. Hamil yang kedua ini membuat Atika hancur lebur.	Seri: 11, 24	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	
16	16		“O... saumpama sliramu ngerti perasaanku, Mas Mahendra.” Bisike jroning ati karo ngendhani mripate Mahendra sing murub dening geni tresna.	“O... seumpama kamu mengerti perasaanku, Mas Mahendra.” Bisik didalam hati menghindari mata Mahendra yang menyala karena api asmara.	Seri: 11, 24	Gampang putus asa	Binggung	✓			

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
17	17	Atika	. Wanita iku wiwit bisa mesem amba, bisa nampa kahanane Gilar lan jroning ati janji bakal nggulawentah Gilar kanthi saapik-apike.	Wanita itu mulai bisa tersenyum lebar, bisa menerima keadaan Gilar dan di dalam hati berjanji akan mengurus Gilar dengan sebaik-baiknya.	Seri: 11, 24	Ngakeni kalepatan	Nemtokaken pilihan			✓	
18	18		“Aku pengen gawe kesepakatan.” kandhane Atika langsung ngarah marang pokok persoalan. Rasane risi yen kesuwen basa-basi karo Eric.	“Aku ingin membuat kesepakatan.” Kata Atika langsung mengarah kepokok persoalan. Rasanya risih jika harus basa-basi dengan Eric.	Seri: 5, 25	Pendhirian ingkang kiyat	Kuwatos		✓		

Tebel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
19	19	Atika	“Aku ora ngerti. Mbokmenawa aku sing dianggep kurang subur dening wong tuwamu, merga awakku cilik. Mula aku sing tansah dioyak-oyak anak. Yen aku cetha ora bisa aweh turun, mengko njenengan banjur dikongkon rabi meneh, supaya duwe turun...”	“Aku tidak mengerti. Jik a aku yang dianggap kurang subur oleh orang tuamu, karena badanku kecil. Oleh karena itu aku yang selalu saja ditanya soal anak. Jika aku pasti tidak bisa memberika anak, nanti kamu akan disuruh menikah lagi supaya dapat memberikan keturunan...”	Seri: 2, 25	Gampang putus asa	Binggung	✓			
20	20		“Mbokmenawa Tante kenal karo sawenehe wong pinter utawa paranormal sing bisa tak jaluki tulung?” pitakone Atika sawise rampung olehe cerita.	“Apa Tante kenal dengan orang pintar atau paranormal yang bisa dimintakan bantuan?” Atika bertanya setelah selesai bercerita.	Seri: 5,24	Gampang putus asa	Binggung	✓			
21	21		“Aku isin, Pa. Isin marang Papa.”	“Aku malu, Pa. Malu dengan Papa.	Seri: 16, 19	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	

Tebel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
22	22	Atika	“Kuwi nyalahi aturan. Lan kowe maaf, uga nglanggar kodhe etik. Sebab aturane aku sing butuh** Atika jane arep kandha tuku, nanging ora tegel** dadi aku ya kudu bayar. Yen kowe ora gelem nampani, kuwi padha wae karo nyiksa aku. Merga kowe wis nganggep aku minangka wanita sing...”	“Itu menyalahi aturan. Dan kamu maaf, juga melanggar kode etik. Sebab aturannya aku yang butuh**sebenarnya Atika ingin bilang beli, tetapi tidak tega** jadi aku yang harus bayar. Jika kamu tidak mau menerima, sama saja dengan menyiksaku. Karena kamu sudah menganggap aku sebagai wanita yang...”	Seri: 6, 25	Gampang duka	Emosi	✓			
23	23		“Iku woh saka tumindakku sing ora diridhoi Gusti Allah. Saengga panjenenganNe ngukum aku kanthi diparingi anak sing kaya iku. Oh, aku pancen dosa,” tangise Atika saben-saben nyawang rupane anake.	“Itu buah dari tindakanku yang tidak diridoi Gusti Allah. Sehingga Gusti Allah menghukumku dengan diberika anak seperti itu. oh, aku memang dosa,” tangis Atika waktu melihat wajah anaknya.	Seri: 9, 24	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
24	24	Atika	Bab kuwi sik mahanani Atika rumangsa kesiksa. Dheweke rumangsa dioyak rasa salah merga wis ngapusi maratuwane lan uga Mahendra, bojone. Oh biyen dheweke ora tau mikir adoh tekan semono. Dikira sawise bayi lair ya wis. Persoalan rampung. Nanging jebul ora. Ati nuranine tansah brontak. Ora bisa nampa tumindak kang wis ngapusi wong-wong kinasih iku.	Bab itu yang membuat Atika merasa tersiksa. Dirinya merasa dikejar rasa salah karena sudah membohongi mertuanya dan Mahendra, suaminya. Oh dulu dirinya tidak pernah berpikir jauh. Dikira setelah bayi lahir ya sudah. Persoalan selesai. Tetapi ternyata tidak. Hati nuraninya berontak. Tidak bisa menerima tindakannya yang telah membohongi orang-orang yang dicintainya.	Seri: 9, 24	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	
25	25		Tratab. Atika kaget kaya disamber bledheg ing awan ndrandang. Mung ana siji priya sing ngundang dheweke kanthi jeneng iku. Eric!	Tratab. Atika kaget seperti disamber petir di siang hari. Tetapi hanya ada satu priya yang memanggil dirinya dengan nama itu. Eric!	Seri: 13, 18	Gampang <i>putus asa</i>	Binggung	✓		✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
26	26	Atika	Satemen dheweke pingin kandha marang bojone, menawa anake iku dudu saka wijine. Nanging wiji saka wong lanang liya. Nanging Atika ora duwe kuwanen kanggo kandha apa meneh nyawang bojone sing katon tresna banget marang Gilar, senajan rupane bocah iku kaya kuwi.	Sebenarnya dirinya ingin bicara dengan suaminya, jika anaknya itu bukan dari benihnya. Tetapi benih dari pria lain. Tetapi Atika tidak punya keberanian untuk memberitahukan, apalagi jika melihat suaminya yang kelihatan sayang sekali dengan Gilar, walaupun wajah anak itu seperti itu.	Seri: 9, 24	Gampang putus asa	Binggung	✓			
27	27		Dina-dina sabanjure Atika wis ora bisa ndhelikake maneh rasa gorehe ing sangarepe bocah-bocah lan bojone. Dheweke luwih akeh meneng. Raine katon sentrut nawung dhukita. Pokoke Atika saiki wis ora kaya Atika sing biyen maneh.	Hari-hari setelahnya Atika sudah tidak bisa merahasiakan lagi rasa sakitnya di depan anak-anak dan suaminya. Dirinya lebih banyak diam. Wajahnya terlihat sedang dilanda masalah. Pokoknya sekarang sudah tidak seperti Atika yang dulu lagi.	Seri: 11, 25	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
28	28	Atika	Satemene wis suwe Atika kepingin terus terang marang Mahendra. Nanging saben-saben arep ngomong, lambene rasane kaya kekunci. Dheweke wedi banget lan uga ora tegel . sebab miturut Atika, ora ana wong sing apike ngungkuli bojone.	Sebenarnya sudah lama Atika ingin berterus terang kepada Mahendra. Tetapi setiap ingin bicara, mulutnya serasa kekunci. Dirinya takut sekali dan juga tidak tega. Sebab menurut Atika, tidak ada orang yang baiknya melebihi suaminya.	Seri: 15, 18	Ngakeni Kalepatan	Nyesel			✓	
29	29		Prastawa ing mal iku pranyata nggawa dhampak psikologis sing kurang apik tumrape Atika. Awan bengi dheweke tansah dioyak-oyak rasa kuwatir. Maneka warna pikiran ala cumondhok ing jero sirahe	Peristiwa di mall itu menyebabkan dampak psikologis yang kurang baik terhadap Atika. Siang malam dirinya seperti dikejar-kejar rasa kawatir. Berbagai macam prasangka jelek berada di dalam kepalanya	Seri: 15, 18	Gampang <i>putus asa</i>	Bingung	✓			

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
30	30	Atika	Merga sanggan sing numpuk lan tanpa ana wong sing bisa dijak mbatmbatan, pungkasane Atika lara. Nanging asli saka papriksan medhis ora ana penyakit sing cumondhoking anggane	Karena masalah yangterlalu menumpuk dan tidak ada orang yang bisa diajak bicara, akhirnya Atika sakit. Tetapi dari hasil pemeriksaan medis tidak ditemukan penyakit yang ada di dalam tubuhnya.	Seri: 15, 18	Gampang <i>putus asa</i>	Binggung	✓			
31	31		“Ora, Pa. Aku ora tenang yen durung oleh pangapuramu. Aku wis nidakake kesalahan sing ora bisa diapura. Aku dosa marang Papa. Wis suwe aku kepingin ngaku. Nanging aku ora duwe kuwanen. Nanging saiki wektune aku kudu terus terang. Ajalku wis cepak. Aku ora pingin mati kanthi gawa wewadi iku,” kandhane Atika kanthi swara pedhot-pedhot.	“Tidak, Pa. Aku belum tenang jika belum memperoleh maafmu. Aku sudah melakukan kesalahan yang tidak bisa diampuni. Aku berdosa kepadamu. Sudah lama aku ingin bilang. Tetapi aku tidak punya keberanian. Tetapi sekarang waktunya aku terus terang. Ajalku sudah dekat. Aku tidak ingin mati dengan membawa rahasia ini.” Kata Atika dengan suara terbata-bata.	Seri: 15, 18-19	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
32	32	Atika	“Aku rumangsa dosa, Pa. Dosa marang njenengan. Merga aku wis nglakoni tumindak sing ora pantes dilakoni dening wanita becik-becik. Tak kira iki ukuman saka Gusti Allah marang aku. Mbokmenawa sedhela maneh aku bakal mati. Tulung, aku titip Gilar. Rengkuhen kaya anakmu dhewe,” kandhane mungkasi cerita.	“Aku merasa berdosa, Pa. Dosa kepadamu. Karena telah melakukan hal yang tidak pantas dilakukan oleh wanita baik-baik. Aku kira ini hukuman dari Gusti Allah kepadaku. Jikalau sebentar lagi aku bakal mati. Tolong, aku titip Gilar. Asuhlah seperti anakmu sendiri. Kata Atika megakhiri cerita.	Seri: 15, 19	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	
33	33		“Aku luwih rumangsa dosa, Pa. Dosaku ngluwihi sadurunge. Rasane aku wis ora pantes maneh kanggo urip.” Pangawuhe Atika ing antarane nrocos banyu mripat.	“Aku lebih merasa dosa, Pa. Dosaku melebihi sebelumnya. Rasanya aku sudah tidak pantas lagi untuk hidup.” Jawab Atika diantara air matanya.	Seri: 16, 18	Ngakeni kalepatan	Nyesel			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
34	34	Atika	Tembung-tembung sing kawetu saka lesane bojone iku kaya tumetese banyu bening sing nelesi atine. Krasa anyles. Atika rumangsa kaya oleh kekuatan anyar kanggo gumregah. Dheweke nyadhi marang kesalahane, lan kaya sing dikandhakake dening bojone, yen putus asa iki ora bakal ngrampungake masalah. Demi bojone, demi anak-anake, demi keluargane sing ditresnani, Atika janji bakal berjuang supaya cepet pulih keschatane lan bali kumpul ing satengah-tengahe keluarga kaya wingi uni.	Kata-kata yang keluar dari lisan suaminya itu seperti tetes air yang membasahi hatinya. Terasa dingin. Atika merasa seperti memperoleh kekuatan baru untuk bangkit. Dia menyadari akan kesalahannya, dan seperti yang dikatakan kepadanya, jika putus asa itu tidak akan merampungkan masalah. Demi suaminya, demi anak-anaknya, demi keluarganya yang disayangi. Atika berjanji akan berjuang agar cepat sembuh dan kembali berkumpul ditengah-tengah keluarganya seperti dahulu lagi.	Seri: 16, 19	Netepi janji	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
35	35	Mahendra	Apa meneh Mahendra wonge sareh, lembut lan kebak pangerten. Ora tau kok sing jenenge nyendhu utawa ngomong sengol marang Atika.	Apalagi Mahendra orangnya sareh, lembut dan penuh pengertian. Tidak pernah yang namanya menyakiti atau berbicara menyakiti hati Atika.	Seri: 2, 24	Tresna			✓		
36	36		Maturnuwun Sayang. Sliramu wis menehi aku bayi wadon sing ayu-ayu.” Kandhane Mahendra karo ngaras bathuke Atika.	Terima kasih sayang. Kamu sudah memberikan aku bayi perempuan yang cantik.” Kata Mahendra dengan mencium kening Atika.	Seri: 11, 24	Tresna			✓		
37	37		“Buboka, Sayang. Wis wengi.”	“Tidurlah sayang. Sudah malam.”	Seri 13, 19	Gemati			✓		
38	38		“Rasah kuwatir, Sayang. Kahanan saiki beda. Saiki ilmu kedokteran wis selot maju, ora apa-apa wanita duwe anak sepisanan ing umur telung puluh liwat.”	“Tidak usah kawatir, Sayang keadaan saiki beda. Sekarang ilmu kedokteran sudah semakin maju, tidak apa-apa punya anak pertama di atas umur tiga puluh lebih.”	Seri: 1, 25	Wicaksana	Iba		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
39	39	Mahendra	“Ma, sliramu kudu percaya marang tresnaku. Marang ketulusanku. Ora ana sing owah ing ati iki. Kanggoku Mama tetep Atika, kenya sing tak kenal sepisanan biyen. Pengantenku sing tak tresnani ing sadawaning wektu kanthi sawutuhing jiwa raga.”	“Ma, kamu harus percaya kepadaku. Kepada ketulusanku. Tidak ada yang mengubah hati ini. Untukku Mama tetep Atika, wanita yang aku kenal pertama kali dahulu. Pengantinku yang tak sayangi sepanjang waktu dan seutuhnya jiwa raga.”	Seri: 16, 19	Netepi janji	Nemtok-aken pilihan			✓	
40	40		“Wis, Ma. Rasah dipikir. Sing penting kabeh tinemu slamet ora dumadi apa-apa. Wong ki kadhang yo ngono kuwi. Sok lali. Lali yen diliwati kuwi dalan umum, saengga menggak-menggok kepenake wae.” Panyepihe Mahendra kanggo ngeleremake emosine Atika.	“Sudah, Ma. Tidak usah dipikirkan. Yang penting selamat semua dan tidak terjadi apa-apa. Orang kadang seperti itu. sering lupa. Lupa jika yang dilewati itu jalan umum, sehingga belok seenaknya sendiri saja.” Mahendra menyabarkan Atika yang sedang emosi.	Seri: 2, 24	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
41	41	Mahendra	“Ma, sliramu kudu percaya marang tresnaku. Marang ketulusanku. Ora ana sing owah ing ati iki. Kanggoku Mama tetep Atika, kenya sing tak kenal sepisanan biyen. Pengantenku sing tak tresnani ing sadawaning wektu kanthi sawutuhing jiwa raga.”	“Ma, kamu harus percaya kepadaku. Kepada ketulusanku. Tidak ada yang mengubah hati ini. Untukku Mama tetep Atika, wanita yang aku kenal pertama kali dahulu. Pengantinku yang tak sayangi sepanjang waktu dan seutuhnya jiwa raga.”	Seri: 16, 19	Tresna	Kuwatos		✓		
42	42		“Ora perlu diterusake, Sayang. Aku wis paham. Iya, sesuk kita menyang dhokter.”	“Tidak udah diteruskan sayang. Aku sudah paham. Iya, besok kita berangkat ke dokter.”	Seri: 1, 25	Gemati	Iba		✓		
43	43		Saplok Atika ngandheng, Mahendra dadi luwih cerewet marang bojone. Crewet jroning pangerten sing positip, kabeh mau merga saking tresnane uga kanggo njaga bayi sing ana kandhutane, aja nganti perkembangane ing njero kandhutan ibune keganggu.	Ketika Atika mengandung, Mahendra jadi lebih cerewet kepada istrinya. Cerewet dalam pengertian yang positif, semua karena rasa sayangnya dan juga untuk menjaga bayi yang ada di dalam rahim jangan sampai perkembangannya di dalam rahim ibu terganggu.	Seri: 7, 24	Gemati	Kuwatos		✓		

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
44	44	Mahendra	“Aku mongkong karo anake dhewe, Ma. Dheweke bocah sing pinter. Utege encer.”	“Aku bangga dengan anak kita, Ma. Dia anak yang pinter. Otaknya encer.”	Seri: 9, 24	Sareh	Nemtok-aken pilihan			✓	
45	45		“Lho, ana apa iki? Sliramu ora salah, Ma. Dadi ora ana sing kudu diapura.”	“Lho, ada apa ini? Kamu tidak salah Ma. Jadi tidak ada yang perlu dimaafkan.”	Seri 15, 18	Wicaksana	Kuwatos		✓		
46	46		Satemené wis suwe Atika anggane ngoyak-oyak ngajak menyang dhokter kanggo nglakoni tes kesuburan. Ananging mahendra tansah semaya. Alesane wong umur kekarone isih pada dene enome, yen pancen tinakdir duwe momongan, yen wis titiwancine anak kuwi rak ya mesthi bakal lair	Sebenarnya sudah lama Atika mengajak ke dokter untuk melakukan tes kesuburan. Akan tetapi Mahendra selalu tidak mau. Alasannya umur keduanya masih sama-sama muda, jika takdir punya momongan sudah datang anak itu ya pasti akan lahir.	Seri: 1, 25	Sareh	Nemtok-aken pilihan			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
47	47	Mahendra	“Wis, Ma. Rasah dipikir jero. Aku ngerti Mama isih trauma karo kahanane Gilar sing kaya mangkono iku. Mama ora mensukuri anugerah Tuhan. Kudune Mama maturuwun wis diparingi momongan. Najan kahanan phisike anake dhewe ki kaya ngana kae, nanging Gilar kuwi cerdhas. Pinter. Kudune Mama mongkong duwe anak Gilar. Ora ana sing kudu digetuni.”	“Sudah, Ma. Tidak usah dipikir dalam-dalam. Aku mengerti Mama masih trauma dengan keadaanya Gilar yang seperti itu. Mama tidak mensyukuri anugerah Tuhan. Harusnya Mama berterima kasih sudah diberi momongan. Walau fisik anak kita seperti itu, tetapi Gilar itu pintar. Seharusnya Mama bangga punya anak Gilar. Tidak ada yang harus dikecewakan.”	Seri: 10, 24	Wicaksana	Iba		✓		
48	48		kepepete pancen kudu nglakoni operasi, paling ora gaweane iki kudu dirampung-rampungke dhisik, lagi jupuk cuti.	Kalau terdesak ya harus menjalani operasi, paling tidak pekerjaan ini harus sudah diselesaikan dulu, baru mengambil cuti.	Seri: 1, 24	Netepi Janji	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
49	49	Mahendra	“Wes ta Ma, kowe aja suntrut kaya ngono kuwi. Gusti kuwi Maha Asih. Percayaa marang kemurrahan-Ne. Rak dhokter mau ngendika ora ana kelainan apa-apa, kajaba mung penyumbatan sethithik. Lan kuwi bisa ditanggulangi. Dadi kita isih duwe kesempatan kanggo duwe momongan. Iki mung soal wektu wae. Ora perlu sedih kaya iku.”	“Sudah Ma, kamu jangan sedih seperti itu. Gusti Allah itu Maha Asih. Percaya kepada kemurrahan-Nya. Dokter tadi bilang tidak ada kelainan apa-apa, selain hanya penyumbatan kecil. Dan itu bisa ditanggulangi. Jadi kita masih punya kesempatan mempunyai momongan. Itu hanya soal waktu saja. Tidak usah sedih seperti itu.”	Seri: 1, 24	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	
50	50		“Yen wis wektune mengko rak ya diparingi. Aku yakin kuwi. Wong aku saka keluarga subur, sliramu uga. Ora ana masalah. Sabar wae, Ma.” Kandhane Mahendra saben-saben Atika ngomongake soal anak.	“Jika sudah waktunya nanti juga diberi. Aku yakin itu. karena aku terlahir dari keluarga subur, kamu juga. Tidak ada masalah. Sabar saja, Ma. Kata Mahendra setiap kali Atika berbicara masalah anak.	Seri: 2, 25	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
51	51	Mahendra	“Kowe aja duwe prasangka kang kaya mangkono iku marang wong tuwa. Panyakrabawa sing ora apik uga bakal nuwuhake hawa sing ora apik tumrap jiwa raga, mbuwang tenaga, ngregeti pikiran. Mikir sing positip wae. Bapak ibu olehe tansah takon merga saking tresnane marang kowe, mantue sing paling ayu, dadi otomatis ya kepingin ngdang putu sing lair saka guwa garbamu...”	“Kamu jangan punya prasangka seperti itu kepada orang tua. Prasangka yang tidak baik dapat menimbulkan pikiran yang tidak baik untuk jiwa dan raga, membuang tenaga, mengotori pikiran. Berfikir yang positif saja. Bapak ibu selalu bertanya karena sangat sayang kepadamu, menantunya yang paling cantik jadi otomatis ingin menggendong cucu yang lair dari rahimmu. ”	Seri: 2, 25	Wicaksana	Kuwatos		✓		
52	52		“Ra sah sedhih, Sayang. Jroning minggu iki gaweanku tak rampung-rampungke, ben minggu ngarep aku bisa operasi.” Swarane Mahendra alus ing cedhake kuping karo ngrangkul awake saka mburi.	“Tidak usah khawatir, Sayang. Dalam minggu ini pekerjaanku tak selesaikan, biar minggu depan aku bisa operasi.” Bisike Mahendra alus didekat telinga sambil memeluk badan istrinya dari belakang.	Seri: 2, 25	Netepi janji	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
53	53	Mahendra	“Wis ta. Mama percaya wae marang kamurahaNe Gusti Allah. Iki mung soal wektu wae. Atiku kandha kaya mangkono. Yen Mama selak ora kanthi, awake dhewe bisa mupu bocah utawa ngadhopsi anak ing Pantiasuhan.”	“Sudah ta. Mama percaya saja kepada Kemurahan-Nya Gusti Allah. Ini hanya soal waktu saja. Nuraniku bilang seperti itu. jika mama tidak sabar, kita bisa mengadopsi anak daripantiasuhan.”	Seri: 3, 25	Wicaksana	Kuwatos		✓		
54	54		Mahendra krasa banget marang owah-owahane sing wadon iku. Nanging dheweke ora ngerti apa sing dadi jalarane. “Ma, kerik-kerik iki sliramu katon beda banget. Apa ana sing ngganggu pikiranmu? Apa kanthi ora sengaja aku wis natoni perasaanmu?”	Mahendra merasa ada yang berubah pada istrinya. Tetapi dirinya tidak mengerti apa yang sedang terjadi. “Ma akhir-akhir ini dirimu terlihat berbeda sekali. Apa ada yang mengganggu pikiranmu? Apa aku sudah dengan tanpa sengaja melukai perasaanmu?”	Seri: 11, 25	Ngawigatos-aken	Kuwatos		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
55	55	Mahendra	Ing kantor, Mahendra ora bisa mikir kanthi wening. Berkas satumpuk ing mejane uga durung disenggol babar pisan. Pikirane isih dikebaki dening wewayangane Atika. Omongane Gilar sing ceplas-ceplos lan polos kawit mau bengi tansah ngureki kuping.	Di kantor, Mahendra tidak bisa berpikir jernih. Berkas setumpuk di meja belum juga disenggol. Pikirannya masih terbayang tentang Atika. Omongannya Gilar yang ceplas-ceplos dan polos tadi malam serasa teringang-iang.	Seri: 14 18	Gampang <i>putus asa</i>	Binggung	✓			
56	56		“Ora. Aku mau saka kantor terus bablas mreng. Rasah mikirake bocah-bocah. Kabeh tansah apik-apik wae. Ana mbok Nem lan uga Ibu sing melu ngurusi. Saiki dinggo ngaso ing kene, dileremake pikire, aja mikir sing warna-warna kareben cepet sehat.” Mahendra mbenakaken slimute Atika sing rada nyilak.	“Tidak. Aku tadi dari kantor langsung ke sini. Tidak usah memikirkan anak-anak. Semua baik-baik saja. Ada mbok Nem dan juga Ibu yang ikut mengurus. Sekarang buat istirahat saja di sini, diistirahatake pikirane, jangan berpikir macam-macam biar cepet sembuh.” Mahendra membenarkan selimut Atika yang sedikit membuka.	Seri: 15,18	Tresna	Kuwatos		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
57	57	Mahendra	Apa mungkin “Sandra” sing diceritakake Eric kuwi wanita masa lalune iku? Nanging jenenge Sundari, dudu Sandra. Eh mengko dhisik, ing telpon mau Eric kandha ana gegayutane karo keluargane. Gek-gek Sandra kuwi... Mahendra ora wani nerusake angen-angene. Durung-durung awake wis lemes bayangake Atika sing ditresnani teka marang Eric. Nanging apa mungkin kuwi?	Apa mungkin “Sandra” yang diceritakan Eric itu wanita masa lalunya? Tetapi namanya Sundari, bukan Sandra. Eh tunggu sebentar, ditelpon tadi Eric bilang ada hubungannya dengan keluarganya. Jangan-jangan Sandra itu... Mahendra tidak berani meneruskan angan-angannya. Belum apa-apa badannya sudah lemas membayangkan Atika yang dicintai datang kepada Eric. Tetapi apa mungkin?	Seri: 14, 19	Gampang <i>putus asa</i>	Binggung	✓			

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
58	58	Mahendra	“Ora. Aku mau saka kantor terus bablas mrene. Rasah mikirake bocah-bocah. Kabeh tansah apik-apik wae. Ana mbok Nem lan uga Ibu sing melu ngurusi. Saiki dinggo ngaso ing kene, dileremake pikire, aja mikir sing werna-werna kareben cepet sehat.” Mahendra mbenakaken slimute Atika sing rada nyilak.	“Tidak. Aku tadi dari kantor langsung ke sini. Tidak usah memikirkan anak-anak. Semua baik-baik saja. Ada mbok Nem dan juga Ibu yang ikut mengurus. Sekarang buat istirahat saja di sini, diistirahatake pikirane, jangan berpikir macam-macam biar cepet sembuh.” Mahendra membenarkan selimut Atika yang sedikit membuka.	Seri: 15,18	Tresna	Kuwatos		✓		
59	59		“Sliramu isih kelingan nalika bali saka mal? Lha nalika sliramu mlebu kanggo ganti kae Gilar langsung cerita marang aku. Wektu iku satemene aku wis cubriya. Kok aneh. Ana apa, mosok mung ngelus-elus rambut ora oleh?” ujure Mahendra.	“Kamu masih ingat ketika pulang dari mall? Ketika kamu masuk untuk ganti pakaian, Gilar langsung cerita kepadaku. Waktu itu sebenarnya aku sudah curiga. Kok aneh. Ada apa, Cuma ngelus-elus rambut kok tidak boleh.” Kata Mahendra.	Seri: 16, 18	Ngawigatos-aken	Kuwatos		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
60	60	Mahendra	“Aku wis ngerti, Ma. Aku wis ngerti kabeh kuwi. Sebab wong sing mbok ceritakake kuwi kancaku. Dheweke ngaku lan crita akeh-akeh marang aku.” Kandhane Mahendra entheng, kaya-kaya tanpa sangan. Sikape ora ana sing owah babar pisan. Tetep kalem, lembut, kebak asih kaya biasane.	“Aku sudah tahu, Ma. Aku sudah tahu semua. Sebab orang yang Mama ceritakan itu temenku. Dirinya mengaku dan cerita banyak kepadaku.” Kata Mahendra enteng, seperti tidak ada beban. Sikapnya tidak ada yang berubah. Tetap kalem, lembut dan banyak cinta seperti biasanya.	Seri: 15, 19	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	
61	61		“Maune aku isih durung percaya. Nanging sasuwene kekancan karo aku dhek jaman SMA biyen dheweke ora tau ngapusi. Dheweke tansah jujur marang aku. Lan sing nguwatke keyakinanaku, dheweke menehi kalung marang aku.” Mahendra mandeng sing wadon. Pas manik mripate.	“Mulanya aku masih belum percaya. Tetapi selama berteman denganku waktu SMA dulu dia tidak pernah berbohong. Dia senantiasa jujur kepadaku. Dan yang lebih menguatkan keyakinanaku, dia memberi kalung kepadaku.” Mahendra melihat istrinya. Tepat pada retina matanya.	Seri: 16, 18	Pendhirian ingkang kiyat	Kuwatos		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
62	62	Mahendra	<p>“Rasa cubriyaku iku pungkasané oleh jawaban seminggu sabanjure nalika Eric nelpon aku, ngajak ketemu ing sawenehe restoran. Ing kono Eric cerita sakabehe. Dheweke olehe ngerti yen sliramu kuwi bojoku merga meneng-meneng mbuntuti mobil sing mbok tumpaki karo bocah-bocah. Dheweke weruh aku nang teras, lagi ngadhang sliramu karo nocah-bocah bali saka mal.” Mahendra banjur nyritakake sapatemone karo Eric.</p>	<p>“Rasa curigaku akhirnya dapat jawaban seminggu setelah Eric nelpon aku, mengajak ketemu di sebuah restoran. Di sana Eric cerita semuanya. Dirinya tahu jika kamu istriku karena diam-diam membuntuti mobil yang kamu naiki bersama anak-anak. Dirinya melihatku di teras sedang menunggu kamu dan anak-anak pulang dari mal. “ Mahendra lalu menceritakan saat bertemu denga Eric.</p>	Seri: 16, 18	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
63	63	Mahendra	“Nalika mbalekake kalung iku Eric kandha, dheweke njaluk ngapura lan wis mutusake arep ninggalake kutha iki. Dheweke arep melu kapal sing lelayaran menyang luar negri. Dheweke uga wanti-wanti titip Gilar supaya aku nggulawentah bocah iku ora beda karo anakku dhewe. Lan aku wis nyanggupi.” Mahendra mungkasi ceritane.	“Ketika mengembalikan kalung itu, Eric bilang, dia meminta maaf dan memutuskan ingin meninggalkan kota ini. Dia ingin ikut kapal yang berlayar di luar negeri. Dia juga mengingatkan menitipkan Gilar supaya mengasuh anak itu seperti anakku sendiri. Dan aku sudah menyanggupi.” Mahendra menyelesaikan ceritanya.	Seri: 16, 18	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	
64	64		“Kalung kuwi pancen bener duwekmu, Atika, sigaran nyawaku. Aku bisa niteni, merga kalung kuwi kalung sing kita tuku nalika arep nikah biyen. Ana inisial MA ing es-esane. Singkatan saka Mahendra lan Atika.” Swarane Mahendra isih tetep sareh.	“Kalung itu memang benar punyamu, Atika, belahan jiwaku. Aku bisa tahu karena kalung itu kalung yang kita beli waktu mau menikah dulu. Ada inisial MA. Singkatan dari Mahendra dan Atika.” Suara Mahendra masih tetap sabar.	Seri: 16, 18	Sareh	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
65	65	Mahendra	“Ora kaya mangkono kuwi carane ngatasi masalah iki. Yen sliramu rumangsa salah, tau nindakake kesalahan, yen sliramu rumangsa ngambah ing dalan sing ora lempeng, dalan sing bengkong, ora kaya iki carane nglempengake dalan sing bengkong iku. Ora kanthi nglokro banjur mati. Cara kaya iku ora bakal ngrampungake masalah.” Tangane Mahendra kumlawe ngelapi luh kang mbanjiri pipine sing wadon.	“Tidak seperti itu caranya mengatasi masalah. Jika kamu merasa bersalah, pernah melakukan kesalahan, jika kamu melewati jalan yang tidak lurus, jalan yang berliku, tidak dengan cara seperti ini meluruskan jalan yang berliku. Tidak dengan galau lalu mati. Cara seperti itu tidak menyelesaikan masalah.” Tangannya Mahendra menyapu air mata yang membanjiri pipi istrinya.	Seri: 16, 18-19	Wicaksana	Iba		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
66	66	Mahendra	“Yen kowe nduweni pikiran kaya mangkono iku, dalan sing mbok pecaki jroning sejarah uripmu iki tetep bakal mbengkong. Ora bakal lempeng maneh, sliramu kudu mbudidaya nglempenake dalan iku. Kuwi tanggung jawabmu dhewe. Sliramu kudu nebus kesalahan iku kanthi nggulawentah bocah-bocah saapik-apike lan jaga keluarga kita murih tetep bahagia. Kuwi carane murih dalan lempeng.”	“Jika kamu mempunyai pikiran seperti itu, jalan yang kamu untai menjadi sejarah hidupmu itu akan tetap akan berliku. Tidak akan lurus lagi, kamu harus berusaha meluruskan jalan itu. itu tanggung jawabmu sendiri. Kamu harus menebus kesalahan itu dengan mengasuh anak-anak sebaik-baiknya dan menjaga keluarga kita agar tetap bahagia. Itu cara agar jalan menjadi lurus.”	Seri: 16, 19	Wicaksana	Iba		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
67	67	Mahendra	<p>“Kena apa kok ndadak isin? Aku bojomu, senjata dikayangapa sliramu tetep sigaraning nyawaku. Saben wong bisa duwe kesalahan. Saben wong bisa tumindak salah. Aku ora tau nyalahake sliramu apa dene kancaku. Tak anggep kabeh iki ujian saka Gusti Kang Maha Agung. Ujian sing kudu tak lewati. Ayo kita bebarengan nenyuwun marang Gusti kang Maha Agung murih langkah kita mengarep lir ing sambikala.” Mahendra nggegeng kenceng tangane sing wadon, digawa ing dhadhane.</p>	<p>“Kenapa harus malu? Aku suamimu, walau seperti apa kamu tetap belahan jiwaku. Setiap orang pasti punya kesalahan. Setiap orang bisa melakukan kesalahan. Aku tidak pernah menyalahkanmu ataupun temanku. Aku menganggap semua ini sebagai ujian dari Gusti Yang Maha Agung. Ujian yang harus aku lewati. Ayo kita bersama berdoa kepada Gusti Yang Maha Agung agar langkah kita ke depan bebas dari malapetaka.” Mahendra menggeng kencang tangan istrinya didekapkan di dadanya.</p>	Seri: 16, 19	Tresna	Iba		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
68	68	Mahendra	“Soal Gilar, Mama kudu percaya yen aku bisa nampa bocah kuwi kanthi legawaning ati. Dheweke anakku, uga anakke kancaku. Kaya sing diamanatke dening kancaku, aku bakal njaga lan nggulawentah bocah kuwi kaya apa mensthine. Mama uga kudu percaya marang janji Allah, yen wong kuwi gelem ngakeni lan dandani kesalahan, panjenenganE bakal paring dalan kang luwih apik.”	“Soal Gilar, Mama harus percayya jeika aku bisa menerima anak itu dengan hati yang lapang. Dia anakku, juga anaknya temanku. Seperti yang diamanatkan temanku, aku akan menjaga dan mengasuh anak itu seperti bagaimana mestinya. Mama juga harus percaya kepada janji Allah, jika orang yang mau mengakui dan mengakui kesalahannya, Allah akan memberikan jalan yang lebih baik.”	Seri: 16, 19	Netepi janji	Nemtokaken pilihan			✓	
69	69	Eric	“Aku bakal ngugemi janjiku. Nanging soal dhuwit kuwi, <i>please</i> Sandra. Aku aja mbokpeksa kongkon nampa. Sepisan-pisan wenehana aku kanggo nindakake kabecikan.”	“Aku akan menepati janjiku, tetapi soal uang itu, <i>please</i> Sandra. Aku jangan kamu paksa menerima. Sekali-kali biarkan aku melakukan kebaikan.”	Seri: 6, 25	Pendhirian ingkang kiyat	Binggung		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
70	70	Eric	“Stop Sandra! Stop! Aku ngerti karepmu.” pangawuhe Eric. Dheweke wis ora bisa suwala. Kanthi kepeksa dhuwit saka “Sandra” ditampani.	“Stop Sandra! Stop! Aku ngerti maksudmu.” Sela Eric.dirinya sudah tidak bisa mengelak. Dengan terpaksa menerima uang dari Sandra.	Seri: 6, 25	Gampang putus asa	Cuwa	✓			
71	71		Eric setuju karo sarat sing dijaluk dening Atika. Priya kaya dheweke ora tu mikir adoh. Ora tau mikir masalah moral. Butuhe mung seneng lan oleh dhuwit.	Eric setuju dengan syarat yang diminta oleh Atika. Pria seperti dirinya tidak pernah berpikir panjang. Tidak pernah memikirkan tentang masalah moral. Kebutuhannya hanya senang dan mendapatkan uang.	Seri: 6, 24	Pados kepuasan		✓			
72	72		“Mesthi kowe ora tau bayangake yen Sandra sing tak ceritakake ora liya sisihanmu. Maaf Mahendra, aku ora ngerti. Bener-bener ora ngerti.” Swarane Eric kaya palu anteb sing ngantem dhadhane.	“Pasti kamu tidak pernah membayangkan jika Sandra yang aku ceritakan tidak lain istrimu. Maaf Mahendra, aku tidak tahu. Benar-benar tidak tahu.” Suara Eric seperti palu yang memukul dadanya.	Seri: 14, 19	Ngakonoi kalepatan	Nemtokaken pilihan			✓	

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
73	73	Eric	Maune kabeh kuwi dilakoni Eric kanthi kepenak. Tanpa sanggan. Sebab Eric ora kudu ngladeni marang sembarang wanita. Kanthi “modhal” sing diduweki, dheweke bisa milih sapa sing disenengi.	Dulu semua itu dilakukan Eric dengan nyaman. Tanpa ada beban. Sebab Eric tidak harus meladeni sembarang wanita. Dengan modal yang dipunyai, Eric bisa memilih siapa saja yang disenangi.	Seri: 8, 24	Pados kepuasan	Binggung	✓			
74	74		“Ora usah, Sandra. Dheweke gedheg. Aku ora mbutuhake dhuwit iku. Aku tulus menehake wijiku marang sliramu. Merga aku uga cukup nikmati naliko nglakoni sesambungan karo sliramu.”	“Tidak usah, Sandra. Dirinya menggelengkan kepala. Aku tidak membutuhkan uang itu. aku tulus memberikan benihku kepadamu. Karena aku sudah cukup menikmati ketika melakukan hubungan denganmu.”	Seri: 6, 24	Tresna	Iba		✓		
75	75		“Mungkin kowe ora percaya karo ceritaku. Nanging iki minangka buktine.” Eric ngetokake sawenehe barang saka njero dhompete.	“Mungkin kamu tidak percaya dengan ceritaku. Tetapi ini sebagai buktinya,” Eric mengeluarkan barang dari dalam dompetnya.	Seri: 14, 19	Gemati	Iba		✓		

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
76	76	Eric	Ing mobil Atika mung meneng. Eric uga ora ngomong apa-apa senajan satemene dheweke pengin cerita utawa omong akeh marang “Sandra”, wanita sing mentas dikenal, wanita sing beda karo wanita-wanita liyane sing tau mampir ing uripe.	Di dalam mobil Atika hanya diam saja. Eric juga tidak berbicara apa-apa walau sebenarnya dia ingin bercerita atau berbicara banyak dengan “Sandra”, wanita yang baru dikenal, wanita yang berbeda dengan wanita-wanita lain yangperah mampir di dalam hidupnya.	Seri: 6, 24	Tresna	Kuwatos		✓		
77	77		Kanthi lembut Eric ngelus sirahe bocah lanang kuwi.	Dengan lembut Eric mengusap kepala anak laki-laki itu	Seri: 13, 18	Gemati	Iba		✓		
78	78		Mripate banjur migatekake bocah lanang sing sijine maneh, bocah lanang sing umur-umurane watara sangang taunan. Praenane rada idhiot... Eric nratap! Nalurine kandha yen bocah lanang iku anake.	Matanya lalu memperhtikan anak laki-laki yang satunya lagi, anak laki-laki yang umurnya sekitar sembilan tahun. Garis wajahnya seperti idhiot... Eric kaget! Nalurinya berkata jika anak itu anaknya.	Seri: 13, 18	Gampang <i>putus asa</i>	Cuwa	✓			

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
79	79	Eric	“Maaf Sandra, aku ora duwe niat apa-apa. Aku mung pengin nyapa anak-anakmu.” Eric enggal-enggal sumingkir saka papan kono. Ewa mangkono dheweke isih kober ninggali esem marang Gilar.	“Maaf Sandra, aku tidak punya niat apa-apa. Aku hanya ingin menyapa anak-anakmu.” Eric buru-buru pergi dari tempat itu. pada saat itu dirinya masih sempat memberikan senyum kepada Gilar.	Seri: 13, 19	Gampang <i>putus asa</i>	Cuwa	✓			
80	80	Ibu	“E, ngomong-ngomong wis wiwit nyidham durung, Wuk?”	“E, ngomong-ngomong sudah mulai nyidam belum Wuk?”	Seri: 3, 24	Gemati	Kuwatos		✓		
81	81		“Piye Wuk, wis ana tandha-tandha?”	“Bagaimana Wuk, sudah ada tanda-tanda?”	Seri: 3, 24	Gemati	Kuwatos		✓		
82	82		“Iki wis tanggal 12 ya Wuk, tamune wis teka durung?”	“Ini sudah tanggal 12 ya Wuk, tamune sudah sampai durung?”	Seri: 3, 24	Gemati	Kuwatos		✓		
83	83	Tante Lisa	“Iki aku seneng. Nanging kesane kok resmi banget. Liyane meneh ana ora? Sing rada modhis sithik ngono loh, Jeng. Wong acarane ora resmi banget.”	“Yang ini aku seneng. Tetapi kesannya kok resmi banget. Yang lain ada tidak? Yang kelihatan modis sedikit gitu Jeng. Acaranya juga tidak terlalu resmi.”	Seri: 4, 24	Gampang <i>putus asa</i>	cuwa	✓			

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
84	84	Tante Lisa	“Wah, wis suwe aku ora mlebu ruanganmu iki. Ana sing anyar sajake, Jeng.” Kandhane Tante Lisa sawise netepake bokonge ing sofa.	“Wah sudah lama aku tidak masuk keruanganmu. Ada yang baru kelihatannya, Jeng. “ kata Tante Lisa setelah duduk.	Seri: 4, 25	Ngawigatos-aken			✓		
85	85		“Nanging saka rumangsane tante swasanane kok piye ngono, ya.” Tante Lisa isih terus ngiling-ilinge saindenge ruang.	“Tetapi menurut tante suasananya kok gimana gitu.” Tante Lisa masih melihat-lihat seluruh ruang.	Seri: 4, 25	Ngawigatos-aken	Kuwatos		✓		
86	86		“O.. tante ngerti. Sakliyan kaprabawan warna cat ing ruangan, kuwi sik njalari.” Tante Lisa nudingi lukisan sing cumenthel ing sandhuwure. Lukisan telaga ing satengahe wana.	“O.. tante ngerti. Selain warna cat di ruangan ini, itu penyebabnya.” Tante Lisa menunjuk lukisan yang menempel di atasnya. Lukisan telaga di tengah hutan.	Seri: 4, 25	Ngawigatos-aken	Kuwatos		✓		

Tabel salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
87	87	Tante Lisa	“Tante dudu tukang ramal utawa wong sing bisa maca watak. Nanging miturut buku sing tau tak waca, tante lali judhule, jare ketertarikan wong marang saewenehe bab kuwi ana gegayutane karo kahanan pribadine. Maksude Tante ngene, yen Jeng Atika seneng marang warna-warna surem kaya ing lukisan iku umpamane, mbok menawa tanpa sadhar swasanane atine Jeng Atika pancan lagi kaya mangkono iku.” Kandhane tante Lisa karo migatekake Atika sing pancen katon rada sentrut sanajan wis mbudidaya kanggo sumringah.	“Tante bukan peramal atau orang yang bisa membaca watak. Tetapi menurut buku yang pernah aku baca, tante lupa judulnya, katanya ketertarikan orang terhadap hal itu ada hubungannya dengan keadaan pribadi seseorang. Maksudnya tante, jika Jeng Atika senang dengan warna-warna suram seperti di lukisan itu contohnya, jika tanpa sadar suasana hati Jeng Atika sedang seperti itu.” kata Tante Lisa seraya memperhatikan Atika yang kelihatan suntuk walau sudah berusaha senang.	Seri: 4, 25	Gemati	Iba		✓		
88	88	Gilar	“Pa, mau ing mal Mama ketemu karo sawenehe Om...”	“Pa, tadi di Mall Mama bertemu dengan seorang Om...”	Seri: 14, 18	Ngawigatos-aken	Kuwatos		✓		

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
89	89	Gilar	“Pak guru agama ing sekolahan mau ngendika kaya mangkono, Ma. Nanging Gusti Allah iku Maha Asih, Ma.”	“Pak guru agama di sekolah tadi bilang seperti itu Ma. Tetapi Gusti Allah itu Maha Asih, Ma.”	Seri: 12, 24	Polos		✓			
90	90		Karo nyerhake barang sing dipilih marang mamahe, bocah kuwi takon kanthi polos, “Ma, Om kuwi mau sapa? Geneya Mama kok nglarang Om kuwi nyenggol aku?”	Sambil menyerahkan barang yang dipilih kepada mamanya, anak itu bertanya dengan polos,”Ma, Om itu tadi siapa? Kenapa Mama kok melarang Om itu menyentuhku?”	Seri: 13, 19	Polos	Cuwa	✓			
91	91		“Pa, aku arep kandha karo Papa, nanging iki rahasia, lho.” Bisike Gilar sawise mamahe ora keton.	“Pa, aku ingin memberi tahu Papa, tetapi ini rahasia, lho.” Bisik Gilar setelah mamanya tidak kelihatan.	Seri: 13, 19	Ngawigatos-aken	Kuwatos		✓		
92	92		Bocah telu kuwi tansah rukun. Riska lan Riski sayang banget marang kangmas e sebab Gilar tansah ngemong lan kebak kawigaten adhik kembare iku.	Ketiga anak itu kelihatan rukun. Riska dan Riski sayang banget dengan kakanya sebabnya Gilar bisa mengasuh dan pengertian dengan adik kembarnya itu.	Seri: 11, 24	Gemati			✓		

Tabel Salajengipun

No	No Data	Nama Paraga	Nukilan Data		Kaca	Sipat	Konflik Psikis	Indikasi Psikis			Katrangan
			B. Jawa	B. Indo				id	ego	Super ego	
93	93	Gilar	“Kok Mama katon sedhih?” Gilar nyawang ibune sing katon sentrut iku kanthi mripat sing polos.”	“Kok Mama kelihatan sedih?” Gilar melihat ibunya yag terlihat muram itu dengan mata yang polos.”	Seri: 12, 24	Gemati	Iba		✓		